

RP 139/2022 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om utkomststöd, socialvårdslagen, lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och lagen om statsandel för kommunal basservice ändras. Propositionen är ett led i genomförandet av det mål i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering som gäller att fullständigt omarbete utkomstskyddet. Syftet med propositionen är att förbättra ställningen i synnerhet för socialvårdsklienter och personer i utsatt ställning som ansöker om utkomststöd. Det är viktigt att trygga klienternas ställning, eftersom verkställandet av utkomststödet fördelas mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdenas socialvård.

Enligt propositionen ska det föreskrivas mer exakt om förfarandet för att ansöka om utkomststöd. I propositionen ingår bestämmelser om klientens rätt till personlig service, samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden samt socialvårdens utlåtande. Skötseln av utkomststödsärenden ska ordnas med beaktande av olika klientgruppers behov och det föreslås noggrannare bestämmelser om beaktande av socialvårdens åsikter vid behandlingen av utkomststödsärenden. Detta gäller bland annat situationer där grunddelen sänks. Dessutom föreslås det att bestämmelserna om utlämnande av uppgifter mellan myndigheter preciseras och att det till lagen fogas bestämmelser om en riksomfattande delegation för utkomststödsärenden och om regionala delegationer.

Det föreslås också att bestämmelserna om fastställande av utkomststöd och utkomststödet struktur preciseras. Utkomststödet karaktär av prövningsbaserad sistahandslösning förutsätter att stödet fastställs utifrån en bedömning av de tillgängliga inkomsterna och de nödvändiga utgifter som fastställs enligt lagen. I propositionen ingår en bestämmelse om hur utkomststödet ska beräknas.

Dessutom föreslås det att lagens struktur ändras och att ändringar görs till följd av att organisationsansvaret för socialvården övergår från kommunerna till välfärdsområdena. Till socialvårdslagen ska fogas bestämmelser om service för att främja ekonomisk funktionsförmåga. På så vis betonas att socialvården har en omfattande uppgift i att stöda klientens ekonomiska ställning som helhet, vilket innefattar annat än beviljandet och utbetalningen av utkomststöd. Dessutom ska bestämmelserna om ersättningar som hänför sig till deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte överföras till lagen om arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2023.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.1.1 Riksdagens uttalande.....	5
1.1.2 Regeringsprogrammet.....	5
1.2 Beredning.....	6
1.2.1 Den juridiskt sakkunniga arbetsgruppen för utkomststöds	6
1.2.2 Arbetsgruppen för beredning av en reform av lagen om utkomststöd	6
1.2.3 Fortsatt beredning	7
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	7
2.1 Lagstiftning och praxis.....	7
2.1.1 Lagstiftningen om utkomststöd.....	7
2.1.1.1 Allmänt om utkomststödet	7
2.1.1.2 Utkomststödet syfte och rätten till stöd	8
2.1.1.3 Fastställande av och ansökan om utkomststöd.....	9
2.1.1.4 Skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande	10
2.1.1.5 Sänkning av grunddelen.....	10
2.1.2 Socialvårdslagstiftningen och utkomststöd.....	12
2.1.2.1 Tillämplig lagstiftning.....	12
2.1.2.2 Multiprofessionellt samarbete i socialvården.....	13
2.1.2.3 Klientrelation i socialvården samt arbetsprocess	14
2.1.3 Utkomststödet och lagstiftningen om behandlingen av personuppgifter	16
2.1.3.1 Allmänt.....	16
2.1.3.2 Allmän lagstiftning	16
2.1.3.3 Bestämmelser om informationshantering i socialvården	18
2.1.4 Bestämmelser om finansiering av utkomststödet.....	19
2.1.5 Beskrivning av verkställigheten av utkomststöd.....	20
2.1.5.1 Verkställigheten vid Folkpensionsanstalten.....	20
2.1.5.2 Verkställighet vid den kommunala socialvården	21
2.1.6 Utkomststöds klienter enligt statistik och undersökningar.....	23
2.2 Bedömning av nuläget.....	24
2.2.1 Allmänt om bedömningarna.....	24
2.2.1.1 Den juridiskt sakkunniga arbetsgruppen för utkomststödsärenden.....	25
2.2.1.2 Utredningar från Institutet för hälsa och välfärd	25
2.2.1.3 Statens revisionsverks effektivitetsrevision	27
2.2.1.4 En temaskrift från FPA:s forskningsenhet	27
2.2.1.5 En forskningsartikel om överföringen av utkomststödet till FPA och formell jämförelse.....	28
2.2.1.6 En forskningsartikel om ökningen av antalet klagomål till justitieombudsmannen	29
2.2.2 Iakttagelser och frågeställningar	31
2.2.2.1 Allmänt.....	31

RP 139/2022 rd

2.2.2.2	Utkomststöd som ett ekonomiskt stöd som har samband med de grundläggande fri- och rättigheterna.....	31
2.2.2.3	Fullgörandet av faktisk jämlikhet och principerna för god förvaltning	31
2.2.2.4	Det grundläggande utkomststödet ställning.....	32
2.2.3	Behov av att utveckla lagstiftningen om uppgifter om utkomststöd.....	33
2.2.4	Bedömning av kommunens finansieringsandel.....	34
3	Målsättning.....	35
4	Förslagen och deras konsekvenser.....	35
4.1	De viktigaste förslagen.....	35
4.2	De huvudsakliga konsekvenserna	36
4.2.1	Ekonomiska konsekvenser.....	36
4.2.1.1	Konsekvenser för befolkningsgruppers och hushålls ekonomiska ställning.....	36
4.2.1.2	Konsekvenser för den offentliga ekonomin	36
4.2.2	Konsekvenser för myndigheterna	37
4.2.3	Andra samhällsliga konsekvenser.....	39
5	Alternativa handlingsvägar.....	40
5.1	Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	40
5.2	Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet.....	41
5.2.1	Allmänt om den internationella jämförelsen.....	41
5.2.2	Ministrygghetsförmåner i Sverige, Danmark, Norge, Förenade kungariket och Nederländerna.....	42
5.2.2.1	Sverige	42
5.2.2.2	Danmark.....	42
5.2.2.3	Norge.....	43
5.2.2.4	Förenade kungadömet	43
5.2.2.5	Nederländerna	43
6	Remissvar	44
7	Specialmotivering.....	48
7.1	Lagen om utkomststöd.....	48
7.2	Socialvårdslagen	64
7.3	Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.....	65
7.4	Lagen om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice.....	65
8	Bestämmelser på lägre nivå än lag	65
9	Ikraftträdande.....	66
10	Verkställighet och uppföljning	66
11	Förhållande till andra propositioner.....	66
11.1	Samband med andra propositioner.....	66
12	Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	66
12.1	Inledning	66
12.2	Överföringen av utkomststödet till FPA	67
12.3	Utkomststödet förhållande till 19 § 1 mom. i grundlagen	67
12.4	Sänkning av grunddelen.....	70
12.5	Fullgörandet av god förvaltning och jämlikhet.....	73
12.6	Behandling av personuppgifter	75
12.7	Kommunal självstyrelse	79
12.8	Bemyndiganden att utfärda förordning	82

RP 139/2022 rd

LAGFÖRSLAG	84
1. Lag om ändring av lagen om utkomststöd	84
2. Lag om ändring av 14 § i socialvårdslagen	96
3. Lag om ändring av 2 och 18 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte	97
4. Lag om ändring av 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice	98
BILAGOR	99
PARALLELLTEXTER	99
1. Lag om ändring av lagen om utkomststöd	99
2. Lag om ändring av 14 § i socialvårdslagen	128
3. Lag om ändring av 2 och 18 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ...	129
4. Lag om ändring av 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice	131

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Riksdagens uttalande

Reformen av lagen om utkomststöd, den så kallade överföringen till FPA, trädde i kraft den 1 januari 2017 (RP 358/2014 rd, L 815/2015). I den lagen lösgörs det grundläggande utkomststödet från helheten av utkomststöd och socialvård i övrigt så att Folkpensionsanstalten beslutar om det, medan ansvaret för kompletterande och förebyggande utkomststöd kvarstår hos kommunens socialvård. I reformen kvarstod den grundläggande strukturen och många bestämmelser i lagen om utkomststöd oförändrade. Utkomststödet kvarstod som ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand i syfte att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

När riksdagen godkände reformen, inkluderades följande två uttalanden i riksdagens svar (RSv 374/2014 rd):

1. Riksdagen förutsätter att det följs upp vilka konsekvenser reformen har för antalet personer som får utkomststöd, stödperiodernas längd och kostnaderna för stödet och att det också bedöms om reformen befrämjar utkomststödet karaktär av temporär ekonomisk förmån som hjälper stödtagarna att klara sig på egen hand och motverkar marginalisering.

2. Riksdagen förutsätter att lagen om utkomststöd ses över i sin helhet. Översynen bör fokuseras på att stärka utkomststödet karaktär av förmån i sista hand och för temporära behov. Målet bör vara att FPA och kommunerna bedriver multidisciplinärt samarbete och inför arbetssätt som hjälper stödtagarna att klara sig på egen hand och motverkar marginalisering.

1.1.2 Regeringsprogrammet

I kapitel 3.6.2 om reform av den sociala tryggheten i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering anges minskning av fattigdom och underprivilegiering som ett viktigt mål som styr allt beslutsfattande i regeringen. Enligt programmet ska en helhetsöversyn av utkomstskyddet genomföras för att säkerställa ett tillräckligt utkomstskydd i sista hand och tjänster i rätt tid för personer i behov av socialt stöd. I regeringsprogrammet finns också riktlinjer för inledandet av reformen av socialskyddet, och en parlamentarisk kommitté har tillsatts för ändamålet. Dess arbete sträcker sig över två mandatperioder. Reformen av socialskyddet syftar till att minska behovet av långvarigt utkomststöd. Socialskyddskommittén ska långsiktigt beakta huruvida tryggheten i sista hand är tillräcklig och vilken roll den spelar inom socialskyddssystemet.

I kapitel 3.6.1 om strukturen av social- och hälso-tjänsterna förutsätter regeringen att ett program för utveckling av framtidens social- och hälsovårdscentraler genomförs inom ramen för stärkandet av social- och hälsovårdstjänsterna och strukturen av dem. I arbetet säkerställs tillgång till primärhälsovård och socialservice i rätt tid och med hög kvalitet genom utvecklingen av multiprofessionella social- och hälsovårdscentraler.

1.2 Beredning

1.2.1 Den juridiskt sakkunniga arbetsgruppen för utkomststöds

Utifrån riksdagens uttalanden tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp med uppgift att bereda reformen av lagen om utkomststöd, som verkade från den 3 december 2018 till den 31 januari 2020. Arbetsgruppen påpekade problem i den gällande lagstiftningen om utkomststöd samt frågor som bör klarläggas under det fortsatta arbetet. Arbetsgruppens iakttagelser koncentreras på följande sakhelheter: utkomststödet struktur och kontaktytor till socialvården, de separata processerna för grundläggande utkomststöd och socialt arbete samt utkomststödet och ansvarsfördelningen i sista hand.

Arbetsgruppen anger att om utvecklingen av utkomststödet fortsätter utifrån den nuvarande modellen utan att utkomststödet struktur förändras, kommer det sannolikt att krävas närmare bestämmelser om förhållandet mellan socialvården och utkomststödet i fråga om samarbetet mellan kommunerna och FPA. Det kan då också bli nödvändigt att ta ställning till mer omfattande frågor som gäller lagstiftning, dataskydd och klientens ställning. Dessutom påpekade arbetsgruppen att det effektivaste sättet att minska användningen av utkomststöd kan vara att utveckla primära stödformer som är mer omfattande än i nuläget, till och med i så mån att behov av utkomststöd inte längre uppkommer enbart till följd av behov av ekonomiskt stöd. Det innebär att utkomststödet karaktär av tillfälligt stöd i sista hand stärks. Det innebär också att socialvårdens roll stärks i fråga om klienter som fortfarande behöver stöd som beviljas i sista hand.

1.2.2 Arbetsgruppen för beredning av en reform av lagen om utkomststöd

Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte en arbetsgrupp för beredning av reformen av lagen om utkomststöd med mandatperiod från den 1 juni 2020 till den 31 maj 2021. Arbetsgruppens beredningsmaterial finns på adressen

<https://stm.fi/sv/projekt?tunnus=STM065:00/2020>

Arbetsgruppen hade till uppgift att lägga fram ett förslag till ändringar i lagstiftningen om utkomststöd och socialvård; ändringarna ska stärka utkomststödet roll som ekonomiskt stöd i sista hand inom socialvården. När arbetsgruppen utarbetade förslaget skulle den beakta den reform av organiseringen av social- och hälso tjänsterna där social- och hälso tjänsterna övergår till aktörer på landskapsnivå. I den reformerade strukturen för socialvården bör utkomststödet vara ett permanent redskap i det sociala arbetet och en del av stöd- och tjänstehelheten inom socialvården. Arbetsgruppen skulle också ge förslag till hur kontakten mellan verkställigheten av primära förmåner och utkomststödet kan fungera så bra som möjligt och hur information som samlats om förmånssystemet och digitala metoder kan utnyttjas så effektivt som möjligt vid beviljandet av utkomststöd. I sitt arbete skulle arbetsgruppen också behandla skrivningarna om utkomststöd i regeringsprogrammet med avseende på det förebyggande utkomststödet roll samt hur hindren för arbete kan minskas.

I februari 2021 tog arbetsgruppen fram ett halvtidsbetänkande som innehöll olika alternativ för att utveckla sambandet mellan det grundläggande utkomststödet och socialvården. Arbetsgruppen för utkomststödet avgränsade sitt arbete så att dess förslag syftar till en reform av lagen om utkomststöd under innevarande valperiod. Därför begränsades arbetsgruppens arbete slutligen till ändringar som innebär att utkomststödet utvecklas utifrån nuvarande målsättningar. Arbetsgruppen behandlade inte till exempel utkomststödet nivå, som kan anses ingå i socialvårdshelheten. Arbetsgruppen hade inte heller möjlighet att sätta sig in i skälen bakom det ökade behovet av utkomststöd.

I arbetsgruppens slutbetänkande beskrivs nuläget i fråga om utkomststöd samt refereras olika undersökningar och utredningar om utkomststödslagstiftningen som genomförts efter överföringen till FPA. I betänkandet behandlas också konstitutionella och principiella frågor som berör utkomststödet samt internationella exempel på hur förmåner för minimitrygghet i sista hand ordnats i olika länder. Arbetsgruppen bedömer riktlinjerna för utveckling av utkomststödet och lägger fram förslag som ska beaktas vid utveckling av lagstiftningen och genomförandet.

Till arbetsgruppens centrala iakttagelser hör att utkomststödet av stöd som beviljas i sista hand ställer särskilda krav på genomförandet av stödet för att det ska kunna säkerställas att faktisk jämställdhet uppnås också för de klienter som är i störst behov av stöd. I sitt betänkande föreslår arbetsgruppen ändringar i lagstiftningen och lägger också fram förslag som ska beaktas vid utveckling och annan beredning av genomförandet. Dessutom lyfter arbetsgruppen fram behov av tilläggsutredningar och föreslår att utvecklingen av utkomststödet fortsätter också i samband med andra beredningsprojekt.

Ett viktigt syfte med förslagen är att förtydliga lagstiftningen och myndigheternas ansvar för att de mest utsatta klienternas behov ska kunna tillgodoses bättre än i dag. Arbetsgruppens betänkande sändes ut på remiss, och ca 70 remissvar lämnades in. Arbetsgruppen har inte ännu gett sina förslag i form av en regeringsproposition, och beredningen fortsätter som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet.

1.2.3 Fortsatt beredning

Social- och hälsovårdsministeriet fortsatte beredningen utifrån inkomna remissvar. Under sitt arbete har ministeriet fört diskussioner med viktiga intressegrupper såsom Folkpensionsanstalten, Institutet för hälsa och välfärd samt experter på socialvård. Utöver de ändringar arbetsgruppen föreslår har under beredningen också föreslagits ändringar i lagens struktur för att de materiella bestämmelserna om utkomststöd, ansökning om stöd samt myndigheternas verksamhet ska bilda en tydligare helhet. Dessutom föreslås en del sådana ändringar i lagen som i praktiken redan har utgjort etablerad praxis. Det föreslås också ändringar till följd av att organiseringsansvaret för socialvården övergår från kommunerna till välfärdsområdena.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Lagstiftningen om utkomststöd

2.1.1.1 Allmänt om utkomststödet

Utkomststödet är en stödform inom socialvården som är avsedd att vara tillfällig och som beviljas i sista hand utifrån behovsprövning. Stödet beviljas i regel månadsvis på förhand. Utkomststödet täcker de nödvändiga utgifter samhället godkänner att ersättas i enskilda fall för den som inte kan få sin försörjning någon annanstans. Stödet beviljas per familj, och baseras på familjens faktiska disponibla inkomster och utgifter. Vilka inkomster och utgifter som ska godkännas är alltid en prövningsfråga. Via utkomststödet kan enskilda personers utkomst tryggas i överraskande och exceptionella situationer, och på så vis ger systemet med utkomststöd socialskyddssystemet nödvändig flexibilitet.

Utkomststödet består av det grundläggande utkomststödet som Folkpensionsanstalten verkställer samt kompletterande och förebyggande utkomststöd som kommunerna verkställer. Det

grundläggande utkomststödet samt det kompletterande och förebyggande utkomststödet är nära sammankopplade.

2.1.1.2 Utkomststödet syfte och rätten till stöd

I 1 § 1 mom. i lagen om utkomststöd fastställs följande syfte för utkomststödet:

”Utkomststödet är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand och syftet med det är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.”

Syftet med lagen om utkomststöd uppvisar ett samband med 19 § 1 mom. i grundlagen. Där föreskrivs följande:

”Alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg.”

Minst oundgänglig utkomst

Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som avses i grundlagen. Systemet med utkomststöd är att trygga en socialt godtagbar levnadsstandard, vilket går längre än rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen.

Ett stöd i sista hand

Att utkomststöd beviljas i sista hand innebär att andra inkomstkällor ska utnyttjas först. För bedömning av detta har klienten en omfattande informationsskyldighet i fråga om sina inkomster och utgifter. Rätten till stöd baseras på skillnaden mellan de disponibla inkomster och tillgångar samt de utgifter som anses godtagbara enligt lagen om utkomststöd, samt andra kriterier som anges i lagen.

Behov av stöd och oförmåga att skaffa inkomster

Utkomststöd beviljas på förhand, i regel för en månad åt gången. Enligt 2 § 1 mom. i lagen om utkomststöd tillkommer rätt till utkomststöd var och en som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på något annat sätt. Varje gång stöd ansöks bedöms det särskilt om personen har rätt till stöd. I 2 § i lagen om utkomststöd hänvisas det bland annat till den lagstadgade skyldigheten att själv ansvara för sitt eget, sin makes och sina minderåriga barns uppehälle.

Att främja förmågan att klara sig på egen hand

Syftet med utkomststöd är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Via målet att främja möjligheterna att klara sig på egen hand kopplas prövningen för beviljande av utkomststöd till en mer omfattande genomgång av personens och familjens situation och mer långsiktiga mål. Om det till exempel finns utsikter att få arbete inom kort, bör beviljandet av utkomststöd främja det målet, och det bör inte ställas sådana krav som

hindrar att målet uppnås. I fråga om en person för vilken ett villkor för att få arbete är möjligheten att använda egen bil för arbetsresor eller i arbetsuppgifter är det till exempel inte motiverat att kräva att bilen realiserar.

Inom socialvården

Utkomststödet har utvecklats inom ramen för den kommunala socialvården. Också sedan det grundläggande utkomststödet övergått till Folkpensionsanstalten föreskrivs det att utkomststödet är en stödform inom socialvården. Trots att en separat process för behandling av förmånerna har tillämpats redan före överföringen till FPA hör förbindelsen till socialvården till stödets egenskaper. Det syns i form av att stödet beviljas i sista hand och förutsätter individuell prövning, vilket för en del klienter kan innebära en förbindelse till stöd och tjänster inom socialvården i stort.

2.1.1.3 Fastställande av och ansökan om utkomststöd

Det föreskrivs om fastställande av utkomststöd i 6 §. Stödets belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt lagen om utkomststöd. Inkomsterna och tillgångarna beaktas först när det grundläggande utkomststödet beviljas. I denna bestämmelse avses den beräkning som görs för bestämmande av rätten till stöd. Bedömningen av klientens disponibla inkomster förutsätter prövning.

De utgifter som ska beaktas i det grundläggande utkomststödet består av grunddelen (7 a §) och övriga grundutgifter (7 b §). Grunddelen täcker utgifter som hänför sig till det dagliga uppehållet, och det föreskrivs särskilt om deras belopp för olika slags familjer (9 §). Över dem behöver ingen särskild utredning läggas fram. Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp bl.a. utgifter för boende och hälso- och sjukvård samt andra utgifter som anges i bestämmelsen. I fråga om övriga grundutgifter förutsätts behovsprövning. Behovsprövningen innebär att det bedöms om såväl utgiften som dess belopp är behövliga. Folkpensionsanstalten beviljas grundläggande utkomststöd.

Kompletterande utkomststöd omfattar sådana särskilda utgifter som anses behövliga, och om vilka det föreskrivs i 7 c §. Till dem hör bland annat andra utgifter på grund av boende än de som avses i 7 b §, samt utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövliga för tryggnad av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand. Som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden kan anses till exempel långvarigt utkomststöd, en långvarig eller svår sjukdom samt särskilda behov i anslutning till barns hobbyverksamhet. Dessa kriterier i lagen utgör exempel. Kommunen beviljas kompletterande utkomststöd. De utgiftsposter för vilka kompletterande utkomststöd beviljas är behövliga till följd av klientens specifika situation, och vid beslutsfattandet om dem behövs oftast en mer omfattande bedömning av klientens situation som helhet än för grundläggande utkomststöd.

Förebyggande utkomststöd är avsett för främjande av personens och familjens sociala trygghet och möjligheter att klara sig på egen hand. Dess syfte är att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd. Kommunen beviljar enligt grunder som den fastställer förebyggande utkomststöd. Det kan beviljas bland annat för åtgärder som vidtas för att aktivera stödtagaren och trygga dennes boende samt vid överskuldssättning (13 §). För beviljande av förebyggande utkomststöd krävs nästan utan undantag en bedömning av stödbehovet av som görs av en yrkesutbildad person inom socialvården.

RP 139/2022 rd

Ansökan om utkomststöd görs hos Folkpensionsanstalten, som först ska bedöma sökandens rätt till grundläggande utkomststöd (14 §). Folkpensionsanstalten ska överföra ansökan till kommunen, om sökanden i sin ansökan åberopar andra utgifter än dem som nämns i 7 a § (grunddel eller 7 b § (övriga grundutgifter). Klienten kan också lämna ansökan direkt till kommunen, där en ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd kan behandlas direkt om sökanden har meddelats ett beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller. Endast i undantagsfall kan kommunen fatta ett beslut utan att det krävs ett beslut om grundläggande utkomststöd av Folkpensionsanstalten (14 § 3 mom.).

2.1.1.4 Skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande

Enligt lagen om utkomststöd är var och en skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle, och därför föreskrivs det i 2 a § i lagen att en person i åldern 17–64 år som a

nsöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid arbetskraftsbyrån, med vissa undantag som anges i bestämmelsen. Skyldigheten gäller inte den som arbetar som löntagare eller företagare, studerar på heltid eller på grund av anstaltsvård eller på grund av sjukdom som en läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete. Skyldigheten gäller inte heller en arbetsoförmögen person enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa, och inte heller en sådan person får hindrande sociala förmåner som avses i den lagen eller som på grund av någon annan godtagbar och med ovan nämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Särskild vikt bör fästas vid situationer där personen inte är arbetsoförmögen enligt de lagar som nämns ovan, men har olika andra svårigheter som försämrar möjligheterna att få arbete eller ta del av arbetskraftsförvaltningens tjänster. Att utkomststöd beviljas i sista hand innebär att rätten till primära förmåner, vilket också för sådana personer som nämns ovan kan vara en arbetslöshetsförmån, alltid först ska utredas innan utkomststöd beviljas.

Berättigade till arbetslöshetsförmåner enligt lagen om utkomstskydd för arbetssökande är arbetslösa arbetssökande som söker heltidsarbete. Som arbetssökande betraktas de som meddelar sina kontaktuppgifter till arbets- och näringsbyrån, är registrerade som arbetssökande på det sätt som föreskrivs i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice och sköter ärenden hos arbets- och näringsbyrån så som byrån förutsätter.

2.1.1.5 Sänkning av grunddelen

Grunddelens belopp kan sänkas med högst 20 % (eller högst 40 % vid återkommande försummelser) till följd av försummelse av vissa skyldigheter som anges i lagen i fråga om åtgärder som underlättar för personen att få arbete. Personen ska dock alltid garanteras den oundgängliga försörjning som behövs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. I samband med sänkningen av grunddelen ska det alltid om möjligt upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand. Det ska göras tillsammans med den som ansöker om utkomststöd och vid behov i samarbete med arbets- och näringsmyndigheterna och andra myndigheter. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om kommunens skyldighet att upprätta en plan och hänvisa sökanden till kommunens socialväsande för att som klient få planen upprättad. Folkpensionsanstalten ska också omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till kommunens socialväsande för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till kommunen.

Grunderna för sänkning av grunddelen anges i 10 § 1 mom. i lagen om utkomststöd. Grunddelen kan sänkas om personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits

honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i sådan offentlig arbetskraftsservice som under en skäligen tid skulle trygga hans eller hennes försörjning. Det kan också göras om en myndig person under 25 års ålder som saknar yrkesutbildning har avbrutit en utbildning eller vägrat delta i utbildning så att personen inte är berättigad till arbetslöshetsförmåner. Grunder för sänkning av grunddelen föreligger också om utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen. Detsamma gäller den som har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen (1369/2014). Också avbrytande av arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte utan giltig grund är en grund för sänkning.

Dessa bestämmelser syftar till att göra det lättare att få arbete så att personen inte blir permanent beroende av utkomststöd. Det syftet är i enlighet med utkomststödetts karaktär av stöd som beviljas i sista hand. Man kan säga att den som har erbjudits en verklig möjlighet att skaffa sitt uppehälle genom försörjning eller att förbättra sina möjligheter att få arbete genom att delta i arbetskraftspolitiska åtgärder hade förmått skaffa den trygghet som avses i grundlagen. Därför står sänkning av utkomststödetts grunddel om de grunder som anges i lagen föreligger inte i strid med 19 § 1 mom. i grundlagen. Vid tillämpningen av 10 § ska det säkerställas att en situation i strid med 19 § 1 mom. i grundlagen inte uppkommer i enskilda fall.

Social- och hälsovårdsministeriet ansåg i en handbok för dem som tillämpar utkomststöd som utarbetades 2013 att om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande hos arbets- och näringsbyrån enligt 2 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd, kan utkomststödetts grunddel sänkas på det sätt som föreskrivs i 10 § i lagen om utkomststöd. Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande hos arbets- och näringsbyrån enligt 2 a § 1 mom. i lagen om utkomststöd, har det kunnat beaktas vid prövningen av utkomststödetts belopp.

I SHM:s handbok lyfts Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2000:452 fram. Enligt det kunde utkomststödetts grunddel sänkas med 40 % för två månader omedelbart efter föregående tvåmånadersperiod med den lika stor sänkning när stödmottagaren inte hade iakttagit en upprepad uppmaning att anmäla sig som arbetslös arbetssökande hos arbetskraftsbyrån och då sänkningen av grunddelen inte var oskälig och inte äventyrade sökandens oundgängliga försörjning som behövs för ett människovärdigt liv.

Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är en tjänst inom socialvården som riktar sig till långtidsarbetslösa eller personer som får utkomststöd till följd av arbetslöshet. Därför beskrivs den lagen här i korthet. I lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte föreskrivs det om åtgärder med vilka förutsättningarna att få arbete på den öppna arbetsmarknaden och möjligheterna att delta i utbildning samt att få offentlig arbetskraftsservice som tillhandahålls av arbets- och näringsmyndigheterna förbättras för den som får arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd på grund av långvarig arbetslöshet. I lagen föreskrivs det om utarbetande av aktiveringsplaner samt om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är en tjänst inom socialvården och avsedd för personer som till följd av begränsningar i arbets- och funktionsförmågan inte kan få arbete på den öppna arbetsmarknaden eller delta i arbets- och närings-tjänster. I lagen föreskrivs det om tidsgränser för att få arbetslöshetsförmåner eller utkomststöd, efter vilka en aktiveringsplan för personen ska utarbetas i samråd med en yrkesutbildad person inom socialvården och arbets- och näringsmyndigheten, utifrån ett personligt möte. Aktiveringsplanen kan också innefatta social-, hälso- och sjukvårds-, rehabiliterings- och utbildnings-tjänster som förbättrar möjligheterna att få arbete.

2.1.2 Socialvårdslagstiftningen och utkomststöd

2.1.2.1 Tillämplig lagstiftning

Utkomststödet har traditionellt hört till den kommunala socialvårdens uppgifter. Socialvårdslagstiftningen har också berört behandlingen av och beslutsfattandet om utkomststödsärenden. Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000, klientlagen) har också tillämpats på utkomststöds klienter.

Socialvårdslagen är en allmän lag, enligt vilken socialvårdstjänster i första hand ordnas. I socialvårdslagen som sågs över 2015 (1301/2014) betonas individuella klientprocesser och att yrkesutbildade personer inom socialvården har ett helhetsansvar för dem. Socialvårdslagen tillämpas på kommunal socialvård. I socialvårdslagen föreskrivs det om stödbehov samt om den socialservice som svarar mot stödbehovet. Enligt 11 § i socialvårdslagen ska socialservice ordnas för behov av ekonomiskt stöd, och enligt 14 § i socialvårdslagen ska det som kommunal socialservice sörjas för tillhandahållande av utkomststöd till en person som vistas i kommunen enligt vad som dessutom bestäms särskilt i lagen om utkomststöd. Från den 1 januari 2023 gäller det som redovisas ovan den socialvård som välfärdsområdet ordnar. De ändringar i socialvårdslagstiftningen som följer av det förändrade organiseringsansvaret för social- och hälsovården ingår i RP 56/2021 rd (Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet).

Syftet med klientlagen för socialvården är att främja klientmedverkan och förtroendefulla klientrelationer samt klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården. Lagen tillämpas både på socialvård som ordnas av myndigheter och på socialvård som ordnas av privata. I klientlagen föreskrivs det om principer för socialvården samt om klientens rättigheter och skyldigheter. Dessutom definieras i klientlagen allmänna förfaranden för behandling av utkomststödsärenden, vid sidan om förvaltningslagen.

En klient har rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering från den som lämnar socialvård. När socialvård lämnas ska klientens önskemål och åsikter beaktas i första hand, och också annars ska klientens självbestämmanderätt respekteras. Klienten ska bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras. Socialvårdspersonalen skall för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Utredningen skall ges så att klienten tillräckligt förstår dess innehåll och betydelse. Klienten ska på förhand ha tillräcklig information om olika alternativ och deras konsekvenser för att kunna delta i och påverka behandlingen och avgörandet av sitt ärende.

Det är särskilt viktigt att säkerställa att rådgivningen och handledningen sker på behörigt sätt i fråga om utkomststöds klienter eftersom det är fråga om tryggheten av försörjning i sista hand, vilket har betydelse för klientens rättsskydd.

Sedan verkställigheten av det grundläggande utkomststödet övergått till Folkpensionsanstalten utvidgades vissa bestämmelser i klientlagen om delgivning och informationsskyldighet samt utlämnande av sekretessbelagda uppgifter med hjälp av hänvisningsbestämmelser i lagen om utkomststöd till att också omfatta Folkpensionsanstalten. Det gjordes genom en lagändring (1107/2016), så att följande mening fogades till 4 § 2 mom. i lagen om utkomststöd: "Denna

lag innehåller bestämmelser om de bestämmelser i socialvårdslagstiftningen som Folkpensionsanstalten tillämpar när den sköter uppgifter enligt denna lag." Enligt den proposition som ledde till lagändringen gäller varken klientlagen eller andra speciallagar för socialvården Folkpensionsanstaltens verksamhet vid beviljande av grundläggande utkomststöd. Regeringens proposition (RP 217/2016 rd) syftade till att förtydliga förhållandet mellan grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljar och socialvårdslagstiftningen genom konstaterandet att på Folkpensionsanstalten automatiskt tillämpas endast de bestämmelser i socialvårdslagstiftningen som nämns särskilt i lagen om utkomststöd. Verkställigheten av grundläggande utkomststöd har alltså överförs till Folkpensionsanstalten, men det ingår ändå i helheten av utkomststöd och socialvård. Det är entydigt så att socialvårdslagstiftningen fortfarande ska tillämpas på kompletterande och förebyggande utkomststöd.

2.1.2.2 Multiprofessionellt samarbete i socialvården

Enligt 41 § i socialvårdslagen ska socialvårdsmyndigheten se till att tillräcklig sakkunskap och kompetens finns att tillgå för att bedöma servicebehovet, fatta beslut och tillhandahålla socialvård. Lagen förpliktar andra socialvårdsenheter och andra myndigheter, såsom Folkpensionsanstalten, att vid behov delta i bedömningen av personens servicebehov och i utarbetandet av en klientplan. Den anställda inom socialvården som ansvarar för en åtgärd ska på klientens begäran kontakta andra myndigheter, och i exceptionella situationer också utan klientens samtycke. I besvärliga situationer är det viktigt att snabbt inleda sektorsövergripande, flexibelt samarbete. Det är särskilt viktigt att sörja för samarbetet i fråga om sådana klientkategorier som behöver särskilt stöd, och som inte själva kan koordinera tjänsterna, ansöka om tillräckliga tjänster eller sörja för sitt rättsskydd.

Enligt 10 § i förvaltningslagen (434/2003) ska varje myndighet på andra myndigheters begäran bistå dessa i skötsel av en förvaltningsuppgift. Också i lagen om utkomststöd betonas Folkpensionsanstaltens och kommunernas skyldighet att samarbeta. Enligt 4 § 3 mom. i lagen om utkomststöd ska kommunen och Folkpensionsanstalten samarbeta för att förverkliga syftet med utkomststödet. Folkpensionsanstalten ska vid behov ge den som ansöker om grundläggande utkomststöd handledning och rådgivning om hur man ansöker om kommunens socialvårdstjänster. Enligt den paragrafen finns bestämmelser om Folkpensionsanstaltens skyldighet att handleda och agera och att bedriva sektorsövergripande samarbete och om den klientplan som ska utarbetas i kommunen i 35, 39 och 41 § i socialvårdslagen

I 35 § i socialvårdslagen föreskrivs det om kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet. Enligt den bestämmelsen ska den som har ett uppenbart behov av socialvård styras till att söka socialservice. Om personen samtycker till det ska den myndighet som ansvarar för den kommunala socialvården kontaktas så att stödbehovet kan bedömas. Om samtycke inte kan fås och personen är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, eller om ett barns bästa absolut kräver det, ska en anmälan om behovet av socialvård göras utan dröjsmål trots sekretessbestämmelserna. Enligt ordalydelsen är kriterierna för anmälan utan personens samtycke ganska strikta. Folkpensionsanstalten är också skyldig att informera kommunen enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och lagen om främjande av integration (1386/2010).

Också sänkning av utkomststödet grunddel enligt 10 § i lagen om utkomststöd förutsätter samarbete mellan myndigheterna. I samband med sänkningen av grunddelen ska det alltid, om möjligt tillsammans med den som ansöker om utkomststöd och vid behov i samarbete med arbets- och näringsmyndigheterna och andra myndigheter, upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om kommunens skyldighet att upprätta en plan och hänvisa sökanden till kommunens socialväsande för att som

klient få planen upprättad. Folkpensionsanstalten ska också omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till kommunens socialväsande för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till kommunen.

2.1.2.3 Klientrelation i socialvården samt arbetsprocess

Enligt 20 § i förvaltningslagen har ett förvaltningsärende inletts när den handling som avser detta har kommit in till en behörig myndighet eller när ett ärende som får inledas muntligen har framförts för myndigheten och de uppgifter som behövs för att behandlingen av ärendet skall kunna påbörjas har registrerats. I socialvårdslagen ingår dock särskilda bestämmelser om när en klientrelation i socialvården inleds. Enligt 34 § i socialvårdslagen inleds ett socialvårdsärende på ansökan eller när en arbetstagare inom kommunens socialvård annars i sitt arbete har fått kännedom om en person som eventuellt behöver socialservice. En klientrelation i socialvården inleds på ansökan eller när handläggningen av ett ärende som inletts på ett annat sätt påbörjas eller när en person ges socialservice. Klientrelationen avslutas när det för kännedom antecknas i socialvårdens klienthandling att det inte finns någon grund för att ordna socialvård. Bestämelsen har trätt i kraft i samband med en reform av socialvårdslagen.

Före överföringen till FPA inleddes en klientrelation i socialvården på ansökan, om det inte utifrån sökandens omständigheter var klart att klienten inte hade något behov av socialservice. Det förekom skillnader mellan kommunerna i hur behandlingen av utkomststödsärenden organiserades. I största delen av kommunerna och samarbetsområdena mellan kommuner ingick de handläggare som ansvarade för rutinerna för utkomststöd i teamen för socialt arbete. Särskilda enheter för handläggning av förmåner fanns främst i de stora städerna, och också där var de integrerade i socialvårdsorganisationen. I mindre kommuner ansvarade ofta socialarbetare eller socialhandledare för utkomststödet. Ingen egentlig process för socialt arbete inleddes om klientens behov tydligt gällde ekonomiskt stöd. Eftersom utkomststödet var nära kopplat till den övriga socialvården, kunde dock socialvårdsprocessen med tillhörande bedömning av servicebehovet inledas på ett flexibelt sätt om ett sådant behov yppade sig i samband med handläggningen av ansökan.

Enligt 36 § i socialvårdslagen har klienten rätt till en bedömning av servicebehovet, om det inte är uppenbart onödigt. Bedömningen av servicebehovet syftar till att bilda en helhetsbild av klientens situation och behov av stöd samt de olika metoder som kan användas för att svara mot behovet av stöd.

Efter överföringen till FPA inleder inte enbart en ansökan om utkomststöd hos Folkpensionsanstalten en klientrelation i socialvården, och leder inte heller till att en bedömning av servicebehovet inleds. Klientrelationen med tillhörande fortsatta åtgärder inleds först när ansökan överförs till kommunen för prövning av beviljande av kompletterande eller förebyggande utkomststöd, eller när Folkpensionsanstalten underrättar kommunen om klientens behov av socialvård eller klienten annars styrs till den kommunala socialservicen.

I reformen gavs Folkpensionsanstalten utöver anmälningsskyldigheten enligt socialvårdslagen också andra lagstadgade skyldigheter att i ärenden där klienten ansöker om utkomststöd kontakta det kommunala socialväsendet. Folkpensionsanstalten har blivit en viktig instans för anmälningar till det kommunala socialväsendet. Anmälningarna syftar till att styra den som ansöker om utkomststöd till uppgörandet av en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller till inledande kartläggning enligt lagen om främjande av integration. Vid sänkning av utkomststödet grunddel ska Folkpensionsanstalten informera sökanden om att kommunen ska upprätta en sådan handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand som avses i 10 § 2 mom. samt sända beslutet om sänkt grunddel till kommunens socialväsande

RP 139/2022 rd

för kännedom Folkpensionsanstalten ska också styra klientens ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd till kommunen för handläggning, om klienten så önskar. Folkpensionsanstalten är skyldig eller berättigad att göra en anmälan eller hänvisa klienten till kommunala tjänster också enligt barnskyddslagen, ungdomslagen (1285/2016) och äldreomsorgslagen.

Enligt socialvårdslagen ansvarar en yrkesutbildad person inom socialvården i tjänsteförhållande för bedömningen av vårdbehovet (SVL 36 §, 41 §). Enligt socialvårdslagen är personer som behöver särskilt stöd den enda klientkategorin för vilka det uttryckligen föreskrivs att en socialarbetare i tjänsteförhållande svarar för bedömningen av servicebehovet (SVL 36 §). Bestämmelsens syfte är att en person med tillräcklig erfarenhet och utbildning alltid ska bedöma behovet av sådana tjänster som har särskild betydelse för tillgodoseendet av klientens grundläggande fri- och rättigheter och som förutsätter specialsakkunskap. Utifrån bedömningen av servicebehovet utarbetas ett dokument som innehåller en sammanfattning av klientens situation och av behovet av socialservice och särskilt stöd samt de slutsatser som en yrkesutbildad person inom socialvården har dragit om förutsättningarna för klientrelationen. Dessutom ska bedömningen i regel innefatta klientens åsikt om och syn på sitt servicebehov samt en bedömning som klienten och en yrkesutbildad person inom socialvården har gjort om behovet av en egen kontaktperson. Bedömningen av servicebehovet är en viktig serviceuppgift i socialvården, som innefattar utövning av offentlig makt. I den avgörs det i praktiken vilka tjänster och hurudant stöd klienten ska beviljas. Trots att bedömningen av servicebehovet inte utgör ett bindande dokument eller beslut, inverkar den väsentligt på klientens ställning och bestämmer tjänstehelheten för klienten.

Enligt 42 § i socialvårdslagen ska en egen kontaktperson utses för socialvårdsklienten för den tid klientrelationen pågår. Undantagna är sådana situationer när det för klienten redan har utsetts en annan arbetstagare som ansvarar för servicen eller om det är onödigt att utse en egen kontaktperson. Det kan vara onödigt om klientrelationen bedöms bli mycket kortvarig eller om klienten redan har någon annan viktig stödperson. Den egna kontaktpersonen ska i regel vara en yrkesutbildad person inom socialvården, och för personer som behöver särskilt stöd ska den egna kontaktpersonen eller den arbetstagare som utför klientarbete tillsammans med kontaktpersonen vara en socialarbetare. På så sätt har man velat trygga tillgodoseendet av rättsskyddet för de klienter som är i allra mest sårbar ställning. Den egna kontaktpersonen har helhetsansvaret för klientrelationen, och ska därför arbeta i den organisation som ansvarar för att lämna socialvård. I den egna kontaktpersonens arbete kopplas ett interaktivt, klientfokuserat arbetssätt till myndighetsuppgifter som innefattar utövning av offentlig makt såsom ordnandet av tjänster enligt bedömningen av servicebehovet, utarbetandet av en klientplan och det beslutsfattande arbetet kräver (SVL 38 §, 39 §, 45 §).

Enligt 39 § i socialvårdslagen ska bedömningen av servicebehovet kompletteras med en klientplan som utarbetas för klienten eller genom en annan motsvarande plan. Ingen plan behöver utarbetas om bedömningen av servicebehovet är en tillräcklig stödform för fullgörande av socialvården för klienten. Planen, som härleds från bedömningen av servicebehovet, har betydelse vid beviljandet av lagstadgade tjänster för klienten och vid bedömningen om klienten har fått de tjänster som han eller hon har rätt till enligt lagen.

Enligt 10 § i lagen om utkomststöd har den som ansöker om utkomststöd rätt till en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand om utkomststödet grunddel sänks. I reformen av utkomststödet överfördes prövnings- och beslutsrätten i fråga om sänkning av utkomststödet grunddel från kommunerna till Folkpensionsanstalten, men det kommunala socialväsendet svarar fortfarande för utarbetandet av planen i samband med sänkningen av grunddelen.

När en klient ansöker om kompletterande eller förebyggande utkomststöd eller någon socialtjänst ska ett förvaltningsbeslut fattas i ärendet. Rätten att få ett skriftligt beslut gäller i regel också om ansökningen görs muntligen. Beslutet ger klienten rätt att begära omprövning av beslutet samt att söka ändring i det beslut som fattas med anledning av begäran om omprövning. Betydelsen av ett skriftligt beslut ökar om klienten inte får de tjänster han eller hon ansökt om, eller endast en del av dem. Enligt 44 § i förvaltningslagen ska det tydligt framgå av beslutet vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts. Skyldigheten att motivera beslutet är viktigt för klientens och eventuella andra parter rättssäkerhet. Beslutet ska motiveras så väl som möjligt, i synnerhet till de delar det är negativt.

Enligt 34 § i socialvårdslagen avslutas klientrelationen när det för kännedom antecknas i socialvårdens klienthandling att det inte finns någon grund för att ordna socialvård. Utifrån bedömningen av servicebehovet kan det till exempel konstateras att klienten inte har något behov av socialvård, eller att det inte finns någon lagstadgad grund för att ordna tjänster. Klientrelationen avslutas också om det när klientplanen justeras konstateras att inget servicebehov längre finns. Klienten kan också vägra ta emot service.

2.1.3 Utkomststödet och lagstiftningen om behandlingen av personuppgifter

2.1.3.1 Allmänt

Utkomststöd definieras i lagens 1 § som en stödform inom socialvården, så framför allt före överföringen till FPA har lagstiftningen om informationshantering av utbyte av klientuppgifter inom socialvården i sin helhet tillämpats på utbytet av klientuppgifter. I samband med överföringen till FPA utvidgades vissa bestämmelser i klientlagen med hjälp av hänvisningsbestämmelser till att också omfatta behandlingen av grundläggande utkomststöd som verkställs av Folkpensionsanstalten. I övrigt tillämpas den allmänna lagstiftningen om behandling av personuppgifter på Folkpensionsanstaltens verksamhet, vilket är huvudregel i fråga om andra förmåner som verkställs av Folkpensionsanstalten. Det kompletterande och förebyggande utkomststödet omfattas i sin helhet av socialvårdslagstiftningen.

Lagstiftningen om informationshantering har ändrats på senare tid och vid social- och hälsovårdsministeriet har en reform av kunduppgiftslagen (regeringens proposition med förslag till lag om behandlingen av kunduppgifter inom social- och hälsovården) varit aktuell.

Länk till ovannämnda proposition: <https://www.lausuntopalvelu.fi/SV/Proposal/Participation?proposalId=ece331a7-ef1f-4de2-bf6d-d0edec18e3a6>

2.1.3.2 Allmän lagstiftning

Grunderna för bestämmelserna om behandling av personuppgifter utgörs av Finlands grundlag (731/1999) samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan *dataskyddsförordningen*.

Finlands grundlagen (731/1999) innehåller bestämmelse om rätt till skydd för privatlivet. Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Skydd för privatlivet betyder i synnerhet att individen har rätt att leva sitt eget liv utan godtycklig eller ogrundad inblandning av myndigheter eller andra utomstående (RP 309/1993 rd). I enlighet med 10 § 1 mom. i grund-

RP 139/2022 rd

lagen utfärdas närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter genom lag. Dessutom begränsas lagstiftarens handlingsutrymme av att grundlagsutskottet har brukat anse att bestämmelserna om personuppgifter måste granskas mot 10 § i grundlagen om skydd för privatlivet. När närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag ska i enlighet med utskottets praxis uppmärksamhet fästas på omfattningen av skyddet för privatlivet och denna rätt måste tillgodoses på ett sätt som är godtagbart med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna överlag. Det har ansetts viktigt att reglera bland annat syftet med registreringen av uppgifterna, uppgifternas innehåll och det tillåtna användningsändamålet. Dessutom ska regleringen av dessa faktorer på lagnivå vara heltäckande och detaljerad (GrUU 14/2018 rd, GrUU 1/2018 rd, GrUU 13/2016 rd). Känsliga uppgifter har ansetts beröra själva kärnan i skyddet för personuppgifter (GrUU 37/2013 rd).

Förutom i grundlagen tryggas skyddet för personuppgifter även i EU:s stadga om de grundläggande rättigheter. Enligt artikel 8 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna har var och en rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Enligt artikel 52 i stadgan om de grundläggande rättigheterna ska varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan om de grundläggande rättigheterna vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Dessutom ska begränsningarna vara förenliga med proportionalitetsprincipen.

Bestämmelser som är centrala för behandlingen av personuppgifter ingår i synnerhet i Europeiska unionens dataskyddslagstiftning. Dataskyddsförordningen trädde i kraft den 24 maj 2016 och började tillämpas den 25 maj 2018. Dataskyddsförordningen ska i princip tillämpas på all behandling av personuppgifter och den är som sådan gällande lag.

Den allmänna dataskyddsförordningen förutsätter att behandlingen av personuppgifter är laglig och korrekt. Laglig behandling av personuppgifter innebär att behandlingen grundar sig på samtycke från den berörda registrerade eller på någon annan legitim grund som fastställs i förordningen eller lagstiftningen. Artikel 9 i förordningen gäller behandling av särskilda kategorier av personuppgifter. Enligt artikeln är särskilda kategorier av personuppgifter uppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning. Uppgifter om hälsa är enligt den allmänna dataskyddsförordningen alla de uppgifter som hänför sig till en registrerad persons hälsotillstånd som ger information om den registrerades hälsotillstånd alla uppgifter. Enligt artikel 9.1 är behandling av särskilda kategorier av personuppgifter förbjuden. Artikel 9.1 är emellertid inte tillämplig om något av leden i punkt 2 gäller.

Efter att EU:s allmänna dataskyddsförordning trätt i kraft har grundlagsutskottet justerat sin tidigare ståndpunkt till lagstiftningen om skyddet för personuppgifter. I utlåtandet GrUU 14/2018 rd anser utskottet att skyddet för personuppgifter bör i första hand tillgodoses med stöd av den allmänna dataskyddsförordningen och den nya nationella allmänna lagstiftningen, och i princip räcker det med att bestämmelserna är harmoniserade med dataskyddsförordningen. Utskottet betonade i sitt utlåtande att i fortsättningen bör nationell speciallagstiftning vara avgränsad till nödvändiga bestämmelser inom ramen för det nationella handlingsutrymme som dataskyddsförordningen medger. I enlighet med det riskbaserade synsätt som också krävs i dataskyddsförordningen kan det anses vara desto mer motiverat med mer detaljerade bestämmelser ju större risk fysiska personers rättigheter och friheter utsätts för på grund av behandlingen. Denna omständighet har ansetts vara av särskild betydelse när det gäller behandling av känsliga uppgifter.

Genom dataskyddslagen (1050/2018) kompletteras och preciseras EU:s allmänna dataskyddsförordning. Den är en allmän lag som är tillämplig på behandlingen av personuppgifter och den tillämpas jämsides med dataskyddsförordningen. Lagen innehåller bestämmelser om bland annat rättslig grund för behandling av personuppgifter, behandling av uppgifter som hör till särskilda kategorier av personuppgifter, rättssäkerhet samt vissa särskilda behandlingssituationer. I 35 § i dataskyddslagen finns bestämmelser om bland annat tystnadsplikt. I paragrafen sägs att den som vid utförandet av åtgärder som har samband med behandlingen av personuppgifter har fått kännedom om något som gäller en annan persons egenskaper, personliga förhållanden, ekonomiska ställning eller någon annans företagshemligheter får inte obehörigen för utomstående röja de uppgifter som han eller hon erhållit på detta sätt eller använda uppgifterna för sin egen eller någon annans vinning eller för att skada någon annan. Undantag från dataskyddslagens bestämmelser kan göras i speciallagstiftning, om det är möjligt inom ramen för den prövningsmarginal som den nationella lagstiftaren ges i den allmänna dataskyddsförordningen (RP 9/2018 rd).

Lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, nedan *informationshanteringslagen*) ska tillämpas på informationshantering och på användning av informationssystem, då myndigheter behandlar informationsmaterial, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag.

I lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan *offentlighetslagen*), bestäms om rätten att ta del av myndigheternas offentliga handlingar samt om tystnadsplikt för den som är verksam vid en myndighet, om handlingssekretess samt andra för skyddande av allmänna och enskilda intressen nödvändiga begränsningar av rätten att ta del av en handling och bestäms om myndigheternas skyldigheter för att offentlighetslagens syfte ska nås. I offentlighetslagen bestäms om handlingssekretess, som innebär att en myndighetshandling ska sekretessbeläggas, om det i offentlighetslagen eller någon annan lag föreskrivs att den ska vara sekretessbelagd. Sekretessbelagd är också en handling som en myndighet med stöd av lag har föreskrivit att ska vara sekretessbelagd eller om handlingen innehåller uppgifter för vilka tystnadsplikt föreskrivs genom lag. En sekretessbelagd myndighetshandling eller en kopia eller utskrift av en sådan handling får inte företes för eller lämnas ut till utomstående eller med hjälp av en teknisk anslutning eller på något annat sätt företes för eller lämnas ut till utomstående. Handlingar som innehåller uppgifter om en klient hos socialvården eller den socialvårdsservice eller den hälsovård eller rehabilitering som denne har erhållit är sekretessbelagda myndighetshandlingar enligt 24 § 1 mom. 25 punkten i offentlighetslagen.

Den allmänna lagstiftningen om arkivering av handlingar är koncentrerad till arkivlagen (831/1994). I lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet föreskrivs om de rättigheter och skyldigheter samt det ansvar som myndigheterna och deras kunder har vid elektronisk kommunikation.

2.1.3.3 Bestämmelser om informationshantering i socialvården

Bestämmelserna om informationshantering i socialvården omfattar bland annat socialvårdens klienthandlingar, behandling av personuppgifter samt riksomfattande informationssystemtjänster. Bestämmelser om klientuppgifter och handlingar inom socialvården finns i lagen om klientens ställning och rättigheter (*klientlagen*) och i lagen om klienthandlingar inom socialvården (254/2015, nedan *lagen om klienthandlingar*). Bestämmelser om riksomfattande informationssystemtjänster och elektronisk behandling av klientuppgifter finns i lagen om elektronisk behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (784/2021, nedan *kunduppgiftslagen* eller *den gällande kunduppgiftslagen*).

RP 139/2022 rd

I socialvården behandlas personuppgifter särskilt för deras primära användningsändamål, dvs. det ändamål för vilket uppgifterna har insamlats. Klientuppgifter inom socialvården används i första hand för ändamål som har att göra med ordnande och genomförande av socialservice för klienten.

Lagen om klienthandlingar innehåller centrala bestämmelser om anteckningar i klienthandlingar och om krav på behandlingen av handlingar. I klientlagen avses med handling en i 5 § 1 och 2 mom. i offentlighetslagen nämnd handling som innehåller uppgifter om en klient eller någon annan enskild och som ansluter sig till socialvård som ordnas av myndigheter eller privata. Lagen om klienthandlingar innehåller bestämmelser om klienthandlingar inom socialvården, de uppgifter som ska registreras i dem och om behandling av dem. Lagens syfte är att främja en ändamålsenlig behandling och användning av klientuppgifter inom socialvården, för enhetliga klienthandlingarna och deras uppgiftsinnehåll samt främja uppbyggnaden av ett elektroniskt arkiv med klienthandlingar inom socialvården (RP 345/2014 rd). Bestämmelserna gäller både offentliga och privata tjänsteleverantörers klienthandlingar inom socialvården oberoende av på vilket underlag de har sparats.

Enligt 3 § 1 mom. 6 punkten i lagen om klienthandlingar är klientuppgift en personuppgift som har erhållits inom socialvården och som har antecknats eller som enligt lagen om klienthandlingar ska antecknas i en klienthandling inom socialvården. Yrkesutbildade personer inom socialvården samt övrig personal som deltar i klientarbetet är enligt 4 § skyldiga att i forbundna handlingar anteckna behövlig och tillräcklig information samt att registrera informationen i enlighet med 5 §. I 5 § bemyndigas Institutet för hälsa och välfärd att meddela närmare föreskrifter om strukturen på klienthandlingarna inom socialvården och om de uppgifter som ska antecknas i klienthandlingarna. I 3 kap. i lagen om klienthandlingar ingår bestämmelser om uppgifter som ska antecknas i klienthandlingar.

Lagen om klienthandlingar innehåller separata bestämmelser om anteckning av klientuppgifter vid sektorsövergripande samarbete. De gäller samarbete mellan social- och hälsovården. Enligt 41 § i socialvårdslagen ska den arbetstagare som inlett bedömning av servicebehov kontakta andra myndigheter, om klienten behöver service eller andra stödåtgärder från både socialvården och andra myndigheter. Vid sektorsövergripande samarbete ska service bilda en helhet som överensstämmer med klientens intresse.

Bestämmelser om utlämnande av sekretessbelagda klientuppgifter inom socialvården finns i 16 § och 17 § i klientgiftslagen. Dessutom är det möjligt att oberoende av klientens samtycke lämna ut sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter eller en inrättning som behandlar sociala förmåner i vissa situationer som avses i 18 §.

Enligt lagen om utkomststöd gäller det som föreskrivs i 18 § 1–4 mom. i klientlagen också de nödvändiga uppgifter som Folkpensionsanstalten får i samband med skötseln av sina utkomststödsuppgifter. Också det som i 20 § i klientlagen föreskrivs om socialvårdsmyndighetens rätt att få uppgifter gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt lagen om utkomststöd. Däremot tillämpas inte lagen om klienthandlingar eller kunduppgiftslagen på Folkpensionsanstalten.

2.1.4 Bestämmelser om finansiering av utkomststödet

Bestämmelser om finansiering av utkomststödet finns i lagen om utkomststöd. Finansieringen av det grundläggande utkomststödet genomförs med stöd av 5 a § i lagen om utkomststöd så att

RP 139/2022 rd

staten betalar månatligen till Folkpensionsanstalten förskott för det grundläggande utkomststödet för att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsberedskap. Bestämmelser om fonden finns i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

Kommunens andel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent och den beaktas i efterhand med stöd av 5 b § genom en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009 samt den reviderade lagen 618/2021). Bakgrunden till kommunernas och statens delade ansvar för finansieringen av det grundläggande utkomststödet är den reform av finansieringen av utkomststödet som genomfördes 2006, då man ville uppmuntra kommunerna att se om sysselsättningen. Kommunerna blev till vissa delar ansvariga för kostnaderna för arbetsmarknadsstödet till långtidsarbetslösa. Å andra sidan åtog sig staten samtidigt att svara för hälften av kostnaderna för det grundläggande utkomststöd som intogs i utkomststödet. Före det finansierades utkomststödet helt och hållet via systemet med statsandel för kommunal basservice. För det kompletterande och förebyggandet utkomststödet som kommunernas socialvård svarar för har kommunerna däremot fått finansiering som en del av den övriga socialvården via statsandelssystemet för basservice.

Vid överföringen av utkomststödet till FPA förblev kostnadsfördelningen i fråga om det grundläggande utkomststödet oförändrad mellan staten och kommunerna. Dock slopades den särskilda statsandelen för det grundläggande utkomststödet och finansieringen ändrades så att den sköttes direkt som en minskning av kommunens statsandel för basservice. Kommunens finansieringsandel genomfördes i praktiken så att kommunens statsandel minskades i efterhand med ett beloppet av det grundläggande utkomststödet i kommunen som motsvarade kommunens finansieringsandel. De utgifter för utkomststöd som betalats respektive år avdras från kommunernas statsandel det andra året efter utfallsåret.

Bestämmelser om välfärdsområdenas finansiering finns i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021). Till välfärdsområdenas uppgifter hör att ordna social- och hälsovården. Som en del av den svarar välfärdsområdena för finansieringen av det kompletterande och förebyggande utkomststödet.

I den reviderade lagen om statsandel för kommunal basservice har det intagits en 29 § som motsvarar den tidigare lagens 34 b §. Enligt bestämmelsen beaktas kommunens finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet genom en minskning av kommunens statsandel med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen. För beräkning av minskningen av statsandelen för det grundläggande utkomststödet lämnar Folkpensionsanstalten finansministeriet årligen före utgången av april uppgift om grundläggande utkomststöd som det föregående året betalats ut i respektive kommun, minskat med grundläggande utkomststöd som avses i 19, 46 och 51 § i lagen om främjande av integration (1386/2010) och som gäller tidsperioden i fråga.

2.1.5 Beskrivning av verkställigheten av utkomststöd

2.1.5.1 Verkställigheten vid Folkpensionsanstalten

Ansökan om grundläggande utkomststöd görs hos Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten utreder klientens förutsättningar för grundläggande utkomststöd. Efter ett beslut om grundläggande utkomststöd kan klientens ansökan fortfarande lämnas till kommunen, om klienten lägger fram kostnader som omfattas av det kompletterande stödet och särskilt begär att ansökningsöverföras. Av de klienter som får grundläggande utkomststöd betalar Folkpensionsanstal-

RP 139/2022 rd

ten också någon annan förmån till 90 %, så klientens behov av kontakt med Folkpensionsanstalten typiskt sett berör en större helhet av Folkpensionsanstaltens förmåner och tjänster än enbart utkomststöd. De vanligaste förmånerna är allmänt bostadsbidrag och utkomstskydd för arbetslösa. Endast en liten del av klienterna får enbart grundläggande utkomststöd.

Klienten kan välja ett lämpligt sätt att utträtta ärenden hos Folkpensionsanstalten bland de tillgängliga kanalerna. Omkring 80 % av dem som ansöker om grundläggande utkomststöd väljer att utträtta sitt ärende digitalt. Vid behov får klienten i samband med ansökningsprocessen eller beslutet handledning för att utreda vilka förmåner och tjänster som är primära. Klienten kan också utträtta ärenden vid ett serviceställe eller ett samserviceställe eller per telefon, och då utreds klientens behov av Folkpensionsanstaltens tjänster som helhet. En klient som upplever det som utmanande att utträtta ärenden på egen hand kan erbjudas personligt stöd för detta.

Folkpensionsanstalten bedömer klientens behov av socialvårdens stöd utifrån kontakten med klienten samt de ansökningar och bilagor klienten lämnar in. Vid behov handleder Folkpensionsanstalten klienten till socialvårdstjänster antingen genom rådgivning att självständigt kontakta det kommunala socialväsendet, eller vid behov gör Folkpensionsanstalten tillsammans med klienten en digital anmälan enligt socialvårdslagen. I brådskande fall kontaktar Folkpensionsanstalten direkt den kommunala jouren under tjänstetid. I de situationer som föreskrivs i socialvårdslagen kan ett missförhållande också rapporteras direkt till den kommunala socialvården utan klientens samtycke.

Klienten kan begära en tidsbokning för ett samtal med en anställd hos Folkpensionsanstalten om frågor som gäller grundläggande utkomststöd. En tid för samtal fås senast den sjunde vardagen efter begäran. Tidsbokningen kan göras per telefon eller vid ett serviceställe. I detta sammanhang går också klientens övriga behov av Folkpensionsanstaltens förmåner och tjänster igenom. Klienten kan också diskutera sin situation utan tidsbokning genom att ringa Folkpensionsanstaltens servicenummer eller besöka ett av Folkpensionsanstaltens serviceställen.

Folkpensionsanstalten erbjuder en särskild service för klienter i särskilt svåra situationer. Om klienten till exempel har särskilda utmaningar med att sköta ärenden och inom olika livsområden, kan Folkpensionsanstalten styra klienten till en särskild tjänst där klienten under en viss tid får en egen kontaktperson. Den tjänsten verkställs målmedvetet i samråd med klienten. Tjänstens syfte är att stödja klienten i fråga om den individuella helheten av förmåner och tjänster från Folkpensionsanstalten och hur klienten framöver utträttar sina ärenden hos Folkpensionsanstalten. Medan tjänsten lämnas sker vid behov också samarbete med klientens nätverk, till exempel den kommunala socialvården, hälso- och sjukvården samt de serviceställen som riktar sig till personer under 30 år (Navigatorn). Samarbetsparterna bestäms utifrån klientens behov. Om Folkpensionsanstalten anser att klienten också behöver annat slags stöd förmedlas klientens stödbehov till socialvården, i regel med klientens tillstånd.

Folkpensionsanstalten prövar i det enskilda frågor som berör det grundläggande utkomststödet, bland annat om grunddelen ska sänkas eller om boendeutgifterna ska jämkas. Bedömningen innebär ofta samarbete med yrkesutbildade personer vid den kommunala socialvården. Gemensamma tidsbokningar med anställda vid socialväsendet har konstaterats vara bra i många situationer, till exempel när klienten kanske inte behöver Folkpensionsanstaltens specialtjänster.

2.1.5.2 Verkställighet vid den kommunala socialvården

Kommunerna kan organisera de lagstadgade tjänster de ansvarar för på väldigt många olika sätt. Också sättet att verkställa socialvården och utkomststödsärenden varierar. Kommunernas storlek är väldigt olika, och en del kommuner har också ordnat social- och hälsovårdstjänsterna i

form av samkommuner i samarbete med flera andra kommuner. Därför hålls beskrivningen av verkställigheten på ett allmänt plan.

De som ansöker om utkomststöd kan kontakta socialväsendet via olika servicekanaler (bl.a. per telefon, chatt etc.), och sökanden styrs sedan alltid först till att kontakta Folkpensionsanstaltens tjänst för grundläggande utkomststöd. Personalens uppgift är att handleda den som ansöker om utkomststöd, i synnerhet vid ansökan om kompletterande och/eller förebyggande stöd, men klienterna kan också få hjälp att sköta ärenden som gäller grundläggande utkomststöd hos Folkpensionsanstalten. Utgångspunkten är dock att varje myndighets rådgivningsskyldighet gäller dess egna tjänster och stödformer. Om sökandens situation är brådskande, kontaktar en yrkesutbildad person inom socialvården Folkpensionsanstalten och bedömer tillsammans med en anställd vid Folkpensionsanstalten vilken arbetsfördelning som är ändamålsenlig i sökandens ärende. Folkpensionsanstalten svarar för brådskande beslutsfattande om grundläggande utkomststöd, och en yrkesutbildad person inom socialvården kan bevilja förebyggande utkomststöd om situationen så kräver.

För mottagare av utkomststöd som har ett gällande beslut om grundläggande utkomststöd behandlas skriftliga och digitala ansökningar på många ställen fortfarande av förmånshandläggare vid socialväsendet. En del kommuner har bildat särskilda enheter för handläggning av förmåner, i andra arbetar förmånshandläggare parallellt med yrkesutbildade personer inom socialvården, och i en del kommuner finns ingen personal alls för handläggning av förmåner. En förmånshandläggare kan besluta om frågor som berör kompletterande utkomststöd i situationer när ärendet är i enlighet med kommunens tillämpningsanvisning, eller enligt anvisning från en yrkesutbildad person inom socialvården. Yrkesutbildade personer inom socialvården handlägger alltid ansökningar om förebyggande vård. En person eller familj har rätt att boka tid hos det sociala arbetet för handläggning av ett utkomststödsärende. En tid fås senast den sjunde arbetsdagen efter begäran.

I likhet med andra samarbetsparter inom socialvården förmedlar Folkpensionsanstalten anmälningar om behov av socialt arbete med stöd av 35 § i socialvårdslagen. Merparten av anmälningarna sker med klientens samtycke, men en del görs utan det. Klienten eller en närstående kan också göra en anmälan till socialvården. En klient som är i behov av tjänster inom socialt arbete kan alltid själv ta kontakt per telefon eller digitala lösningar, eller genom ett personligt besök utan tidsbokning på det sätt respektive kommun ordnar detta, och formfritt redogöra för sitt servicebehov. I en del kommuner besöker personalen själv en del platser för att underlätta för klienten att ta kontakt. Navigatorerna har till exempel varit bra arenor för att få kontakt med unga.

När klientrelationen inleds utarbetar en yrkesutbildad person inom socialvården tillsammans med klienten en bedömning av servicebehovet inom socialvården. Bedömningen av servicebehovet utarbetas i den omfattning som det aktuella behovet förutsätter. Ett delområde som ska behandlas i bedömningen av servicebehovet är klientens ekonomiska situation. En klient som behöver utkomststöd ska av det sociala arbetet få handledning i skriftlig och digital ärendehantering. I fråga om klienter som sporadiskt ansöker om kompletterande eller förebyggande utkomststöd kan det också bedömas vara uppenbart onödigt att utarbeta en omfattande bedömning av servicebehovet, och det kan vara tillräckligt att klienten får ett beslut på ansökan. I fråga om klienter som använder tjänster i stor utsträckning och som behöver särskilt stöd är samarbetet med Folkpensionsanstalten ofta intensivt. En yrkesutbildad person inom socialvården kan utarbeta socialarbetets utredning som bilaga till ansökan om grundläggande utkomststöd hos Folkpensionsanstalten.

I många kommuner och samkommuner har arbetet med utkomststöd kanske sammanförts under ett resultatområde för tjänster för personer i arbetsför ålder trots att arbetet med utkomststöd förutom personer i arbetsför ålder också betjänar andra, såsom i socialt arbete för familjer, barnskydd, eftervård och gerontologiskt socialt arbete.

2.1.6 Utkomststöds klienter enligt statistik och undersökningar

Utkomststödsreformen har gett tillgång till mer omfattande registeruppgifter än tidigare om personer som är beroende av grundläggande utkomststöd, och bland annat om deras inkomstkällor. Folkpensionsanstalten upprätthåller statistikdatabasen Kelasto på sin webbplats, och där kan kommunerna följa upp antalet mottagare av grundläggande utkomststöd i den egna kommunen och kostnaderna för det på månadsnivå. THL sammanställer årligen för april och oktober en officiell statistik över alla stödformer inom utkomststödet samt handläggningstiderna för dem.

Under 2020 beviljades 310 884 hushåll och 464 234 personer utkomststöd. Under 2020 var bruttoutgifterna för utkomststödet ca 817 miljoner euro. I grundläggande utkomststöd beviljades 758,5 miljoner euro, kompletterande utkomststöd ca 33,0 miljoner euro och förebyggande utkomststöd 20,9 miljoner euro. De ersättningar för arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som betalades i form av utkomststöd uppgick till 4,4 miljoner euro. (Utbetalningen av och kostnaderna för grundläggande utkomststöd ökade med ca 4 % från 2019 till 2020, till stor del till följd av covid-19-pandemin).

Av mottagarna av utkomststöd är 45 % manliga enpersonshushåll. Upp till 30 % av alla hushåll med ensamförsörjande kvinnor får utkomststöd. Av mottagarna av utkomststöd är mer än hälften 25–64-åringar, barnens andel omkring en fjärdedel och de unga mellan 18 och 25 år ca 16 %.

I den offentliga debatten om utkomststödet har i synnerhet långvarigt utnyttjande av utkomststöd lyfts fram som ett centralt problem. Drygt en fjärdedel av mottagarna av utkomststöd (28 %) får stöd långvarigt, minst tio månader under ett år. Andelen har ökat något sedan 2006, när den var 24 %. Ur förmånssystemets perspektiv uppkommer långvarigt utnyttjande av utkomststöd i huvudsak av två skäl: luckor i grundtryggheten (inkomstlösa) och grundtrygghetens låga nivå i förhållande till boendekostnaderna och utkomststödet grunddel (överlappande förmåner).

Många mottagare av grundtrygghet får i regel rätt till utkomststöd redan vid skäliga boendekostnader. Det allmänna bostadsbidraget ersätter i medeltal 50 %, och högst 80 %, av boendekostnaderna, och självriskan för boendekostnader medför ofta rätt till utkomststöd. Rätt till utkomststöd uppkommer om hushållets inkomster efter godtagbara utgifter för boende och hälso- och sjukvård underskrider grunddelen. Rätten bestäms alltså utifrån den sammanlagda effekten av grunddelens belopp, hushållets inkomster (och tillgångar) samt kostnader för boende och hälso- och sjukvård. Dessutom påverkas rätten av förmögenhet och vissa förpliktande kriterier till exempel i fråga om att söka arbete.

Också hushållens utgifter för hälso- och sjukvård, av vilka självriskan kan täckas med utkomststöd, ökar behovet av utkomststöd. Sådana utgifter för hälso- och sjukvård är i synnerhet egenriskandelen för receptbelagda läkemedel samt patientavgifter för offentliga hälso- och sjukvårdstjänster. Utgifter för hälso- och sjukvård spelar dock en avsevärt mindre roll för utnyttjandet av utkomststöd än boendekostnader, som varje hushåll har.

Under 2020 var andelen hushåll som fick kortvarigt utkomststöd, dvs. 1–3 månader per år, 40,5 % av alla hushåll som fick utkomststöd. Andelen hushåll som fick långvarigt utkomststöd, dvs.

10–12 månader per år, var 27,5 % av alla hushåll som fick utkomststöd. Under 2020 fick hushållen utkomststöd i medeltal 5,9 månader. När livssituationen förändras räcker det i allmänhet någon tid innan de primära förmånerna utbetalas. De som inte har någon ekonomisk buffert tyngs till utkomststöd under väntetiden. Det är utkomststödet funktion, och på så vis leder en kort tid utan inkomster inte till problem i systemet.

För den som utgår från tanken på en omfattande social trygghet är en utdragen period utan inkomster problematisk. Tuija Korpela ja Simo Raittila (i publikationen Ojista allikkoon? Toimeentulotukiuudistuksen ensi metrit, FPA 2020) har undersökt denna kategori och märkt att ca 10 000 personer får långvarigt utkomststöd utan några primära förmåner eller förvärvsinkomster. Utan primära förmåner är i synnerhet unga som inte har fått rätt till utkomstskydd för arbetslösa samt arbetslösa som har förlorat rätten till utkomstskydd för arbetslösa till följd av sanktioner eller av något annat skäl som har samband med villkoren för utkomstskyddet för arbetslösa. Bland dem var ensamstående män som är finska medborgare överrepresenterade.

Nästan hälften av dem som endast fick stöd i sista hand var unga under 25 år. Unga under 25 år som saknar yrkesutbildning är skyldiga att söka till en utbildning som ger yrkesfärdigheter. Om ansökningskyldigheten försummas, går rätten till arbetslöshetsförmånen förlorad och återfås först efter att examen avlagts eller efter 21 kalenderveckor i arbete, företagsverksamhet eller deltagande i sysselsättningsfrämjande tjänster. Den som saknar yrkesutbildning kan få arbetsmarknadsstöd först efter en väntetid på fem månader (21 veckor).

En karens kan fastställas vid arbetskraftspolitiskt klandervärt handlande. En arbetssökande som återkommande handlar klandervärt kan meddelas en karens på 12 veckor, vilket innebär att rätten till arbetslöshetsförmånen återfås först när den arbetssökande har utfört arbete som uppfyller arbetsvillkoret i 12 veckor, under samma tid arbetat i huvudsyssla som företagare eller i eget arbete, studerat i huvudsyssla eller deltagit i sysselsättningsfrämjande tjänster. I kategorin inkomstlösa som länge fått utkomststöd är den vanligaste påföljden i fråga om utkomstskydd för arbetslösa skyldighet att vara i arbete.

För att rätten till utkomstskydd för arbetslösa ska återfås krävs att klienten visar egen aktivitet, och för att stärka den räcker i en del fall sådana metoder som att sänka grunddelen medan det i andra fall är motiverat att tillhandahålla tjänster inom socialt arbete. Till en genomförd sänkning av grunddelen har dessutom kopplats en intervention från socialvården, det vill säga utarbetandet av en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand.

Enligt Folkpensionsanstaltens statistik (Kelasto) sändes såväl under 2018 som under 2019 ca 27 000 anmälningar om sänkt grunddel (till följd av covid-19-pandemin är siffrorna för 2020 och 2021 inte jämförbara). Enligt anställda vid det kommunala socialväsendet leder anmälningar om sänkt grunddel inte lika ofta till att klienten nås och en klientrelation inleds som Folkpensionsanstaltens anmälningar till socialvården. En del anmälningar sker vid fel tidpunkt och för en del klienter är andra tjänster primära.

2.2 Bedömning av nuläget

2.2.1 Allmänt om bedömningarna

Efter överföringen till FPA har utkomststödsystemet bedömts i flera undersökningar och utredningar. En del bedömningar är juridiska, andra empiriska eller samhällsvetenskapliga. Vid bedömningen av utkomststödsystemets nuläge kan en granskning av överföringen till FPA och hur den genomförts inte undgå. Trots att det redan förflutit tid sedan reformen, innebär den en betydande ändring i utkomststödsystemet och en uppdelning av verkställigheten av stöd i sista

hand mellan två olika myndigheter. Nedan presenteras några väsentliga iakttagelser. Bedömningarna beskrivs närmare i kapitel 4 och 5 i betänkandet från arbetsgruppen för utkomststöd.

2.2.1.1 Den juridiskt sakkunniga arbetsgruppen för utkomststödsärenden

Vid social- och hälsovårdsministeriet verkade en juridiskt sakkunnig arbetsgrupp för utkomststödsärenden från den 3 december 2018 till den 31 januari 2020. Arbetsgruppen granskade behoven av att utveckla utkomststödet ur ett juridiskt perspektiv, och dess arbete föregick den egentliga arbetsgruppen för utkomststödet. Arbetsgruppen grupperade sina iakttagelser i följande helheter som kräver fortsatt utredning.

Utkomststödet struktur och samband med socialvården

Det grundläggande utkomststödet roll inom ramen för socialvården behöver klarläggas framöver. I nuläget genomförs sambandet mellan det grundläggande utkomststödet och socialvården genom samarbete mellan Folkpensionsanstalten och socialvården, och därför bör det bedömas om det behövs närmare bestämmelser om samarbetet också på lagstiftningens nivå. De olika stödelementens innehåll och syfte samt vilken prövning verkställigheten av dem förutsätter bör bedömas. Dessutom behöver beräkningens betydelse samt förfaranden och regleringsbehov avseende den utredas.

Skilda processer för grundläggande utkomststöd och socialt arbete

För en del personer som behöver socialt arbete har det blivit problematiskt att uppsöka hjälp när stödet och tjänsterna skilts åt. Framöver bör det utredas hur ställningen kan stärkas för dem som får utkomststöd och behöver socialt arbete. Dessutom bör det bedömas hur processen för sänkning av grunddelen ska utvecklas. I samband med att sänkningen av grunddelen utreds bör också skyldigheterna gentemot klienten i fråga om minimitrygghet beaktas. De bör vara tydliga, och klienten bör ha möjlighet att påverka sitt eget handlande. Därför bör vikt också fästas vid vilka tjänster som tillhandahålls och deras tillgänglighet.

Utkomststödet och fördelningen av ansvaret i sista hand

Ansvaret för att trygga oundgänglig försörjning och omsorg behöver förtydligas i lagen om utkomststöd och socialvårdslagen. Också undantagsbestämmelsen i 14 § 3 mom. i lagen om utkomststöd behöver förtydligas. Det är problematiskt om tolkningen blir att förebyggande stöd enligt den bestämmelsen innebär ett mer vidsträckt ansvar i sista hand för socialvården, trots att det inte varit undantagsbestämmelsens syfte. Den tolkningen är inte heller förenlig med det egentliga syftet med förebyggande stöd.

2.2.1.2 Utredningar från Institutet för hälsa och välfärd

Institutet för hälsa och välfärd (THL) har utrett konsekvenserna av reformen av utkomststödet i en rapport som publicerades 2019, samt på nytt 2021. I THL:s utredning fästes det vikt vid klientens ställning i reformen. Som material för utredningen utnyttjades Folkpensionsanstaltens och THL:s statistik samt THL:s, Folkpensionsanstaltens och Kommunförbundets utredningar och undersökningar. Bedömningen utfördes genom en granskning av de mål som ställts upp för reformen av utkomststödet och hur de uppnåtts, samt riksdagens uttalande där bedömningsmålen anges.

Enligt bedömningen från 2019 lyckades reformen av utkomststödet bäst för de klienters del som var vana att utnyttja förmåner och tjänster och smidigt kunde byta kontaktkanal från den kommunala socialvården till Folkpensionsanstalten. Sämst betjänade reformen dem som hade begränsningar som påverkade utträttandet av ärenden. Tjänsternas tillgänglighet försämrades också för dem som ville utträtta sina ärenden personligen med en bekant tjänsteinnehavare. Under första hälften av 2017 hade de största svårigheterna samband med försenade beslut, felaktiga kostnadsberäkningar för boende och läkemedel eller beslut som klienten inte förstod eller betraktade som oskäligen i förhållande till sin situation. Inom det kommunala sociala arbetet såg man fram emot reformen, eftersom man hoppades att den skulle frigöra mer resurser för socialt arbete. Dock märktes ingen stor omvälvning i det sociala arbetet, trots att det har utvecklats med hjälp av flera större och mindre projekt. Inom socialt arbete har samma problem fortsatt som före reformen av utkomststödet: brist på behöriga socialarbetare, belastningen av klientarbetet och svårigheten att införa nya arbetssätt.

Som sammanfattning av utredningen konstaterades det att reformen sämst betjänade äldre, invandrare, personer i psykisk rehabilitering och personer med rusmedelsproblem, för vilka övergången till ett nytt problem var alltför komplicerad. Bäst fungerade reformen för de klienter som var vana att utnyttja förmåner och digitala tjänster.

Våren 2021 genomförde THL en enkät bland yrkesutbildade personer inom socialt arbete. Syftet var att utreda situationen i kommunerna jämfört med 2017. Det bedömdes att anmälan om behov av socialt arbete samt styrningen av klienter som länge fått utkomststöd från Folkpensionsanstalten till kommunen hade förverkligats ganska bra. Däremot ansåg respondenterna att den individuella prövningen, kontakten till det kommunala sociala arbetet, beaktandet av sakkunskap inom socialt arbete och serviceandan var dåliga hos Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten ansågs vara ganska dåliga på att identifiera behovet av socialt arbete och beakta det sociala arbetets åsikter före beslut om grundläggande utkomststöd.

Om klientens rättigheter vid kontakt med Folkpensionsanstalten ansåg respondenterna att klienterna känner dåligt till sina rättigheter och skyldigheter i fråga om Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd, och att klienterna inte kan söka ändring i Folkpensionsanstaltens beslut om utkomststöd. I fråga om de klienter som kontaktar kommunen konstaterade respondenterna att de är i en svagare ställning än tidigare och att boendefrågorna inte har blivit lättare för de klienter som får utkomststöd. Respondenterna ansåg att jämställdheten bland de klienter som får utkomststöd hade stärkts. En styrka i kommunernas situation ansågs vara klienternas tillgång till socialarbetare eller socialhandledare. Kommunerna ansåg att en svaghet var antalet klienter per anställd, den svagare situationen hos de klienter som kommer till kommunen samt det sociala arbetets alltför små resurser i förhållande till behoven. Enligt respondenterna är kommunerna tvungna att utreda beslut om grundläggande utkomststöd tillsammans med klienterna.

Respondenterna ansåg att de viktigaste skälen till behov av utkomststöd var arbetslöshet, problem med boendet, problem med hanteringen av ekonomin samt problem med livshanteringen. Vid bedömningen av hur förslagen från 2019 genomförts framgick det att hälsotillståndet, funktionsförmågan och arbetsförmågan samt behovet av stöd och rehabilitering för dem hos personer som länge fått utkomststöd utreds i skälig omfattning och att klienternas tillgång till socialt arbete hos Folkpensionsanstalten har utvecklats. Tillgång till socialt arbete fås smidigt, och möjligheterna att träffa en professionell egen kontaktperson är goda. Socialt arbete erbjuds i huvudsak vid kontoret i individuell form. Socialt arbete på fältet och i bostadsområden samt uppsökande socialt arbete förekommer i liten omfattning.

2.2.1.3 Statens revisionsverks effektivitetsrevision

Statens revisionsverk (VTV) genomförde en effektivitetsrevision i vilken den utvärderade överföringen av det grundläggande utkomststödet till FPA. Revisionsberättelsen publicerades den 27 januari 2020. Berättelsen berörde vikten av bedömningen av genomförandets konsekvenser vid lagberedningen. Vid revisionen utreddes det om lagberedningen hade följt principerna för god lagberedning samt hur väl de bedömningar som gjordes under beredningen – speciellt gällande ekonomiska konsekvenser och myndighetskonsekvenser – har uppfyllts. Dessutom granskades hur väl lagberedningen hade tagit hänsyn till verkställandet av utkomststödet vid uppdelning av systemet mellan FPA och kommunerna. Syftet med reformen var att minska underutnyttjandet av utkomststödet, öka likabehandlingen av utkomststöds klienterna, effektivisera verksamheten, stärka principen om tjänster från ett enda serviceställe och frigöra resurser från det grundläggande utkomststödet för socialt arbete för vuxna.

Utifrån revisionen ingick i regeringens proposition (RP 358/2014 rd) inga av de reservationer som den i beredningsskedet tillsatta expertgruppen hade lagt fram gällande harmoniseringen av dels individuell behovsprövning för grundläggande utkomststöd, dels reformens mål att öka likabehandlingen och frigöra personresurser. En av de risker som identifierades under lagberedningen var att kontakten mellan det sociala arbetet och beviljandet av ekonomiskt stöd kan brytas, men denna för utkomststödet vitala kontakt säkerställdes inte i tillräcklig omfattning i regeringspropositionen.

Målen för reformen har uppfyllts bra för sådana utkomststöds klienter som inte behöver särskilda tjänster eller vars ansökningar kan handläggas utan särskild prövning. Genom reformen överfördes verkställigheten av det ekonomiska stödet till nationell nivå, medan de relaterade tjänsterna fortfarande tillhandahålls på lokal nivå. Grunderna för beviljande av grundläggande utkomststöd blev därigenom enhetligare, men andra sidan försvagades kopplingen mellan handläggning av utkomststöd och det sociala arbetet och det blev svårare att hänvisa behövande klienter till tjänster. Beviljandet av ekonomiskt stöd innehåller element av socialt arbete, liksom kartläggning av och stöd i klienternas livssituation samt hänvisning av klienter till tjänster.

Folkpensionsanstalten och kommunala socialväsanden har senare tagit fram modeller för samverkan mellan tjänsterna och handläggningen av ekonomiskt stöd, bland annat med hjälp av informationssystem. De digitala systemen har dessvärre ökat både mängden administrativt arbete i kommunerna och kostnaderna för verkställandet av utkomststödet. E-system kan inte heller helt ersätta direkt kontakt ansikte mot ansikte för bedömning av servicebehov eller för servicehänvisning.

Vid lagberedningen åsidosattes vissa aspekter av att utkomststödet är avsett att användas i sista hand och att handläggningen av stödet kräver individuell behovsprövning och sådana uppgifter om den sökandes situation som inte normalt behövs för beviljande av grundtrygghetsförmåner. Handläggning av grundläggande utkomststöd är en arbetsintensiv process som endast delvis kan stödjas och effektiviseras med datasystem. Utifrån revisionen har likabehandlingen vid beviljande av grundläggande utkomststöd blivit bättre, vilket var ett av målen med reformen. I regeringspropositionen fästes ändå inte vikt vid hur överföringen av grundläggande utkomststödet till Folkpensionsanstalten skulle påverka verkställigheten av individuell behovsprövning.

2.2.1.4 En temaskrift från FPA:s forskningsenhet

Den 30 september 2020 publicerade FPA:s forskningsenhet en temaskrift med titeln Ojista aallikoon? Toimeentulotukiuudistuksen ensi metrit (endast på finska). En del av artiklarna i temaskriften har producerats i samarbete med forskningsprojektet Tackling Inequalities in Time

of Austerity – Eriarvoisuuden torjumisen niukkuuden aikana (TITA), som finansieras av forskningsrådet vid Finlands Akademi. I temaskriften ingår artiklar av olika forskare och forskningsresultat om beredningen och verkställigheten av överföringen av det grundläggande utkomststödet till FPA samt om situationen i arbetet med stödmottagarna efter reformen. Diskussionen i skriften baseras på material från perioden 2014–2018.

Enligt informationsbladet i skriften förbättrade reformen för överföringen till FPA klienternas möjlighet till likvärdigt bemötande, men försvagade förutsättningarna för individuell prövning av deras ärenden. Åtminstone i initialfasen av reformen föreföll förlorarna i reformen vara de klienter med grundläggande utkomststöd som har en lång klienthistoria och som ofta också har kontakt med andra myndigheter. Enligt skriften ledde reformen av utkomststödet i synnerhet i initialfasen till att situationen försvagades för klienterna i den svagaste ställningen. Utöver stöd i pengar kan de behöva handledning i fråga om tjänsterna för socialt arbete, och de kan inte alltid utträta sina ärenden på nätet på egen hand. För dem kan det vara besvärligt att utträta ärenden hos två myndigheter, Folkpensionsanstalten och den kommunala socialvårdsmyndigheten. Det är en utmaning att konstruera ett system som bemöter alla likvärdigt och också förmår svara mot individuella servicebehov på ett flexibelt sätt.

Enligt iakttagelserna var viktiga skäl till problem i initialskedet av överföringen att förståelse för utkomststödet särdrag och reformens omfattning uppnåddes alltför sent, samt underresursering av arbetet med utkomststöd. Vissa ändringar som gjordes i lagen om utkomststöd i samband med överföringen till FPA ledde också till ett ökat behov av behovsprövning i Folkpensionsanstaltens beslutsprocesser. Folkpensionsanstalten har bemött dessa problem bland annat genom att anställa fler förmånshandläggare, träna personalen att identifiera behovet av socialvård, utöka samarbetet mellan olika aktörer samt utveckla en tidsbokning som gör det möjligt att beakta klientens situation i ett vidare perspektiv.

2.2.1.5 En forskningsartikel om överföringen av utkomststödet till FPA och formell jämställdhet

I nummer 3/2000 av tidskriften *Oikeus* publicerades en artikel med rubriken *Toimeentulotuen siirto Kelaan – Kohti muodollista yhdenvertaisuutta?* av forskarna Eeva Nykänen, Laura Kalliomaa-Puha och Paula Saikkonen. I artikeln konstateras det att utkomststödet också efter överföringen till FPA är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som är avsett att vara tillfälligt och som beviljas i sista hand. Med tiden har dock såväl utkomststödet karaktär av stöd i sista hand som dess tillfälliga karaktär urvattnats, och överföringen kan anses förstärka den utvecklingen.

Viktiga faktorer som påverkar behovet av utkomststöd och i vilken utsträckning det utnyttjas är i första hand de sociala förmånernas nivå samt boendekostnader och stöd för boende. Utvärderingsrapporten över grundtrygghetens tillräcklighet visar att grundtryggheten ofta blir ett permanent komplement till otillräcklig grundtrygghet. Det accentueras i synnerhet i tillväxtcentra, där utkomststödet som är avsett att beviljas i sista hand och tillfälligt förefaller ha blivit ett ekonomiskt stöd som i regel kompletterar de primära socialskyddsförmånerna till följd av de höga boendekostnaderna. I Finland är antalet personer och hushåll som får utkomststöd relativt högt i nordisk jämförelse.

Enligt författarna har överföringen till FPA institutionaliserat den utveckling som beskrivs ovan, när det grundläggande utkomststödet också organisatoriskt blir ett stöd som kompletterar de primära socialskyddsförmånerna. Prövningen av utkomststöd styrs av de grundläggande och mänskliga fri- och rättigheterna samt rättsprinciperna. Eftersom utkomststödet är en del av socialvården, utgör rättsprinciperna för socialvården uttryckliga tolkningsprinciper. De utgår tyd-

ligare än principerna för utkomststödet från att klientens fördel, självbestämmanderätt och delaktighet ska säkerställas och klientens individuella behov ska utredas. Enligt principerna för såväl socialvården som utkomstskyddet ska alltid den juridiskt möjliga lösning väljas som är förmånlig och positiv för klienten, och som bäst tillgodoser individens grundläggande fri- och rättigheter enligt en lagtolkning som ställer sig positiv till de grundläggande fri- och rättigheterna. Eftersom det föreskrivs om principerna för socialvården bland annat i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000, klientlagen), som i fråga om dessa bestämmelser inte gäller Folkpensionsanstalten, är det oklart hur aktivt principerna för socialvården har beaktats vid Folkpensionsanstaltens prövning av utkomststöd.

I artikeln fästs det vikt vid hur den individuella prövningen genomförts efter överföringen till FPA. Överföringen till FPA kan anses ha lett till en enhetlig praxis för beviljande av grundläggande utkomststöd och sänkning av utkomststöd i och med att anvisningarna för utövningen av prövningsrätten har blivit enhetliga. Samtidigt har överföringen dock lett till att beslutsfattandet fjärmats från de enskilda klienterna, vilket kan bidra till att den individuella prövning som ingår i beslutsfattandet blir svårare. Enligt artikeln ska myndigheternas beslutsfattande om utkomststöd vara enhetligt, men samtidigt bör det vara tillräckligt flexibelt för att beakta livets oförutsägbarhet och individuella behov. Just den individuella prövningen ligger till grund för utkomststödet betydelse för att förbättra situationen för dem som är i den allra mest sårbara positionen, och därmed för främjandet av jämlikheten i samhället. Den lagstadgade prövningsrätten är avsedd att säkerställa att klienternas individuella omständigheter kan beaktas på ett flexibelt sätt när stöd i sista hand beviljas.

När beviljandet av utkomststöd är uppdelat på två olika organisationer försvåras och fördröjs samarbetet, trots att olika samarbetskyldigheter anges i lagstiftningen. Att det grundläggande utkomststödet och det kommunala sociala arbetet på detta sätt blir mindre direkt kan göra det svårare att tillhandahålla socialvård vid rätt tidpunkt. När ansvaret för det grundläggande utkomststödet överfördes till Folkpensionsanstalten försvagades skiljelinjen mellan det grundläggande utkomststödet och de socialskyddsformåner Folkpensionsanstalten förvaltar, men samtidigt uppkom en ny skiljelinje i förhållande till socialvården. Den skiljelinjen ökar behovet av bestämmelser som förpliktar till samarbete. Det har visserligen funnits behov av samarbete mellan kommunerna och Folkpensionsanstalten redan före överföringen till FPA.

Lagstiftningen både möjliggör och förpliktar Folkpensionsanstalten och socialvården att samarbeta i fråga om utkomststöds klienter, att lämna ut behövliga uppgifter till varandra och att se till att klientens ärenden sköts i enlighet med lagstiftningens syften. Folkpensionsanstalten ansvarar för beslut om grundläggande utkomststöd, och beslutar inom ramen för den uppgiften hur de uppgifter socialvården lämnar beaktas i besluten. Likaså bedömer socialvårdens personal vikten av uppgifter som fås från Folkpensionsanstalten för sina beslut. Trots att Folkpensionsanstalten och socialvården är skyldiga att samarbeta i detta sammanhang, förefaller det utifrån forskningen i någon mån problematiskt att genomföra samarbetet i praktiken.

Trots att överföringen har underlättat för den majoritet som kan utnyttja digitala tjänster kan den också leda till att andra marginaliseras. Samtidigt har problem upptäckts i hur Folkpensionsanstalten utnyttjar socialvårdens sakkunskap och handleder klienter till socialvårdens tjänster, liksom också i socialvårdens beredskap och möjligheter att reagera när Folkpensionsanstalten tar kontakt och svara mot klienternas behov av stöd.

2.2.1.6 En forskningsartikel om ökningen av antalet klagomål till justitieombudsmannen

Äldre justitieombudsmannasekreterare Riikka Jackson och forskaren Paula Saikkonen skrev en artikel som publicerades den 2 juni 2020 i tidskriften Janus för forskning i socialpolitik och

socialt arbete, i vilken ökningen av antalet klagomål till justitieombudsmannen till följd av överföringen till FPA behandlas. Under 2017, när överföringen till FPA trädde i kraft, gjordes sammanlagt 775 klagomål till justitieombudsmannen angående handläggning av grundläggande utkomststöd, när motsvarande antal 2016 var 114. Ökningen av antalet klagomål förklaras delvis av att överföringen innebar att riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern vid statsrådet blev de enda myndigheter som övervakar beviljandet av grundläggande utkomststöd, eftersom regionförvaltningsverken som tidigare behandlade klagomål inte har behörighet att övervaka Folkpensionsanstalten.

Under det första kvartalet 2017 tog biträdande justitieombudsmannen emot mer än 400 klagomål som primärt gällde dröjsmål i handläggningen av grundläggande utkomststöd. Biträdande justitieombudsmannen föreslog att Folkpensionsanstalten betalar gottgörelse till de klienter för vilka Folkpensionsanstaltens lagstridiga förfarande medfört ekonomisk skada, störningar och besvär. Folkpensionsanstalten vidtog åtgärder för att lösa upp rusningen och rekryterade ytterligare personal. Folkpensionsanstalten betalade gottgörelse till de klienter som fått ett positivt beslut om utkomststöd och för vilka avgörandet av ansökan överskridit den lagstadgade tiden.

I artikeln redogörs det också för andra orsaker till klagomål över Folkpensionsanstaltens handläggning av grundläggande utkomststöd. Flera klagomål väcktes till exempel över samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och kommunerna. Klagomålen gällde bland annat hur boendegifter beaktas, skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande, frågor gällande sänkt grunddel, utarbetandet av sektorsövergripande planer och sänkning av avgifter som tas ut för socialservice. I klagomålen till biträdande justitieombudsmannen framkom socialvårdsklienternas erfarenhet av att hänvisas fram och tillbaka mellan Folkpensionsanstalten och de kommunala socialmyndigheterna.

I artikeln lyfts det fram att eftersom det grundläggande utkomststödet är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand, kan en ansökan om utkomststöd inte avgöras enbart utifrån en matematisk beräkning och schematiskt enligt Folkpensionsanstaltens tillämpningsdirektiv. Beslutsfattandet ska innefatta individuell prövning och beakta livssituationen för sökanden och andra som beslutet berör.

Artikeln berörde initialfasen av överföringen till FPA. Också senare har laglighetsövervakarna fått ta ställning till klagomål gällande utkomststöd, men antalet klagomål har varit mindre än under 2017. Fortfarande har dock antalet klagomål över utkomststöd till justitieombudsmannen varit avsevärt. Under 2020 väcktes vid Justitieombudsmannens kansli 388 klagomål som gällde utkomststödsärenden vid Folkpensionsanstalten. Justitieombudsmannens åtgärdsavgöranden 2020 gällde bland annat brister i normkalkylerna för beslut eller brister i den individuella prövningen. I flera avgöranden uppmärksammades också Folkpensionsanstalten på behörig rådgivning, omsorgsfullhet, återkommande fel i beslutsfattandet och ett korrekt beslutsfattande.

Också justitiekanslern har mottagit klagomål som berört grundläggande utkomststöd. I sina avgöranden under 2021 har justitiekanslern bland annat behandlat Folkpensionsanstaltens beslut om grundläggande utkomststöd och deras kvalitet, Folkpensionsanstaltens förfarande i utkomststödsärenden, vid besvarandet av begäranden om information och när överklagbara beslut meddelas samt Folkpensionsanstaltens digitala ärendehanteringssystem och ansökan om utkomststöd via nätet.

2.2.2 Iakttagelser och frågeställningar

2.2.2.1 Allmänt

Som framgår av bedömningarna ovan, har uppdelningen av utkomststödet mellan två myndigheter förändrat verkställigheten av det och fått konsekvenser för klienternas ställning. Det har blivit smidigare att få stöd för klienter som främst har behov av ekonomiskt stöd. En del klienters ställning har dock också kunnat försvagas till följd av reformen. En klient kanske behöver socialvårdstjänster, men söker sig inte till eller nås inte av socialservicen.

2.2.2.2 Utkomststöd som ett ekonomiskt stöd som har samband med de grundläggande fri- och rättigheterna

Överföringen till FPA påverkade inte utkomststödet karaktär. Utkomststödet är fortfarande ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand, genom vilket rätten till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen fullgörs. Väldigt ofta kan utkomststödet utgöra orsaksbaserad grundtrygghet enligt 19 § 2 mom. i grundlagen. I lagstiftningen definieras utkomststödet dock inte som en del av det orsaksbaserade socialskyddet. Stödet beviljas enligt prövning i det enskilda fallet utifrån individens situation. Inom socialskyddet som helhet och i den faktiska tillämpningen har utkomststödet dock i många situationer blivit en del av den långsiktiga grundtryggheten. Folkpensionsanstaltens roll som beviljare av grundläggande utkomstskydd förstärker denna externa uppfattning.

Reformen av utkomststödet har bedömts underlätta i synnerhet för sådana ansökare av utkomststöd som enbart behöver ekonomiskt stöd, till exempel för boendekostnader. Utkomststödet kompletterar då närmast grundtryggheten. Också i dessa fall förutsätter avgörandet av ansökan om utkomststöd dock behovsprövning, och till stöd för den ofta också information och handlingar som inte behövs vid handläggningen av andra förmåner.

En utveckling där utkomststödet med tiden blir en förmån som normalt sett kompletterar grundtryggheten är problematisk med avseende på tryggandet av oundgänglig försörjning enligt 19 § 1 mom. i grundlagen och det successiva tryggandet av grundläggande försörjning enligt 2 mom. i samma paragraf. Det tenderar också att fördunkla det grundläggande utkomststödet roll i förhållande till den grundläggande försörjning enligt 19 § 2 mom. i grundlagen. Utkomststödet kan uppfattas som en del av den grundläggande tryggheten trots att det inte är det. Stödets roll i förhållande till de bestämmelser i grundlagen som nämns ovan inverkar på de villkor som kan ställas för stödet. När utkomststöd beviljas har klienten en mycket omfattande skyldighet att redogöra för sin livssituation, stödet beviljas per familj, och när det beviljas beaktas familjens alla inkomster och tillgångar med vissa undantag.

2.2.2.3 Fullgörandet av faktisk jämlikhet och principerna för god förvaltning

I samband med överföringen av utkomststödet till FPA förändrades inte utgångspunkten att utkomststödet också efter reformen ingår i socialvården. I riksdagsbehandlingen av regeringens proposition om överföringen till FPA uttryckte riksdagens social- och hälsovårdsutskott sin oro över hur socialt arbete efter överföringen ska kunna knytas till beviljandet av grundläggande utkomststöd och hur behoven hos dem som är i allra svagast ställning ska tillgodoses. Den oron har åtminstone delvis besannats. Alla personer i sårbar ställning som behöver stöd styrs inte nödvändigtvis till socialväsandets stöd i Folkpensionsanstaltens förmånsprocess.

Å andra sidan motiverades reformen uttryckligen med likabehandling, då Folkpensionsanstalten kan bevilja grundläggande utkomststöd enligt likadana, riksomfattande grunder. En bakgrundsfaktor kan ha varit att grundläggande utkomststöd kanske har betraktats som en ganska normstyrd stödform. Beslut om utkomststöd (inklusive grundläggande utkomststöd) är dock kopplade till individuell behovsprövning. Individer har olika omständigheter och behov. Det är ett typiskt drag hos den individuella prövningen för utkomststöd och socialvård.

Lagstiftningen både möjliggör och förpliktar Folkpensionsanstalten och socialvårdsmyndigheterna att samarbeta i fråga om utkomststöds klienter, att lämna ut behövliga uppgifter till varandra och att se till att klientens ärenden sköts i enlighet med lagstiftningens syften. Folkpensionsanstalten ansvarar för beslut om grundläggande utkomststöd, och beslutar inom ramen för den uppgiften hur de uppgifter socialvården lämnar beaktas i besluten. Likaså bedömer socialvårdens personal vikten av uppgifter som fås från Folkpensionsanstalten för sina beslut.

Problem har upptäckts i hur Folkpensionsanstalten utnyttjar socialvårdens sakkunskap och handleder klienter till socialvårdens tjänster. Utmaningar har också funnits i fråga om socialvårdens beredskap och möjligheter att reagera när Folkpensionsanstalten tar kontakt och svara mot klienternas behov av stöd.

När riksdagen beslöt om överföringen till FPA identifierades möjliga risker med att stödet fördelas på två olika myndigheter. Enligt riksdagens uttalande bör "målet [...] vara att FPA och kommunerna bedriver multidisciplinärt samarbete och inför arbetssätt som hjälper stödtagarna att klara sig på egen hand och motverkar marginalisering."

I utkomststödshelheten är det grundläggande utkomststödet och det kompletterande stödet när sammankopplade via ansökningsförfarandet och Folkpensionsanstaltens beräkning. Individuell prövning av personens och familjens livssituation sker också när grundläggande utkomststöd beviljas, vilket är typiskt för socialvården. Prövningen gäller till exempel hur de disponibla inkomsterna ska beaktas i beräkningen eller när en persons boendeutgifter ska jämkas och personen uppmanas att flytta till en billigare bostad, eller när utkomststödet grunddel ska sänkas. Utkomststödet syften är också kopplade till socialvårdens syften och rättsprinciperna, men i samband med överföringen till FPA specificerades det inte hur de ska tillämpas på Folkpensionsanstalten. Utmaningen är hur de klienter som behöver mer omfattande stöd och tjänster av socialvården ska särskiljas från de klienter som endast då och då behöver utkomststöd i mycket liten omfattning för att stärka den ekonomiska situationen.

2.2.2.4 Det grundläggande utkomststödet ställning

I samband med överföringen till FPA skedde ingen grundlig bedömning av det grundläggande utkomststödet ställning i förhållande till socialvården. Enligt 1 § i lagen om utkomststöd är utkomststödet ett stöd inom socialvården, men en ansökan om stöd inleder inte en klientrelation vid socialvården. Folkpensionsanstalten kan inte betraktas som en aktör inom socialvården. Avsikten var att grundläggande utkomststöd inte skulle medföra ställning som socialvårdsklient, eftersom ett mål för överföringen till FPA var att undvika underutnyttjande av stödet. Tidigare ansågs ställningen som socialvårdsklient ge en viss stämpel, och därför ville inte alla klienter som var berättigade till utkomststöd ansöka om grundläggande utkomststöd.

Handläggningen av grundläggande utkomststöd vid Folkpensionsanstalten kan inte jämföras med den roll förmånshandläggningen spelade i en del kommuner före överföringen till FPA. I en del kommuner var förmånshandläggningen organiserad i en särskild förmånsenhet. I dem bestod stödhandläggningen av en ganska teknisk hantering av penningärenden utan någon särskild

socialvårdsprövning. Vid förmånshanteringen har det dock varit fråga om den interna organisationen av socialvården. Utkomststödet utgjorde hela tiden beslutsfattande inom socialvården för vilket ett kollegialt socialvårdsorgan ansvarade, där utkomststödet vid behov har kunnat återremitteras till en socialarbetares prövning om klientens situation kräver det. Det nuvarande grundläggande utkomststödet kan inte längre organisatoriskt jämföras med förmånshandläggning inom socialvården, utan det är fråga om beslutsfattande inom ramen för Folkpensionsanstaltens självständiga behörighet.

Det grundläggande utkomststödet ställning har blivit oklar delvis för att målen för överföringen till FPA i någon mån var motstridiga. Riksdagen betonade utkomststödet karaktär av stöd inom socialvården som beviljas i sista hand och att stödet är ett redskap i det sociala arbetet, trots att det grundläggande utkomststödet överfördes till Folkpensionsanstalten. Reformen motiverades med den likabehandling som genomförs vid Folkpensionsanstalten när stödet beviljas enligt likadana, riksomfattande grunder. Å andra sidan har det visat sig att en faktisk likabehandling inte alltid har förverkligats, och beviljandet av grundläggande utkomststöd kräver mer omfattande prövning i det enskilda fallet.

I betänkandet från arbetsgruppen för utkomststöd koncentreras frågan om den framtida utvecklingsriktningen för utkomststödet på följande frågeställningar. Bör utkomststödet so helhet utgöra en integrerad del av socialvården, eller bör det bekräftas att det grundläggande utkomststödet snarare är en penningprestation som inte behöver organiseras som en integrerad del av socialvården och bör stödet utvecklas utifrån detta så att samarbetet med socialvården stärks? Arbetsgruppens förslag bygger på det senare alternativet.

När utkomststödet i många fall blivit en permanent förlängning av grundtryggheten kompliceras stödets faktiska roll, då utkomststödet å ena sidan är ett stöd inom socialvården med stark behovsprövning och som är avsett att beviljas tillfälligt och i sista hand, och det å andra sidan har rollen av komplement till grundtryggheten som Folkpensionsanstalten beviljar. Folkpensionsanstaltens prövning i fråga om socialbidrag och socialförsäkringsförmåner är annorlunda än prövningen i fråga om utkomststöd. Den prövning som eventuellt inkluderas i socialbidrag och socialförsäkringsförmåner har en kollektiv karaktär, är inte individuell och sker inte i det enskilda fallet.

2.2.3 Behov av att utveckla lagstiftningen om uppgifter om utkomststöd

Bestämmelserna om informationshantering i social- och hälsovården är splittrad på flera författningar och lagstiftningen har beretts vid olika tidpunkter. Bestämmelser om utlämnande av klientuppgifter finns i flera olika lagar, och för dem som ska tillämpa bestämmelserna har detta blivit problematiskt. Klientlagens bestämmelser har inte tidigare uppdaterats för att motsvara dataskyddsförordningens krav. Bestämmelserna om behandling av uppgifter i social- och hälsovården har ansetts lämpa sig dåligt särskilt för de nya sätten att ordna och genomföra service samt för gemensam service i social- och hälsovården. Bestämmelser om riksomfattande informationssystemtjänster har nyligen godkänts i riksdagen som en del av kunduppgiftslagen, men lagstiftningen behöver uppdateras och preciseras när det gäller vissa tjänster.

Bestämmelserna om informationshantering i socialvården gäller bland annat klienthandlingar, behandling av personuppgifter samt författningar om riksomfattande informationssystemtjänster. Bestämmelser om klientuppgifter och klienthandlingar inom socialvården finns i klientlagen och i lagen om klienthandlingar inom socialvården (254/2015, lagen om klienthandlingar). Klientuppgifter i socialvården används primärt i syfte att ordna och genomföra socialvård. De viktigaste principerna för behandling av klientuppgifter i socialvården finns i klientlagen. Syftet

med den nya kunduppgiftslagen () är att förtydliga och harmonisera bestämmelserna om informationshantering i social- och hälsovården så att de är tydliga och lättförståeliga för dem som ska tillämpa dem. De viktigaste bestämmelserna om behandling av klientuppgifter i social- och hälsovården samlas i en lag, och en del av bestämmelserna i klientlagen kvarstår oförändrade.

På utkomststödet har tillämpats lagstiftningen om behandling av personuppgifter i socialvården, men detta ändrades delvis i samband med överföringen till FPA. Nödvändiga bestämmelser i klientlagen om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter utvidgades till Folkpensionsanstalten genom hänvisningsbestämmelser i lagen om utkomststöd. Det kompletterande och förebyggande utkomststödet omfattas fortfarande av socialvårdslagstiftningen. Lagen om klienthandlingar eller kunduppgiftslagen tillämpas däremot inte på Folkpensionsanstalten. Sålunda gäller bestämmelserna om till exempel klienthandlingar inom socialvården, de uppgifter som ska registreras i dem, behandling av personuppgifter och riksomfattande informationssystemtjänster inte Folkpensionsanstalten. På grundläggande utkomststöd tillämpas till dessa delar den allmänna lagstiftningen om behandling av personuppgifter och de förfaranden som tillämpas vid Folkpensionsanstalten. För klienten syns detta inte nödvändigtvis inte som ett problem, men helhetsbilden av informationshanteringen som gäller utkomststöd är delad.

Den reform av kunduppgiftslagen som beskrivs ovan har pågått vid social- och hälsovårdsministeriet och en del av de bestämmelser i klientlagen som det hänvisas till i lagen om utkomststöd på ett sätt som är bindande för Folkpensionsanstalten överförs till den nya kunduppgiftslagen. Under remissbehandlingen diskuterades att kunduppgiftslagens bestämmelser skulle kunna utvidgas till Folkpensionsanstalten i ännu större utsträckning, men detta skulle förutsätta ännu mer ingående bedömning av lagstiftningsgrunden, vilket inte kunde göras inom tidtabellen för reformen på grund av att beredningen fortfarande var på hälft.

2.2.4 Bedömning av kommunens finansieringsandel

Kommunens finansieringsandel för det grundläggande utkomststödet har utretts i ett projekt inom statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet (Rissanen, A., Tupala T., Hägg, M., Valtakari M., Yli-Koski M., Aro R ja Leskelä R-L., 2021; Kuntien toimintamallit ja rahoitusvastuu toimeentulotukitarpeen ehkäisyssä ja vähentämisessä [Kommunernas verksamhetsmodeller och finansieringsansvar i förebyggande och minskande av behov för utkomststöd]. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:23.) Där utreddes vilka möjligheter kommunerna har att påverka utgifterna för det grundläggande utkomststödet. Utredningen visade ” att den pådrivande effekten av det nuvarande 50 procents finansieringsansvaret av kommunerna är svag. Det beror på ena sidan på bristen av övervakning av utkomststödet utgifter och på andra sidan på att möjligheterna att minska användning av utkomststöd upplevs vara liten. I social- och hälsovårdsreformen förändras aktörer inom utkomststödet och därmed aktörernas möjligheter att förebygga behovet för utkomststöd. Utkomststöd är en yttersta förmån och därför kan den påverkas närmast indirekt, till exempel med att främja sysselsättning, stöda hälsa och välmående och öka tillgång till bostäder med rimligt pris. Från synvinkeln av de här medlen skulle det i fortsättningen vara grundad att dela finansieringsansvaret mellan kommunerna, välfärdsområdet och staten. Styrmedel och drivfjädrar skulle ändå planeras som en helhet beaktande både inkomststödet och andra kopplade förmån, tjänster och deras finansiering.”

Länk till utredningen:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163025>

3 Målsättning

Propositionens syfte är att stärka ställningen för utkomststödsklienter och klienternas faktiska jämlikhet såväl i fråga om utkomststödet innehåll som utvecklingen av verkställigheten. Reformen koncentreras på att stärka ställningen i synnerhet för socialvårdsklienter i en sårbar ställning.

Reformens syften uppnås genom att tillgänglighet och åtkomlighet betonas, klientens rätt till personlig service stärks, förhållandet mellan olika delar av utkomststödet samt prövningen vid beviljande av utkomststöd förtydligas och samarbete mellan myndigheterna förbättras. Eftersom verkställigheten av utkomststödet är uppdelad mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdenas socialvård, är ett syfte med propositionen också att klargöra de verkställande myndigheternas roller i samarbetet. Ett syfte med propositionen är också att göra utkomststödet syfte och ställning i socialskyddssystemet mer lättförståeligt för medborgarna och för andra myndigheter.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås mer exakta bestämmelser än i nuläget om förfarandet för att ansöka om utkomststöd. I propositionen ingår bestämmelser om klientens rätt till individuell service, samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden samt socialvårdens utlåtanden. Kundkontakten för utkomststöd ska ordnas på ett tillgängligt och åtkomligt sätt med beaktande av olika klientkategoriers behov. Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet kan också träffa klienten tillsammans. Det föreslås noggrannare bestämmelser än i nuläget om beaktande av socialvårdens åsikter vid behandlingen av utkomststödsärenden. Det berör bland annat situationer när grunddelen sänks. Dessutom preciseras bestämmelserna om utlämnande av uppgifter mellan myndigheter och preciseras bestämmelserna om användning av information.

Det föreslås också att bestämmelserna om hur utkomststödet bestäms och om dess struktur preciseras. Det kompletterande utkomststödet är klart ett prövningsbaserat stöd som baseras på personens eller familjens särskilda behov eller omständigheter. Det förebyggande stödet är också prövningsbaserat, och beviljas på de grunder välfärdsområdet anger. I en ny paragraf om individuell tillämpning föreskrivs det om tryggnad av nödvändig hjälp i brådskande situationer till var och en som vistas i landet. Utkomststödet karakteriseras av prövningsbaserad sista hands lösning förutsätter att stödet bestäms utifrån en bedömning av disponibla inkomster och de utgifter som bestäms i enlighet med lagen. I propositionen föreslås en bestämmelse om beräkning av utkomststödet.

Dessutom innehåller propositionen bestämmelser om möjlighet att bevilja klienter betalningsförbindelser. I lagens struktur görs ändringar för att de materiella bestämmelserna om fastställande av stöd och dess innehåll och förfarandebestämmelserna ska kunna särskiljas tydligare. Det föreslås också ändringar i lagen till följd av att organiseringsansvaret för socialvården övergår från kommunerna till välfärdsområdena.

I propositionen föreslås bestämmelser om en riksomfattande delegation för utkomststödsärenden och regionala delegationer som verkar i anslutning till välfärdsområdena. Deras syfte är att säkerställa samarbetet mellan myndigheterna och lyfta fram utvecklingsbehov. I propositionen föreslås det också att en bestämmelse om service för att främja ekonomisk funktionsförmåga fogas till lagen. På så vis betonas det att socialvården har en omfattande uppgift i att stöda

klientens ekonomiska ställning som helhet, vilket också innefattar annat än beviljandet och utbetalningen av utkomststöd. Dessutom föreslås det att bestämmelserna om ersättningar i samband med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte överförs till lagen om arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte, där de med hänsyn till innehållet passar bättre än i lagen om utkomststöd.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

4.2.1.1 Konsekvenser för befolkningsgruppers och hushålls ekonomiska ställning

De ändringar av lagstiftningen som ingår i regeringens proposition anses inte ha några omedelbara konsekvenser för befolkningsgruppers eller hushålls ekonomiska ställning. Detta beror på att propositionen inte ingriper i nivån på utkomststödet. Överföringen av ansvaret för att ordna social- och hälsovården från kommunerna till välfärdsområdena från början av 2023 har genomförts genom en separat ändring av lagstiftningen (RP 241/2020 rd). I denna proposition har intagits de ändringar av lagstiftningen som berör anordnaren till följd av den ändringen. Ur hushållens perspektiv har denna proposition inga omedelbara konsekvenser för villkoren för beviljande av utkomststöd (inklusive situationer när utkomststödet sänks), för stödets belopp eller för tillgången till socialvårdstjänster.

Indirekt stärker regeringens proposition befolkningsgruppers och hushålls ställning genom bestämmelser om klientens rätt till individuell service, samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden samt socialvårdens utlåtanden. Dessutom förutsätts det i regeringens proposition att uträttandet av utkomststödsärenden organiseras på ett tillgängligt sätt behov, och det föreslås noggrannare bestämmelser än i nuläget om beaktande av socialvårdens åsikter vid behandlingen av utkomststödsärenden. Det berör bland annat situationer när grunddelen sänks. Ett exempel på en fråga där samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena effektivteras är så kallade inkomstlösa hushåll, för vilka utkomststödet utgör en betydlig del av hushållets sammanlagda inkomster.

4.2.1.2 Konsekvenser för den offentliga ekonomin

Regeringens propositions konsekvenser för den offentliga ekonomin är som helhet budgetneutrala. Organiseringsansvaret för kompletterande och förebyggande utkomststöd överförs från kommunerna till välfärdsområdena i enlighet med riktlinjerna för reformen av social- och hälsovården. Ändringen kan till en början leda till ett ökat resursbehov för intern koordinering av välfärdsområdenas organisering av kompletterande och förebyggande utkomststöd, men det är inte en följd av den ändring som föreslås i denna proposition. Beträffande social- och hälsovårdsreformen kan det dock nämnas att på längre sikt minskar social- och hälsovårdsreformen de administrativa kostnaderna för organiseringsansvaret för kompletterande och förebyggande utkomststöd. Denna kostnadsinbesparing åstadkoms genom att organiseringsansvaret överförs från 309 kommuner till 22 välfärdsområden, och med tiden harmoniseras grunderna för beviljande av utkomststöd inom välfärdsområdet när man övergår från flera kommunala förfaranden till ett gemensamt förfarande inom välfärdsområdet. Välfärdsområdena har bättre möjligheter än de enskilda kommunerna att utveckla den digitala ärendehantering vid sidan av traditionella metoder, vilket på längre sikt inverkar på den administrativa kostnaden för handläggning av ansökningar. Konsekvenserna av social- och hälsovårdsreformen har bedömts i samband med regeringens proposition om den reformen (RP 241/2020).

Föreliggande regeringsproposition får små konsekvenser för Folkpensionsanstaltens verksamhet, vilket torde kräva extra uppmärksamhet i verksamheten. En del av de ändringar i Folkpensionsanstaltens verksamhet som föreslås i regeringens proposition har dock kopplingar till åtgärder som inletts på grund av social- och hälsovårdsreformen, som inledandet av välfärdsområdenas verksamhet i varje händelse medför för Folkpensionsanstalten. Dessa resursbehov (till exempel ändringar i informationssystem till följd av att välfärdsområdena inleder sin verksamhet) ingår således i ändringar som föreslås annanstans än i denna proposition.

För Folkpensionsanstalten medför regeringens proposition en del tilläggsarbete i samband med ändringar i informationssystem. Det kan också bli nödvändig att fästa extra uppmärksamhet vid säkerställandet av obehindrad tillgång och åtkomlighet för utkomststödsklienter i såväl Folkpensionsanstaltens som välfärdsområdenas arrangemang för utträttandet av ärenden. Det är svårt att bedöma kostnaderna för dem, men antagligen blir kostnaderna små eller så kan de genomföras i samband med Folkpensionsanstaltens och välfärdsområdenas övriga åtgärder för tillgänglighet och åtkomlighet.

Betoningen av sektorsövergripande samarbete medför också behov av extra satsningar för Folkpensionsanstalten. Sannolikt medför kraven på personlig service samt socialvårdens utlåtan en ökning av Folkpensionsanstaltens administrativa arbete med utkomststöd. Sannolikt berör dock skrivningarna i regeringens proposition om effektiviserat samarbete en mycket liten och avgränsad del av de hushåll som får förmåner jämfört med utkomststödet som helhet.

Välfärdsområdenas resursbehov har också till största delen beaktats i samband med social- och hälsovårdsreformen. Denna proposition innebär dock att välfärdsområdena bör fästa uppmärksamhet på samma funktioner som konstaterades ovan i fråga om Folkpensionsanstalten. Genom den föreslagna ändring i socialvårdslagen om service för att främja ekonomisk funktionsförmåga anges uppgifter som redan varit i bruk inom socialvården som en ny helhet, dock utan några nya skyldigheter för socialvården. Ändringen får inga ekonomiska konsekvenser, eftersom socialvårdens uppgifter inte egentligen utökas. Det föreslås att för uppföljning och styrning av välfärdsområdenas verksamhet inrättas regionala delegationer inom välfärdsområdena. Dessa kostnader är ganska små ur den offentliga ekonomins perspektiv. För social- och hälsovårdsministeriet kommer den riksomfattande delegationens verksamhet att ha en del konsekvenser för organiseringen av arbetet och allokeringen av resurserna.

I regeringens proposition görs inga ändringar i de viktigaste materiella bestämmelserna om utkomststödet, så konsekvenserna för den offentliga ekonomin i fråga om beviljandet av stöd är små. I regeringens proposition föreslås det att lagstiftningen ändras så att kostnader för umgänge med barn enligt avtal också beaktas för andra föräldrar än de som bor i annat hushåll än barnet. Det berör situationer när det har avtalats att den förälder som bor med barnet betalar en del av reskostnaden för den person som kommer för att träffa barnet. Enligt regeringens proposition behöver barnet inte vara ett biologiskt barn, utan prövningsrätt införs vid godkännandet av reskostnader för umgänget. Regeringens propositions konsekvenser för utgifterna för utkomststöd för att ersätta reskostnader blir dock mycket små.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

Såsom konstaterats ovan ingår i regeringens proposition bestämmelser som får konsekvenser för myndigheternas verksamhet. Till de bestämmelserna hör klientens rätt till personlig service. Enligt propositionen stärks dessutom samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet. Kundkontakten för utkomststöd ska ordnas på ett tillgängligt och åtkomligt sätt med beaktande av olika klientkategoriers behov. Dessutom preciseras enligt regeringens proposition

bestämmelserna om utlämnande av uppgifter mellan myndigheter, det föreskrivs om socialvårdens utlåtnande samt föreslås bestämmelser om en riksomfattande delegation och regionala delegationer för utkomststödsärenden.

Regeringens propositions viktigaste konsekvens för myndigheternas verksamhet är att samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena intensifieras. Regeringens proposition syftar till att socialvården fortfarande ska ha en omfattande uppgift i att stöda klientens ekonomiska ställning som helhet, vilket också innefattar annat än beviljandet och utbetalningen av utkomststöd. Konsekvenserna för myndigheternas verksamhet kan variera i fråga om verkställigheten av bestämmelserna i propositionen mellan och inom välfärdsområdena. På lång sikt är syftet att varje välfärdsområde ska inrätta fungerande samarbetsformer med Folkpensionsanstalten.

Till följd av regeringens proposition betonas i välfärdsområdenas myndighetsverksamhet inledningsvis att välfärdsområdena är nya förvaltningsaktörer. I organiseringen av annan socialvårdsverksamhet ska den helhet som hänför sig till verkställandet av utkomststödsärenden beaktas. Verkställandet av utkomststödsärenden organiseras i välfärdsområdena till betydande del enligt samma principer som andra överföringar av organiseringsansvaret för social- och hälsovården till välfärdsområdenas förvaltningsstruktur. En del av myndighetsverksamheten är integrerad i organiseringen av välfärdsområdenas allmänna verksamhet. Välfärdsområdena ska som en del av verkställandet av social- och hälsovårdsreformen sörja för nödvändiga uppdateringar av informationssystem, blanketter och handledning av klienter, harmonisering av den regionala tillämpningen samt de ändringar i verkställigheten som behövs inom välfärdsområdet. Det är möjligt att harmoniseringen kan medföra situationer när klienten bör ges tid att anpassa sig till eventuella nya skyldigheter eller anvisningar. Dessutom ska välfärdsområdena i myndighetsverksamheten till exempel beakta ändringar i fråga om ändringssökande samt informationssystem med flera nödvändiga ändringar i fråga om paragrafnumrering.

I regeringens proposition föreslås det också att regionala delegationer inrättas. Den ändringen leder till att myndigheternas uppgifter ökar i någon mån, beroende på hur välfärdsområdet vill organisera verksamheten. En fungerande delegation som effektivt kan följa upp och ge anvisningar om samarbetet inom välfärdsområdet i utkomststödsärenden leder på längre sikt till att de administrativa problemen till följd av tolkning av lagstiftningen minskar.

Propositionens konsekvenser för myndigheternas verksamhet märks också i arbetets innehåll för den personal som verkställer utkomststödslagstiftningen. Regeringens proposition utgår från att samarbetet med Folkpensionsanstalten ökar, ansvarsfördelningen blir tydligare och behovet handleda klienter enbart i rådgivningsärenden som berör Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd i högre grad blir Folkpensionsanstaltens ansvar. Propositionens konsekvenser för myndigheternas verksamhet i fråga om det samarbete som bedrivs med Folkpensionsanstalten är av olika omfattning i olika välfärdsområden.

Regeringens proposition får också konsekvenser för myndighetsverksamheten vid Institutet för hälsa och välfärd. De konsekvenserna berör främst uppdatering och drift av informationssystem. En sådan åtgärd är till exempel uppdatering av klientinformationsstrukturen under förberedelserna för informationsutbyte mellan Folkpensionsanstalten och Kanta-systemet som Institutet för hälsa och välfärd upprätthåller via en förmedlingsserver, vilket visserligen genomförs under en längre tidsperiod. Dessutom ska Institutet för hälsa och välfärd beakta samma tekniska ändringar som Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena vad gäller ändringar i fråga om paragrafnumrering, inledandet av välfärdsområdenas verksamhet och flyttningen av paragraferna om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

4.2.3 Andra samhällsliga konsekvenser

Propositionens syfte är att stärka ställningen för klienter som ansöker om utkomststöd när verkställandet av utkomststödet fördelas mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdenas socialvård. Strävan med ändringarna är i synnerhet att stärka ställningen för socialvårdsklienter och personer i utsatt ställning, som sannolikt behöver mer sektorsövergripande service och stöd än andra. Ändringarna gagnar dock alla klienter, eftersom möjligheten till individuell service och klientens valfrihet betonas i propositionen. Genom propositionen vill man påverka ställningen för till exempel bostadslösa samt personer som genomgår rusmedelsrehabilitering eller psykisk rehabilitering. Regeringens proposition stärker klienternas möjligheter att få service i sitt ärende, såväl multiprofessionellt som personligen. Regeringens proposition stärker också ställningen för de klienter som har bristfälliga språk-, läs- eller skrivkunskaper. Också äldre, långtidsarbetslösa och invandrare kan vara i behov av mera stöd när de utträttar ärenden.

I författningsförslagen i regeringens proposition betonas effektiveringen av samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena. Det får betydelse för att tröskeln sänks till exempel för dem som helt saknar inkomster, och det blir lättare att handleda och motivera dem till rätt tjänster och förmåner. Regeringens proposition syftar till att förkorta ställningen som utkomststöds klient för inkomstlösa hushåll. Om ställningen som utkomststöds klient varar länge, ökar både risken för ekonomisk misär och andra risker (försvagat hälsotillstånd, bostadslöshet etc.).

Regeringens proposition syftar till att främja att hushåll i en särskilt sårbar ställning kan överföras från utkomststöd som beviljas i sista hand till primära (grund)trygghetsförmåner. Ett effektivare samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena märks sannolikt åtminstone i form av ökat behov av yrkesinriktad rehabilitering och social rehabilitering för unga. Partiellt arbetsföra klienter får sannolikt ett ökat behov av pensionsutredningsprocessen. Klienter i en särskilt sårbar ställning har också fler rusmedelsproblem och psykiska problem än genomsnittet, vilket ökar behovet av rehabiliteringstjänster för sådana problem.

Regeringens proposition får inga nämnvärda konsekvenser för sysselsättningen. Långvarigt mottagande av utkomststöd är ofta kopplat till marginalisering på arbetsmarknaden. Genom effektivt arbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet är det möjligt att bryta och förebygga långvariga klientrelationer, vilket kan ha få en liten positiv konsekvens för arbetslivet.

Kategorier som är starkt representerade bland mottagarna av utkomststöd framhävs framför allt ensamboende män och kvinnliga ensamförsörjare. De ändringar av bestämmelserna som ingår i regeringens proposition har ändå inte ansetts ha några nämnvärda konsekvenser för jämlikheten mellan könen. Detta beror på att propositionen påverkar mest utträttandet av ärenden och den ingriper inte i stödnivån eller i någon betydande grad i villkoren för att få stöd. De ändringar som gäller utträttandet av ärenden främjar ställningen för hushåll i en särskilt sårbar ställning, men för deras del märks det inte att sårbarheten skulle variera i synnerhet enligt kön.

Regeringens proposition syftar till att underlätta för de utkomststöds klienter som så att säga är digitalt marginaliserade, och som alltså antingen inte har tillgång till digitala tjänster eller inte är kompetenta att utnyttja digitala servicekanaler. Syftet med bestämmelserna om utträttandet av ärenden är avsedda att främja rättvis tillgång till service. Äldre, långtidsarbetslösa, invandrare och personer med låg utbildningsnivå eller som har mycket hälsoproblem kan oftare än andra ha svårigheter att använda digitala tjänster. Dessa förutsättningar varierar dock i hög grad. I en särskilt besvärlig ställning som användare av digitala tjänster befinner sig personer med kriminell bakgrund, personer som genomgår psykisk rehabilitering och bostadslösa, som har ett stort

behov av omedelbara social- och hälsovårdstjänster. Användningen av elektroniska tjänster förutsätter mångsidiga digitala färdigheter. Användningen av digitala tjänster förutsätter dessutom att man förstår servicesystemet och tjänstespråket. Bristfälliga färdigheter förekommer hos personer i alla åldrar och särskilt hos lågutbildade samt sådana personer med utländsk bakgrund som just börjat öva sig att använda finska. Hos många begränsas utträttandet av ärenden också av nedsatt kognitiv funktionsförmåga, varvid det är svårt att förstå digitala tjänsters komplicerade textinnehåll och funktioner.

I Finland har under de senaste decennierna skett en tydlig förändring i servicenäten så att den personliga närservicen vid serviceställen minskat och ersatts med telefon och internet. Regeringens proposition syftar till att trygga möjligheten till personlig service runtom i Finland. I synnerhet i glesbygden kan det vara svårt att uppfylla det kravet, och det kräver synnerligen god koordinering mellan Folkpensionsanstalten och aktörerna i välfärdsområdet.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Efter överföringen till FPA har utkomststödet baserats på en modell där två myndigheter verkställer samma stöd, utkomststödet. Utkomststödet består av grundläggande utkomststöd samt kompletterande och förebyggande stöd. Trots att stödet omfattar olika delar, är de nära sammankopplade. Enligt 1 § i lagen om utkomststöd är det fråga om ett ekonomiskt stöd inom socialvården som är avsett att vara tillfälligt och som beviljas i sista hand. Det grundläggande utkomststödet som Folkpensionsanstalten verkställer kan dock endast indirekt betraktas som en del av socialvården. Socialvården ansvarar för det kompletterande och förebyggande utkomststödet.

Arbetsgruppen för utkomststödet behandlade på en mycket allmän nivå också andra alternativa sätt att verkställa utkomststödet. Ur ett teoretiskt perspektiv är ett annat alternativ att två myndigheter verkställer två skilda stöd. Det innebär att det grundläggande utkomststödet helt lösgörs från socialvården och görs till en grundtrygghetsförmån med stöd av 19 § 2 mom. i grundlagen, för vilken Folkpensionsanstalten ansvarar. Det kompletterande och förebyggande utkomststödet bildar ett prövningsbaserat utkomststöd, för vilket socialvården ansvarar. Ett tredje alternativ är att en myndighet verkställer ett enda stöd. I denna modell har välfärdsområdets socialvård hela organiseringsansvaret för utkomststödet. Förmånssystemet utvecklas också, men separat.

Alla dessa alternativ innebär juridiska frågor som bör utredas i fråga om stödets innehåll, fördelningen av befogenheter mellan myndigheterna samt processerna. Också verkställigheten innebär resursfrågor och praktiska frågor av flera slag.

I teorin finns det också variationer på de tre alternativ som beskrivs ovan, i vilka utkomststöds-klienterna fördelas enligt vissa kriterier vid verkställigheten av stödet. Om Folkpensionsanstalten fördelar klienterna, är en utmaning hur Folkpensionsanstalten förmår identifiera de klienter som behöver socialvårdens stöd. I praktiken innebär det systemet att två olika utkomststöd uppkommer. En variation är att socialvården delar upp klienterna inom organisationen i dem vilkas ärende handläggs i en enklare förmånsprocess och dem vilkas ärende behöver handläggas med mer omfattande socialvårdskunskap. Utkomststödet hör då i sin helhet till socialvårdens svarsområde. Socialvården kan också dela upp klienterna mellan socialvården och Folkpensionsanstalten. De som behöver en lättare förmånshandläggning kan handledas till Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten kan också ha rollen av teknisk utbetalare av stöd. Det ingår också i alternativet att socialvården helt ansvarar för utkomststödet.

Förslag av detta typ är förknippade med flera frågor som bör lösas i med avseende på fördelningen av befogenheter mellan myndigheter samt principen om förvaltningens lagbundenhet. Dessa alternativ har också behandlat i samband med överföringen till FPA. Alternativen beskrivs närmare i kapitel 6.4 och 5.2 i slutbetänkandet från arbetsgruppen för utkomststöd samt i kapitel 3 i halvtidsbetänkandet.

Arbetsgruppen för utkomststöd behandlade inte dessa alternativ i någon större utsträckning och tog egentligen inte ställning till dem. Syftet med alternativen var snarare att beskriva hur komplexa aspekter som finns på utvecklingen av utkomststödet, och hur många frågor som bör utredas i fråga om alternativen. De största principiellt frågorna finns på hela socialskyddssystemets nivå. I nuläget är utkomststödet en stödform som beviljas i sista hand, vilket via stödets syfte och kriterierna för att bevilja det har samband med 19 § 1 mom. i grundlagen. Om karaktären hos stödet eller en del som frigörs från det förändras och stödet blir en del av grundtryggheten enligt 19 § 2 mom. i grundlagen, bör den förändringen granskas utifrån den större helheten av grundtrygghetsförmåner. Om man vill utreda alternativen närmare, bör konsekvenserna senare bedömas särskilt. Socialskyddskommittén ska bedöma hur socialskyddssystemet ska utvecklas som helhet, och därför har bedömningen inte förts längre i denna proposition.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Allmänt om den internationella jämförelsen

De flesta av OECD:s medlemsländer betalar i sista hand ett ekonomiskt stöd jämförbart med utkomststöd som tryggar minimiutkomsten för befolkningen i arbetsför ålder (Penttilä, Reetta och Hiilamo, Heikki: Toimeentulotuen saajien sanktiointi eurooppalaisessa vertailussa, Yhteiskuntapolitiikka 4/2017). EU-rätten och internationella fördrag ställer upp vissa skyldigheter för medlemsstaterna i fråga om sistahandstrygghet. Artikel 34.3 om socialt stöd och utkomststöd i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2016/C 202/02) förutsätter att EU:s medlemsstaterna har en stödform i sista hand. Motsvarande skyldighet ingår också i artikel 13.1 i den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 78–80/2002), som binder de medlemsstater i Europarådet som ratificerat konventionen.

Systemen för socialförsäkring och minimitrygghet varierar dock i många avseenden mellan olika europeiska länder. Bland annat målgruppen, organisationsformen och behovsprövningen för ekonomiska stödformer kan skilja sig mellan länderna. Dessutom bildar olika länders socialförsäkring, förmåner, tjänster och beskattning en helhet som inte framgår om man enbart utreder enskilda stödformer. Organisationsformen för och behovet av minimitrygghet i sista hand påverkas med nödvändighet också av hur omfattande det primära förmånssystemet i landet är. Också de konstitutionella systemen och lagstiftningen i övrigt varierar mellan länderna och ställer upp olika randvillkor för organiseringen av minimistödformer i sista hand. Av dessa skäl är olika länders enskilda ekonomiska stödformer inte alltid direkt jämförbara sinsemellan (Institutet för hälsa och välfärd: Perusturvan riittävyden III arviointiryhmä, Perusturvan riittävyden arviointiraportti 2015-2019, 6/2019).

Nedan ingår en kortfattad översikt av systemen i Sverige, Danmark, Norge, Förenade kungadömet och Nederländerna. I översikten presenteras lagstiftningen om minimitrygghetsförmåner i sista hand. För varje land har för jämförelsen valts ut den viktigaste stödformen som ingår i landets minimitrygghet i sista hand, i den mån trygghet garanteras genom penningprestationer. Utredningen koncentreras på befolkningen i arbetsför ålder.

Ett viktigare arbetspapper om jämförelsen är tillgängligt på webbplatsen för arbetsgruppen för utkomststöd:

https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ceaacd06-e95d-4796-af48-23ea273d8545/0ce06995-9f0c-4479-a805-9f6c97cb304a/MUISTIO_20210709092110.pdf

5.2.2 Minimitrygghetsförmåner i Sverige, Danmark, Norge, Förenade kungariket och Nederländerna

5.2.2.1 Sverige

I Sverige föreskrivs det om rätten till ekonomiskt bistånd i socialtjänstlagen (2001:453). Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till försörjningsstöd. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå, och syftet är att stödja hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. En stödmottagare i arbetsför ålder ska stå till arbetsmarknadens förfogande. Det får krävas att den som får försörjningsstöd under viss tid ska delta i av nämnden anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Den kommunala socialnämnden administrerar stödet.

Bistånd beviljas för försörjning (försörjningsstöd) och för livsföringen i övrigt. Skäliga kostnader ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en konsumtionsnorm (riksnorm). Försörjningsstöd lämnas i enlighet med denna konsumtionsnorm för kostnader som anses skäliga för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon.

Dessutom beviljas stöd för fem olika utgifter för hushållet, som inte bestäms enligt en på förhand definierad konsumtionsnorm (boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa). Den summa som utifrån en individuell prövning bestäms för varje person eller familj påverkas bland annat av boendekostnaderna, familjens storlek och eventuella barns ålder. Stöd för andra behövliga kostnader kan beviljas enligt individuell prövning för kostnader som anses skäliga, såsom glasögon eller flyttkostnader (Socialstyrelsen: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, 2013).

5.2.2.2 Danmark

I Danmark föreskrivs det om rätt till kontanthjälp (kontanthjælp) i lagen om aktiv socialpolitik (Lov om aktiv socialpolitik, LBK nr 981 af 23/09/2019). Ett villkor för beviljande av stöd är att personen inte själv förmår skaffa försörjning för sig själv eller sin familj och inte kan få den genom andra tjänster, eftersom förändringar har inträffat i personens omständigheter till exempel i form av sjukdom, arbetslöshet, äktenskap eller separation. Stödet beviljas familjevis enligt prövning. Den som ansöker om stöd ska stå till arbetsmarknadens förfogande och anmäla sig som arbetssökande vid det kommunala arbetsservicecentret (Jobcenter), som svarar för arbetskraftstjänsterna och administrerar kontantstödet. Den som får kontantstöd kan meddelas olika aktiveringsskyldigheter, såsom arbetspraktik, arbete med lönesubvention eller handledning.

Kontanthjälpen bestäms i lagstiftningen som penningbelopp per person och månad, till exempel beroende på personens ålder och om personen har försörjningsansvar för barn. För den som fyllt 30 år är kontanthjälpen till exempel i regel 10 500 kronor i månaden. 18–29-åringar kan få kontanthjälp om de har yrkeskompetens eller har försörjningsansvar för barn. I regel får personer under 30 år som saknar yrkeskompetens dock ett ekonomiskt stöd som kallas utbildningshjälp (uddannelseshjælp), som syftar till att handleda unga till utbildning.

5.2.2.3 Norge

I Norge föreskrivs det om ekonomisk socialhjälp (økonomisk stønad) i socialtjänstlagen (Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, LOV-2009-12-18-131). I Norge samarbetar staten och kommunerna på lokalplanet för att tillhandahålla välfärdstjänster, vilket leder till att klienterna får offentliga välfärdstjänster såsom ekonomisk socialhjälp på ansökan, i praktiken vid samma lokala arbets- och välfärdskontor (Ny arbeids- og velferdsforvaltning, NAV, Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen, LOV-2006-06-16-20).

Personer som inte kan trygga sin utkomst genom arbete eller genom att ansöka om andra primära förmåner har rätt till ekonomisk socialhjälp. Den ekonomiska socialhjälpen beviljas familjevis enligt prövning, och kan beviljas i form av bidrag, lån, låneborgen eller varor och tjänster. Hjälpbehovet, förmånens belopp samt förmånens form baseras på individuell prövning och personens aktuella situation. De som får stöd kan meddelas olika aktiveringskyldigheter, såsom arbetspraktik, arbete med lönesubvention, deltagande i handledning för arbetssökande eller lokala jobbteam, där personerna utför uppgifter av arbetskaraktär tillsammans med handledare (Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV 2012).

5.2.2.4 Förenade kungadömet

Förenade kungadömet system för social trygghet reformerades avsevärt 2012, och då beslöts det att sex olika former av socialskydd successivt sammanslås till ett allmänt stöd, känt som Universal Credit (National Audit Office: Rolling out Universal Credit-report, 2018). Det allmänna stödet beviljas familjevis enligt prövning, och det kan beviljas en person i arbetsför ålder på grund av arbetslöshet eller små inkomster (The Universal Credit Regulations 2013, UK Statutory Instruments 2013 No. 376). I praktiken administrerar de lokala arbetslöshetskontoren (Job Centre Plus) verkställigheten av stödet. På stödmottagaren kan ställas olika krav som avser arbetssökande (work-related requirements), som varierar enligt stödmottagarens omständigheter och bland annat kan inkludera olika åtgärder avseende arbetssökande, arbetspraktik eller kurser som förbereder för arbetslivet (Welfare Reform Act 2012, UK Public General Acts 2012 c. 5).

Det allmänna stödets belopp påverkas av sökandens eller parets standard allowance-del samt av antalet barn som de försörjer, den del som beviljas för boendekostnader samt den del som beviljas för andra särskilda behov eller omständigheter. Avsikten är att det allmänna stödets belopp ska ändra automatiskt, till exempel om sökandens löneinkomster varierar, och stödet är kopplat till ett inkomstregister i realtid (Welfare Reform Act 2012). Sökanden kan få andra delar som beviljas för särskilda behov eller omständigheter, till exempel om sökanden är närstående-vårdare för en person med funktionsnedsättning eller om sökanden endast är partiellt arbetsför (National Audit Office: Universal Credit: getting to first payment, 2020).

5.2.2.5 Nederländerna

I Nederländerna föreskrivs det om utkomststöd (bijstand) i delaktighetsförfattningen (Participatiewet, Geldend van 01-01-2020 t/m 29-02-2020). Berättigad till utkomststöd är den som inte får kan trygga sin utkomst genom arbete eller genom andra förmåner. Stödet är prövningsbaserat, och inkomster som beaktas är sökandens familjs disponibla inkomster och tillgångar. Dessutom har striktare förutsättningar för stödet ställts upp för unga mellan 18 och 27 år. Kommunerna har stor prövningsrätt när de beviljar stödet, och därför förekommer regionala skillnader i fråga om utkomststödet. Av dem som inte har möjlighet att få arbete på den öppna arbetsmark-

naden kan det krävas att de deltar i samhällsnyttig verksamhet av olika slag (participatieplaatsen). Syftet med detta är att var och en ansvarar för sitt eget deltagande inom ramen för sin egen förmåga och sociala nätverk.

Den del av utkomststödet som kallas allmän hjälp är avsedd att täcka alla allmänna levnadskostnader, såsom utgifter för hyra, mat och läkemedel. Den allmänna hjälpens belopp är en utkomstnorm som baseras på skillnaden mellan sökandens och dennes familjs inkomster och den lagstadgade minimilönen enligt delaktighetsförfattningen. Normbeloppet påverkas också bland annat av sökandens och makens ålder, familjeformen och antalet barn som sökanden försörjer. Den del av stödet som kallas särskild hjälp beviljas för levnadskostnader till följd av personens eller familjens individuella omständigheter. Stöd kan beviljas till exempel för glasögon eller specialdieter, men kommunen har prövningsrätt i fråga om grunderna för stödet och vilka kostnader som ska beaktas. Kommunen kan också bevilja annat prövningsbaserat stöd för utgifter som anses behövliga. Det prövningsbaserade stödets syfte är att personer eller familjer med långvarigt små inkomster som har små eller inga besparingar kan beviljas individuellt stöd för överraskande levnadskostnader (Heeger-Hertter, Susanne: Social Assistance Benefits in the Netherlands, Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej 26 (1), 2019).

6 Remissvar

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition var utlagd i tjänsten Utlåtande.fi under tiden 21 april–31 maj 2022. Sammanlagt 65 remissinstanser yttrade sig. Merparten av dem som yttrade sig förhöll sig positivt till propositionens målsättning och huvudlinjen i förslagen. En del av dem som yttrade sig påpekade dock behovet av en mer omfattande reform som hänför sig till den sociala tryggheten som helhet samt nivån på grundskyddet. En del påpekade att trots att det i regeringsprogrammets skrivning talas om en fullständig omarbetning av utkomststödet, kan propositionen inte betraktas som en egentlig fullständig omarbetning.

I utlåtandena togs mest ställning till propositionens förslag till paragrafer som förbättrar samarbetet (14 d, 14 e, 15 samt 5 och 27 e §), de fick också det bredaste understödet. I fråga om paragrafen om samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet (14 e §) hade en del preciserande frågor och anmärkningar beträffande detaljer i bestämmelsen. Angående socialvårdens utlåtande (15 §) konstaterade riksdagens biträdande justitieombudsman att förslaget är motiverat och främjar klientens rättsskydd och hänsyn till den individuella situationen. Där emot ansåg Folkpensionsanstalten att bestämmelsen inte behövs och konstaterade att man även för närvarande tar hänsyn till utredningar från socialvården. Folkpensionsanstalten framförde dock preciserande anmärkningar till bestämmelsen och motiveringen till den. Justitieministeriet föreslog att det skulle utredas om syftet med utlåtandet är att ge information eller är det ett mer bindande ställningstagande till avgörandet av ett ärende. I det senare fallet behöver det förtydligas till vem tjänstemannaansvaret hänförs, vilket bör bedömas även författningsrättsligt med avseende på behörighetsfördelningen. Angående delegationerna föreslogs att till dem borde utses även aktörer som företräder klienter eller frivilligorganisationer. Justitieministeriet påpekade att det finns behov av att förtydliga förhållandet mellan de allmänna förvaltningslagarna och särskilt förvaltningslagen samt 14 d, 14 e och 15 §.

På grund av remissvaren har 14 e och 15 § preciserats. 14 e § har förkortats så att där nämns samarbetet allmänt och den närmare beskrivningen av samarbetsituationer mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet har överförts till paragrafens motivering. Motiveringen av enskilda paragrafer har också preciserats på grund av remissvaren. Det har inte ansetts ändamålsenligt att i paragraferna om delegationer ställa ytterligare villkor beträffande aktörer som utses till medlemmar, utan det är skäl att behålla ett brett handlingsutrymme. Den ändring som gäller socialvårdens utlåtande förklaras nedan.

I anslutning till de förslag som gäller uppgiftsutbyteshelheten föreslog justitieministeriet, justitiekanslersämbetet och dataombudsmannen att dataskyddsförordningens kriterier skulle preciseras ytterligare i motiveringen liksom det handlingsutrymme som förordningen ger den nationella lagstiftaren att föreskriva närmare om personuppgifter. Det föreslogs också att den rättsliga grunden för sektorsövergripande samarbete och socialvårdens utlåtande vid utlämnandet av uppgifter skulle beskrivas mer ingående i motiveringen. Folkpensionsanstalten framförde att tillämpningen av kunduppgiftslagen på grund av de hänvisningar som föreslås i 18 f § inbegriper förslag på vilkas tillämpning och konsekvenser Folkpensionsanstalten inte har kunnat förbereda sig. De föreslagna bestämmelserna innebär att en ny rättsliga grund ska tillämpas på behandlingen av personuppgifter, då Folkpensionsanstalten för närvarande i många sammanhang tillämpas den allmänna lagstiftningen, dvs. dataskyddslagen och offentlighetslagen. Detta skulle ha oförutsebara konsekvenser för Folkpensionsanstaltens verkställighet och tidtabell.

På grund av remissvaren har beskrivningen av nuläget utökats med en beskrivning av tillämpningen av den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen om behandling av personuppgifter på utkomststödet. Dessutom har motiveringen av lagstiftningsordningen kompletterats med det handlingsutrymme som EU:s dataskyddsförordning tillåter. Till 15 § om socialvårdens utlåtande har fogats bland annat hörande av klienten och preciserats att i utlåtandet får det inte tas in sådana uppgifter som inte behövs för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. De situationer där uppgifter får utlämnas har också preciserats i paragrafen. Den bestämmelse som gäller 15 § i 18 § om uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut på eget initiativ har också preciserats. I paragrafmotiveringen samt i motiveringen av lagstiftningsordningen har betydelse av socialvårdens utlåtande beskrivits ännu noggrannare. Dessutom har rubriken för och innehållet i 18 f § ändrats så att paragrafen gäller antecknande av klientuppgifter som gäller grundläggande utkomststöd. I 1 mom. har de allmänna hänvisningarna till kunduppgiftslagen strukits. Genom bestämmelserna skulle motsvarande bestämmelser som de som gäller socialvårdens aktörer ha utvidgats till Folkpensionsanstalten, men saken skulle ha krävt mer omfattande beredningen.

Angående förslagen om sänkt grunddel och förfarandet därvid framförde flera remissinstanser att bestämmelserna borde preciseras för att säkerställa klienternas rättigheter och ett effektivt myndighetsarbete. Det framgick inte tillräckligt av förslagen hur den lösning som gäller sänkt grunddel och anvisande till bedömning av servicebehovet infaller tidsmässigt i förhållande till varandra. Dessutom framförde flera organisationer att det vore skäl att helt och hållet slopa sänkningen av grunddelen. Även riksdagens biträdande justitieombudsman konstaterade att det inte är helt säkert att sänkningen av grunddelen har den uppmuntrande och aktiverade betydelse för klienten som den i tiden motiverades med.

På grund av remissvaren gjordes ändringar i paragraferna och motiveringen. I denna proposition föreslås det inte att grunddelen slopas helt och hållet, eftersom ett sådant förslag skulle kräva mer omfattande beredning. Socialskyddskommittén fortsätter sitt arbete med den sociala tryggheten som helhet och i kommitténs arbete funderar man på bland annat villkoren för social trygghet samt samordningen av service och förmåner. För att öka förståelsen för sänkningen av grunddelen som helhet har bestämmelsen om förfarandet flyttats från kapitlet om förfarande tillbaka i anslutning till paragrafen om sänkts grunddel som 10 a §. Formuleringarna i 10 a § om sänkt grunddel har precisats. Dessutom har 10 a § om förfarande för sänkning av grunddelen formulerats så att den beskriver processen noggrannare för att förtydliga att förfarandet skiljer sig enligt om det är fråga om situationer där grunddelen sänks med 20 % eller en situation där grunddelen sänks på grund av upprepat förfarande. Dessutom har paragrafen precisats så att den sökande ska informeras och ges en skälig tid att delta i bedömning av servicebehovet innan grunddelen sänks. I motiveringen har också beskrivningen av processen förtydligats och

de andra paragrafer som kan utnyttjas i sänkningsituationer har betonats. Till dem hör klientens möte med socialvården (14 d §) samt socialvårdens utlåtande på eget initiativ (15 §).

Det var i första hand kommunerna som tog ställning till förslaget om kommunens finansieringsandel och de var emot förslaget. I propositionen föreslogs det att kommunen fortfarande skulle delta med en finansieringsandel på 50 % i kostnaderna för det grundläggande utkomststödet, och att detta skulle genomföras på nuvarande sätt genom minskning av kommunens statsandel för basservice. Finansministeriet framförde att regeringens proposition kan innehålla författningsrättsliga risker som hänför sig till den kommunala självstyrelsen och särskilt finansieringsprincipen, om detta förslag granskas som ett enskilt förslag. Finansministeriet föreslog att beredningen av finansieringsfrågorna ska fortsätta senare. Under den fortsatta beredningen, då det skulle vara bra om ministerierna samarbetar, bör enligt finansministeriets åsikt särskild uppmärksamhet fästas vid utredningen och det praktiska genomförandet av en ändamålsenligt kostnadsfördelningen mellan kommunerna, välfärdsområdena och staten.

I remissvaren uppmärksammades också förslaget till ändring av familjebegreppet i 3 §, 6 § om fastställande av utkomststöd, 24 § om ändringssökande samt 27 § om personkrets som omfattas av tillämpningen. I 3 § om familj föreslogs en ny familjekategori, som skulle ha gällt i gemensamt hushåll boende vårdnadshavare och dennas minderåriga barn. Vissa remissinstanser understödde förslaget, men dessutom lyfte flera remissinstanser fram vikten av att beakta turvis boende i tillämpningen av lagen om utkomststöd. Biträdande justitieombudsmannen påpekade att den föreslagna ändringen inte är tillräckligt motiverad och den kunde oftare än nu innebära att barnet inte får rätt till utkomststöd. Bestämmelsen kan förhindra för barnet positiva lösningar i fråga om omvårdnad och boende. Även justitieministeriet konstaterade att formuleringen borde övervägas. Angående 24 § om ändringssökande föreslog justitieministeriet att paragrafen skulle uppdateras så att den börjar motsvara förfarandena enligt förvaltningslagen samt lagen om rättegång i förvaltningsärenden och den hänvisningsteknik som gäller dem. Angående 27 § om personkrets som omfattas av tillämpningen konstaterade Tavastehus förvaltningsdomstol att tillämpningen av paragrafen fortfarande kräver omfattande tolkning, men på grund av sakens natur torde det vara omöjligt att helt undvika tolkningssvårigheter. Detsamma gäller bedömning av omfattningen av brådskande stöd enligt 2 mom.

På grund av remissvaren stryks i propositionen den ändring som gäller 3 §, dvs. avsikten är att behålla den nuvarande paragrafens formulering som gäller familj. Däremot kunde verkställigheten av utkomststödet utvecklas och större uppmärksamhet i fortsättningen fästas vid hur de faktiska kostnaderna för turvis boende skulle kunna beaktas bättre. Formuleringen i 24 § om ändringssökande har ändrats på grund av justitieministeriets utlåtande och motiveringen till paragrafen om personkrets som omfattas av tillämpningen har preciserats. Dessutom har det gjorts små stilistiska ändringar i följande paragrafer propositionen: 4 §, 6 §, 7 a §, 7 b §, 11 §, 13 §, som också uppmärksammades i utlåtandena.

I vissa utlåtanden föreslogs det att motiveringen till förslaget om ekonomiska stödtjänster i 14 § i socialvårdslagen skulle preciseras. Det föreslogs att motiveringen skulle korrigeras så till vida att det borde meddelas ett beslut om servicen. Dessutom föreslogs att servicens karaktär och benämning skulle preciseras. Vissa ansåg att den nuvarande socialvårdslagen är tillräcklig. På grund av remissvaren har servicens benämning ändrats till service för att främja ekonomisk funktionsförmåga och motiveringen har ändrats. Tilläggen som gäller sysselsättningspenning och reseersättning i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte understöddes överlag.

Andra anmärkning som en del av remissinstanserna framförde var det skulle ha varit bra att redan i denna reform var mer ambitiös och ta ställning till grunddelens storlek samt ändra för-

hållanden mellan utkomststödets olika delar i högre grad. Finlands Kommunförbund och Folkpensionsanstalten konstaterade att bland annat 2 a § (skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande) borde ha ändrats och skyldigheterna att söka arbete borde ha moderniserats. Riksdagens biträdande justitieombudsman påpekade att ur barnfamiljers synvinkel släpar grunddelarna efter, och detta borde rättas till.

Angående verkställigheten konstaterade Centralförbundet för Mental Hälsa rf och för närvarande är Folkpensionsanstaltens tjänster inte fullständigt tillgängliga, trots att det finns många kommunikationskanaler. I brådskande situationer försvårar tillgänglighetsproblemen skötseln av klientens ärenden ytterligare. Klienten borde ha faktiskt möjlighet att välja det kommunikationssätt som bäst motsvarar hans eller hennes behov och resurser. DigIN-projektet framförde att många inte äger de terminaler som behövs, och det kan kännas besvärligt att använda tjänsterna med enbart smarttelefon. Stödet för att använda tjänsterna är ofta beroende av anhöriga eller organisationer inom tredje sektorn, vilket är problematiskt bland annat på grund av integritetsskyddet. Stödet för att använda tjänsterna borde komma från tjänsteleverantören. Yrkeshögskolan Laurea förde fram motsvarande synpunkter på digitalt marginaliserades ställning som DigiIN-projektet. Dessutom föreslog Laurea att kostnaderna för användning av telefon och datakommunikation skulle lösas från grunddelen och överföras till övriga grundutgifter.

Hälsosocialarbetare rf och HNS föreslog att ställningen för de socialarbetare som arbetar inom den specialiserade sjukvården borde fås närmare ställningen för de socialarbetare som arbetar inom socialvården. Socialarbetarna inom hälso- och sjukvården är yrkesutbildade personer inom socialvården. De fattar inte förvaltningsbeslut men är starkt involverade i klienternas ärenden.

Socialombudsmännen föreslog för Folkpensionsanstalten ett ombudsmannasystem som följer klienternas ställning och hur den utvecklas. Trots att Folkpensionsanstaltens förmånsärenden inte hör till uppgifterna för de socialombudsmän som utses av kommunerna, faller det till följd av klienternas och deras företrädares oundgängliga behov sådana uppgifter på socialombudsmännen som man på grund av uppgiftsbegränsningarna inte tar tag i varken i kommunerna eller i Folkpensionsanstalten. Riksdagens biträdande ombudsman föreslog att det ska bedömas på vilket sätt klientens rättigheter att delta eller få information skulle kunna tryggas i lagen om utkomststöd eller i lagstiftningen som socialombudsmän. Dessutom konstaterade flera remissinstanser att tillräckliga resurser borde garanteras för förbättrat uppgiftsutbyte mellan hanteringen av klienternas ärenden och myndigheterna, så att förslagen genomförs i praktiken.

Social- och hälsovårdsministeriet begärde dessutom separat ett sakkunnigutlåtande av doktor i förvaltningsvetenskaper, juris doktor, magister i samhällsvetenskaper Matti Muukkonen om grundlagsenligheten av kommunens finansieringsandel av det grundläggande utkomststödet enligt 5 b § i lagen om utkomststöd.

På grund av andra anmärkning som framförts har det gjorts mindre preciseringar i kapitlet om konsekvensbedömning. I övrigt är remissinstansernas anmärkningar sådana som det är skäl att beakta i samband med verkställigheten och i det framtida utvecklingsarbetet som gäller utkomststödsärenden.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om utkomststöd

1 §. *Syftet med utkomststödet.* Det föreslås att 3 mom. upphävs. Det föreslås att det föreskrivs om reseersättning för deltagare i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

4 §. *Verkställighet.* 1 mom. motsvarar det gällande 1 mom. I 2 och 3 mom. föreslås ändringar till följd av överföringen av organiseringsansvaret för social- och hälsovården på välfärdsområdena, då välfärdsområdet i stället för kommunen ansvarar för verkställigheten tillsammans med Folkpensionsanstalten. I 1 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) föreskrivs det att vad som i den lagen föreskrivs om välfärdsområden också tillämpas på Helsingfors stad. Dessutom uppdateras paragrafhänvisningarna i 2 och 3 mom. I 3 mom. föreskrivs det i enlighet med den gällande lagen att denna lag innehåller bestämmelser om de bestämmelser i socialvårdsnämndens som Folkpensionsanstalten tillämpar när den sköter uppgifter enligt denna lag.

5 §. *Den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden.* Paragrafens innehåll är nytt. Innehållet i den tidigare 5 § flyttas till en ny 27 a §. Delegationens uppgift är att övervaka tillämpningspraxis och samarbetet mellan myndigheterna i utkomststödsärenden samt att lägga fram förslag i frågor som berör utkomststödet. I delegationen ingår åtminstone företrädare för social- och hälsovårdsministeriet, välfärdsområdets socialvård och Folkpensionsanstalten. Övriga bestämmelser om dess uppgifter och sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet, så också andra instanser kan höra till delegationen. Delegationen har inte behörighet att meddela några bindande rekommendationer, men den kan lägga fram förslag i frågor som berör utkomststödet. Utkomststödet är ett stöd i sista hand, som påverkas av verksamheten i andra system. Dessutom är verkställigheten av stödet uppdelat mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet. Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för den allmänna ledningen, styrningen och utvecklingen av frågor som berör utkomststödet, och stöds av delegationen.

5 a §. *Förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet samt fastställande och betalning av förskott.* Det föreslås att bestämmelsen upphävs och innehållet flyttas till en ny 27 b §.

5 b §. *Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet.* Det föreslås att bestämmelsen upphävs och flyttas till 27 f §.

2 kap. Fastställande av utkomststöd samt utkomststödets struktur

Rubriken för kapitlet är ny. I den gällande lagen är rubriken ”Utkomststödets struktur och storlek”. Det nya namnet betonar att kapitlets viktigaste innehåll är bestämmelserna om fastställande av utkomststöd utöver strukturen.

6 §. *Fastställande av utkomststöd.* Bestämmelsen är delvis ny. Till första meningen i 1 mom. fogas en formulering om att utkomststöd beviljas för sådana nödvändiga utgifter som fastställs enligt denna lag, som en person eller familj inte kan täcka med sina disponibla inkomster och tillgångar. Utgifterna är sådana utgifter som avses i lagen om utkomststöd, om vilka det föreskrivs närmare i andra paragrafer. Den formulering som fogas till 1 mom. är ny. Beräkningen har varit ett viktigt redskap för att fastställa skillnaden mellan disponibla inkomster och utgifter samt stödbeloppet, men nu lyfts begreppet beräkning in i lagen om utkomststöd. Närmare bestämmelser om beräkningen finns i 13 §.

2 mom. är nytt. Dess innehåll motsvarar 7 § i den gällande lagen, i delvis förändrad form. Avsikten är att i paragrafen om fastställande av stödet beskriva de viktigaste utgifterna som ska täckas när utkomststödet fastställs och de olika delar av stödet som gäller dem. Då utkomststöd beviljas beaktas utgifter som täcks med en grunddel samt övriga grundutgifter till behövt belopp samt övriga utgifter som beror på särskilda behov eller förhållanden till behövt belopp. Stödet för de utgifter som täcks av grunddelen och övriga grundutgifter kallas grundläggande utkomststöd, liksom enligt gällande lag. Stödet för särskilda utgifter kallas kompletterande utkomststöd, vilket också motsvarar benämningen enligt gällande lag.

I gällande lag är prövningen av övriga grundutgifter knutet till deras behövt belopp. Den termen kvarstår i lagen. Bestämmelsen har tolkats så att prövningen i det enskilda fallet både innefattar en bedömning av utgiftens grund och av dess belopp. Avsikten är att kvarhålla den tolkningen.

3 mom. är nytt, men dess innehåll motsvarar 8 § i gällande lag. Enligt bestämmelsen ska utgifter inte beaktas som berättigande till utkomststöd till den del ersättning eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund. I enlighet med principen att utkomststöd beviljas i sista hand betraktas som utgifter enligt denna lag endast utgifter som inte ersätts i något annat system och som inte kan täckas på någon annan grund.

7 §. Grundläggande utkomststöd. Bestämmelsen är delvis ny. Till bestämmelsen fogas innehåll från den tidigare 7 § om grunddelen i delvis förändrad form.

7 a §. Boendeutgifter. Bestämmelsen är delvis ny. I bestämmelsen föreslås det av boendeutgifter som ingår i övriga grundutgifter. Till paragrafen flyttas det innehåll som berör övriga grundutgifter från 7 b § i den gällande lagen, till den del de gäller boendeutgifter. Det tidigare innehållet om grunddelen flyttas från paragrafen till 7 § i delvis förändrad form.

Enligt 1 mom. beaktas som övriga grundutgifter till behövt belopp de boendeutgifter som anges i underpunkterna i 1 mom. De är 1) boendeutgifter som avses i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014), 2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform, 3) uppvärmningskostnader, 4) utgifter för användning av hushålls elektricitet, 5) hemförsäkringspremier, 6) separat betalda vattenavgifter samt 7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad. Av utgifterna beaktas de som nämns i 1–3 punkten när man försöker få ner boendeutgifterna. Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som kan anses behövt i fråga om de utgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten, ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad.

I motiveringen till den proposition som ledde till överföringen till FPA (RP 358/2014 rd) sägs följande: "Skäliga boendeutgifter beaktas i allmänhet enligt deras faktiska belopp. I sin verksamhet kan Folkpensionsanstalten i praktiken när den bedömer vilket belopp av boendeutgifter som är av behövt storlek skaffa referensuppgifter från kommunerna om kommunspecifika boendeutgifter och använda dessa uppgifter vid bedömningen av vilken nivå av boendeutgifter i varje kommun och område som kan räknas som godtagbara i det grundläggande utkomststödet." Folkpensionsanstalten kallar den ovan nämnda gränsen för boendeutgifter som den anser skäliga för boendenormen. Vid bedömningen av boendeutgifternas skälighet beaktas hyra, utgifter för skötsel av egnahemshus, räntor på bolån eller den andel av finansieringsvederlaget som används till räntor, vederlag samt värmekostnader. Om de kostnader som nämns ovan överskrider gränsen för de boendekostnader Folkpensionsanstalten anser skäliga (den så kallade boendenormen), anvisas klienten att söka en förmånligare bostad.

RP 139/2022 rd

Utöver de kostnader som ingår i boendenormen beaktas avgifter som betalas särskilt för vatten, hushållsel och hemförsäkring. Folkpensionsanstalten har fastställt vägledande gränsvärden för vattenavgifter, hushållsel och hemförsäkringar till stöd för handläggningen. Deras skälighet bedöms per utgiftsslag separat från bostadsnormen. Detsamma gäller nödvändiga utgifter för flyttning till bostaden. Utgiftens skälighet bedöms per faktura.

Ordnandet av boende är en av de viktigaste faktorerna som påverkar en persons och en familjs liv. Därför är det nödvändigt att i beslutsfattandet om utkomststöd fästa särskild uppmärksamhet vid sökandens och hans eller hennes familjs individuella situation, behov av bostad samt möjlighet att få en sådan bostad till skäliga kostnader som Folkpensionsanstalten förutsätter.

Innehållet i 2 och 3 mom. motsvarar 7 b § 2 och 3 mom. i den gällande lagen.

7 b §. Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter. I bestämmelsen föreskrivs det om hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter som ingår i övriga grundutgifter. Innehållet motsvarar innehållet i gällande lag angående övriga grundutgifter för dessa utgiftsslags del, med små preciseringar.

I 1 mom. föreskrivs det om beaktande av hälso- och sjukvårdsutgifter. Folkpensionsanstalten, som beviljar grundläggande utkomststöd, bedömer i det enskilda fallet huruvida hälso- och sjukvårdsutgifterna är behövliga. Vid bedömningen av behovet kan Folkpensionsanstaltens sakkunnigläkare och övriga sakkunskap utnyttjas. Folkpensionsanstalten kan beakta om utgiftsgrunden och utgiftsbeloppet är behövliga. Dessutom kan Folkpensionsanstalten i sin behövlighetsbedömning beakta om allmänt godkänd vårdpraxis och medicinska forskningsrön har beaktats när läkemedlet eller preparatet ordinerades, dock med beaktande av eventuella särdrag hos klientens övergripande situation. I fråga om grundläggande utkomststöd beaktas behövliga hälso- och sjukvårdsutgifter som inte ingår i grunddelen endast till den del klienten inte enligt lag har rätt att får ersättning för dem i de primära systemen.

I 2 mom. föreskrivs det om de utgifter som uppräknas i underpunkterna och som ska beaktas till behövligt belopp. De är 1) utgifter för småbarnspedagogik samt utgifter för morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever, 2) utgifter för att träffa barnet i de situationer som avses i 7 a, 7 b och 9 c i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), till den del de grundar sig på avtal som har bekräftats av det kommunala organet eller på ett domstolsbeslut, samt 3) utgifter för anskaffning av en identitetshandling, uppehållshandling och resehandling.

Med utgifter för att träffa barnet avses kostnader i anslutning till träffar som kan beaktas för en distansförälder, en närförälder eller en annan vårdnadshavare eller en annan person som träffar barnet. Det har inte någon betydelse om den som ansöker om stöd den person som träffar barnet eller den person som bor tillsammans med barnet och som betalar en annan persons kostnader för att träffa barnet. Beaktandet av kostnader för att träffa barnet gäller endast träffar med barnet, inte boende i två familjer.

När man bedömer om det är behövligt att skaffa en identitetshandling, uppehållshandling och resehandling ska grunderna för de utgifter som beaktas vara nödvändiga och utgiftsbeloppet ska vara behövligt.

7 c §. Kompletterande utkomststöd. Bestämmelsen om kompletterande utkomststöd preciseras så att den gällande 1 mom. 1 punkten upphävs.

Enligt 1 mom. beaktas då kompletterande utkomststöd beviljas till behövligt belopp utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövliga

för tryggande av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand. Kompletterande utkomststöd täcker uteslutande utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövliga för tryggande av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand. Boendeutgifter ersätts på samma grund.

Enligt 2 mom. kan som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden till exempel anses långvarigt utkomststöd, en långvarig eller svår sjukdom samt särskilda behov i anslutning till barns hobbyverksamhet och andra med dessa jämförbara förhållanden eller behov. Kriterierna utgör exempel, och förteckningen är inte uttömmande.

Bedömningen av stödbehovet baseras på Folkpensionsanstaltens beräkning, som välfärdsområdet enligt egen prövning kompletterar med utgifter för särskilda behov. De utgifterna kan vara av engångsnatur för en viss livshändelse eller regelbundna, såsom kostnader som stödjer klientens förmåga att klara sig på egen hand vid långvarig sjukdom. Liksom i fråga om grundläggande utkomststöd kan utgifternas behövlighet bedömas såväl i fråga om grunden som i fråga om beloppet. Det är möjligt att avvika från beräkningens slutresultat till klientens fördel på det sätt som anges i motiveringen till 6 §, i synnerhet om syftet är att trygga klientens möjlighet att i praktiken skaffa en nytta som bedöms som behövlig och om det är motiverat utifrån en helhetsbedömning till följd av utgiftens art och klientens särskilda behov och omständigheter.

8 §. Förebyggande utkomststöd. Bestämmelsens innehåll motsvarar i delvis förändrad form 13 § om förebyggande stöd i den gällande lagen. Bestämmelsens tidigare innehåll gällde avdrag av vissa utgifter, och det föreslås att det flyttas till 6 §.

Liksom enligt gällande lag föreslås det att förebyggande utkomststöd kan beviljas för uppnående av de mål som nämns i 1 § 2 mom. bland annat för åtgärder som vidtas för att aktivera stödtagaren, trygga dennes boende, lindra svårigheter till följd av överskuldssättning eller en plötsligt försämrad ekonomisk ställning samt för andra syften som främjar stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand. Förebyggande utkomststöd är avsett för främjande av personens och familjens sociala trygghet och möjligheter att klara sig på egen hand samt förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd.

Enligt 2 mom. beslutar välfärdsområdet om grunderna för beviljande av stödet. Enligt 12 § i socialvårdslagen har alla som vistas i en kommun rätt att i brådskande fall få socialservice som baseras sig på hans eller hennes individuella behov, så att hans eller hennes rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. Med hjälp av förebyggande utkomststöd kan stöd beviljas också i sådana situationer, och välfärdsområdet ska bereda sig på att sköta den uppgiften genom att avsätta tillräckliga ekonomiska resurser för den.

Förebyggande utkomststöd är avsett för främjande av personens och familjens sociala trygghet och funktionsförmåga. Förebyggande stöd syftar till att i tillräckligt god tid hjälpa den som behöver stöd att klara förväntade försörjningsproblem och att undvika behov av egentligt utkomststöd. Förebyggande stöd har upplevts som ett synnerligen användbart verktyg i socialt arbete vid akuta kriser. Genom förebyggande utkomststöd har stöd getts i situationer när en familjemedlem dött, insjuknat allvarligt eller till exempel fallit offer för brott, vilket lett till en kris som medfört överraskande utgifter som kunnat lindras genom ekonomiskt stöd. Av särskilda skäl kan stöd beviljas med avvikelse från vad som föreskrivs i 6 § om fastställande av stödet, i 13 § om tiden för vilken stöd fastställs och beräkningen samt i 14 § om ansökan om stöd. Det innebär att beviljandet av förebyggande stöd inte nödvändigtvis måste vara kopplat till beräkningen för utkomststödet eller till ansökningsförfarandet enligt vilket stöd först ska sökas hos Folkpensionsanstalten. I regel är det dock bra att alltid sträva efter att utreda klientens rätt till grundläggande utkomststöd. Därför ska det finnas ett särskilt skäl för avvikelser från

bestämmelserna i och förfarandena enligt 6, 13 och 14 §. Skälet kan ha samband med att situationen är brådskande, vilket innebär att det för tryggnad av klientens ställning inte är möjligt att först vänta ut Folkpensionsanstaltens handläggning av ansökan. Vid välfärdsområdet ska en yrkesutbildad person inom socialvården ansvara för beslutsfattandet om förebyggande stöd, så att en professionell helhetsbedömning av klientens situation genomförs.

10 §. Sänkt grunddel. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i den gällande lagen med den ändringen att 2 mom. om förfarande har blivit 10 a § i delvis förändrad form. Dessutom har paragrafhänvisningen i 1 mom. 4 punkten korrigerats så att den motsvarar den gällande bestämmelsen i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, så att det hänvisas till 2 a kap. 14 §. Innehållet i 2 och 3 mom. har delvis reviderats.

Grunderna för sänkning av grunddelen har samband med skyldigheten att sörja för sin egen försörjning och sysselsättning. Enligt 2 § 2 mom. i lagen om utkomststöd är var och en skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle. Dessutom föreskrivs det i 2 a § om skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetsökande. Grunddelen kan sänkas med 20 eller 40 % på de villkor som anges i 1 och 2 mom. Sänkningen inbegriper alltid prövning i det enskilda fallet.

Enligt 2 mom. kan grunddelens belopp sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom. dock sammanlagt med högst 40 procent, om en person efter att utkomststödet grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., fortsätter att förfara på det sätt som avses i 1 mom. 1–4 punkten. Dessutom förutsätts det att han eller hon utan grundad anledning vägrar att delta i bedömning av servicebehovet enligt 10 a §. Enligt förslaget förutsätts det att personen utan grundad anledning vägrar delta i socialvårdsmyndighetens bedömning av servicebehovet enligt 10 a §. Detta ersätter den "handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand" som enligt gällande lag ska utarbetas i mån av möjlighet. I gällande lag är sänkningen knuten till vägran att delta i den verksamhet som överenskommit i den plan som nämns ovan. Vid tillämpningen har det blivit oklart vilken roll den plan som nämns ovan spelar i förhållande till andra planer inom socialvården, liksom också dess innehåll och den villkorliga ordalydelsen. Därför föreslås det att klienten i de situationer som avses i 2 mom. 2 punkten alltid ska förpliktas att delta i en bedömning av servicebehovet hos en socialvårdsmyndighet. Detta beskrivs närmare i motiveringen till 10 a §.

Innehållet i 3 mom. motsvarar 4 mom. i den gällande lagen. Enligt det kan sänkningen enligt 1 och 2 mom. göras endast under förutsättning att den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen. Vid bedömningen kan socialvårdens och klientens egen information utnyttjas. Det föreskrivs om den i 10 a §. På det sätt som föreskrivs i den gällande lagen kan sänkningen göras högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

10 a §. Förfarande för sänkning av grunddelen. Paragrafens innehåll är delvis nytt.

I 10 § i den gällande lagen föreskrivs det om sänkning av grunddelen samt om det förfarande som ska iakttagas. I denna proposition föreslås det att 2 mom. i den gällande lagen som berör förfarandet i delvis förändrad form blir en särskild förfarandebestämmelse i samband med övriga bestämmelser om förfarandet.

Innan grunddelen sänks ska klienten enligt 1 mom. ges tillfälle att lämna en utredning över skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskäligen. Det ska anses tillräckligt att klienten getts tillfälle att lämna en utredning. Om klienten inte svarar inom skäligen

tid kan ärendet avgöras utan klientens utredning. Klienter kan dock ha klara skäl till att grunddelen inte ska sänkas. Därför kan den utredning som fås av klienten själv i en del fall vara tillräcklig för bedömningen av huruvida en sänkning av grunddelen är skälig, och då behövs inget utlåtande från socialvården.

När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen ska den vid behov anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om detta på förhand. När det är fråga om en situation som avses i 10 § 1 mom., kan Folkpensionsanstalten pröva om klienten behöver anvisas för bedömning. Exempelvis om klientens egen utredning kan betraktas som tillräcklig behöver klienten inte anvisas till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet.

I 2 mom. förs det för tydlighetens skull fram att Folkpensionsanstalten är behörig att sänka grunddelen. Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas, men den kan utnyttja klientens och socialvårdens åsikter. Folkpensionsanstalten ska omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till välfärdsområdet för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till välfärdsområdet.

Paragrafens 3 mom. gäller sänkning av grunddelen i situationer som avses i 10 § 2 mom., dvs. när utkomststödssökandens grunddel redan har sänkts enligt 1 mom. När sänkning av grunddelen övervägs i en situation som avses i 10 § 2 mom., ska Folkpensionsanstalten alltid innan grunddelen sänks på det sätt som avses i det momentet anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Detta beror på att klientens förfarande redan har pågått en längre tid och senast då är det skäl att få hans eller hennes omständigheter och övriga livssituation bedömd inom välfärdsområdets socialvård.

Enligt 3 mom. ska Folkpensionsanstalten informera sökanden i förväg om att sökanden kan undvika att grunddelen sänks genom att delta i bedömning av servicebehovet eller annars kan grunddelen sänkas i enlighet med 10 § 2 mom. Folkpensionsanstalten ska ge sökanden en skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet innan grunddelen sänks. Om grunddelen skulle sänkas innan servicebehovet bedöms, skulle klienten inte nödvändigtvis delta i bedömningen och bestämmelsens mål att utreda klientens omständigheter och de bakomliggande orsaker uppnås inte. Därför behöver Folkpensionsanstalten vänta så att beslutet om sänkning av grunddelen fattas först efter att personen deltagit i bedömningen av servicebehovet. Å andra sidan kan avgörandet som gäller klientens grundläggande utkomststöd inte fördröjas särskilt mycket med beaktande av den tidsfrist för behandlingen av utkomststödet som föreskrivs i förslaget till 14 a §.

I fråga om sänkning av grunddelen är samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdets socialvård synnerligen viktigt. På situationen tillämpas också andra bestämmelser om samarbete, såsom 14 e § om samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden samt 15 § om socialvårdens utlåtande. Också 14 d § och dess 3 mom. om att träffa klienten tillsammans ska tillämpas vid sänkning av grunddelen. Före sänkningen kan Folkpensionsanstalten med stöd av de bestämmelser som nämns ovan begära ett utlåtande från välfärdsområdets socialvård om de faktorer som inverkar på sänkningen av klientens grunddel. I fråga om en socialvårdsklient kan välfärdsområdets socialvårdsmyndighet ge ett utlåtande som Folkpensionsanstalten kan beakta.

I praktiken kan det krävas att klienten deltar i bedömningen av servicebehovet personligen hos välfärdsområdets socialvårdsmyndighet, om det inte är mer ändamålsenligt att det ordnas på något annat sätt. Ett annat sätt som kan komma i fråga är kontakt via videokonferens eller telefon. Enligt 4 mom. avgör välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på basis av en bedömning av

servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen vilken service klienten erbjuds och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter. I den gällande lagen används uttrycket "handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand". Socialvårslagen känner inte till något plan med den benämningen. För tydlighetens skull tillämpas samma terminologi och förfaranden som i socialvårdslagen, så först gör socialvården en bedömning av servicebehovet.

I lagen om utkomststöd föreslås dock inte längre några närmare bestämmelser om den plan som socialvården ska utarbeta i detta sammanhang eller om vilken service för klienten den eventuellt ska inkludera. Enligt 2 mom. avgör välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på basis av en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen vilken service klienten erbjuds, och upprättar vid behov en klientplan. Vid behov kan socialvården upprätta klientplanen tillsammans med klienten och andra myndigheter. Eftersom det är fråga om sänkning av grunddelen, ska det naturligtvis utredas i socialvårdens bedömning varför klienten inte har tagit emot erbjudet arbete eller deltagit i en sysselsättningsfrämjande plan samt vilken förmåga klienten har att dra försorg om sitt uppehälle.

11 §. *Inkomster som ska beaktas.* Det föreslås att 3 mom. ändras så att högst 150 euro inte beaktas som inkomst. Det föreslås att tillägskriteriet, enligt minst 20 % av inkomsttagarens förvärvsinkomster inte ska beaktas som inkomst, upphävs. I kombination med maximigränsen på 150 euro har dess betydelse varit liten.

13 §. *Tiden för vilken utkomststöd fastställs samt beräkning.* Bestämmelsen är delvis ny. Det föreslås att innehållet i 13 § i gällande lag om förebyggande utkomststöd flyttas till 8 § i omarbetad form.

Det föreslagna 1 mom. om den tid för vilken utkomststödet fastställs motsvarar 15 § 1 mom. i den gällande lagen.

2 mom. om beräkning är nytt. Slutresultatet av den beräkning som hör till verkställigheten utvisar i regel beloppet av det utkomststöd som ska betalas, eller om den visar överskott att ingen rätt till utkomststöd föreligger. Överskottets belopp i kalkylen har betydelse för hur mycket ekonomiskt rörelseutrymme sökanden faktiskt har. Det föreslås också vara möjligt att av särskilda skäl avvika från det utkomststödsbelopp kalkylen vid verkställigheten utvisar för att trygga sökandens oundgängliga försörjning och omsorg. Det innebär en avvikelse till sökandens fördel. Bedömningen ska göras individuellt för varje sökande. I bedömningen ska det beaktas vilka utgifter klienten skäligen kan förväntas ha inom en nära framtid. Även om rätten till stöd enligt beräkningen inte täcker hela utgiften, kan man överväga att bevilja stöd som helt täcker utgifter enligt lagen om utkomststöd. I praktiken genomförs det genom att en betalningsförbindelse beviljas för utgifterna. I motiveringen till 16 § beskrivs tillämpningen av betalningsförbindelser närmare. Denna flexibilitet motsvarar etablerade praxis i nuvarande verkställighet i fråga om situationer med ett litet överskott i det grundläggande utkomststödet. I fråga om kompletterande utkomststöd kvarstår praxis för beviljande oförändrad. I motiveringen till 8 § om förebyggande utkomststöd beskrivs tillämpningen av förebyggande utkomststöd närmare. När förebyggande utkomststöd beviljas är det att rekommendera, men inte obligatoriskt, att göra en beräkning, och avvikelser från dess slutresultat kan göras enligt de grunder en yrkesutbildad person inom socialvården och välfärdsområdet beslutar om.

Det ska också fästas vikt vid huruvida sökandens behov av stöd är brådskande. I brådskande situationer kan det finnas ett särskilt behov av att bevilja en betalningsförbindelse för nödvändiga utgifter. Även om sökanden inte är berättigad till utkomststöd enligt den beräkning som ingår i verkställigheten kan det hända att sökanden i praktiken inte har tillräckliga disponibla

inkomster eller tillgångar för att till exempel köpa nödvändiga läkemedel. Det kan också bli aktuellt att bevilja en hyressäkerhet, om det bedöms vara behövt för att trygga sökandens boende. Det föreskrivs närmare om betalningsförbindelser och hyressäkerheter i 16 §.

3 mom. motsvarar 15 § 2 mom. i den gällande lagen med den ändringen att paragrafhänvisningarna korrigeras så att de motsvarar de ändringar som föreslås i denna lag. Till bestämmelsen har dessutom fogats ett omnämnande av disponibel inkomst och kvaliteten på tillgångarna. Enligt bestämmelsen kan inkomsten således delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomsternas engångsnatur, grunden för inkomsten, inkomstens användningsändamål eller kvaliteten på de disponibla tillgångarna.

4 mom. motsvarar 3 mom. i den gällande lagen med den ändringen att också andra inkomster jämställs med förvärvsinkomster och inkomst som beaktas i efterhand ska dessutom vara tillgänglig för klienten. Avsikten är inte att göra det möjligt för sökanden att avsiktligt konsumera eventuellt överskott på det sätt han eller hon vill. Avsikten har däremot varit att i lagen ta in etablerad praxis om att tillgångar som de facto inte är disponibla inte kan beaktas om klienten är i behov av stöd.

5 mom. motsvarar 4 mom. i den gällande lagen.

I det föreslagna 6 mom. föreskrivs det om bemyndigande att utfärda förordning om beräkningen. Det föreslås att närmare bestämmelser om vilka uppgifter beräkningen ska innehålla samt om detaljerna för utarbetandet av den ska få utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 §. Ansökan om utkomststöd. 1 och 2 mom. motsvarar innehållet i gällande lag, förutom att kommunen har ändrats till välfärdsområdet och paragrafhänvisningen i 1 mom. har ändrats. Det föreslås att innehållet i det gällande 14 § 3 mom. upphävs i denna paragraf och att innehållet i 3 mom. motsvarar 14 a § 3 mom. i gällande lag.

Enligt 1 mom. ska ansökan om utkomststöd fortfarande göras hos Folkpensionsanstalten, som behandlar frågan om klientens rätt till grundläggande utkomststöd. Bestämmelser om överföring av ansökan till kommunen för behandling finns i 14 c §.

Enligt 2 mom. ska ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd göras hos välfärdsområdet, om sökanden har meddelats ett beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller.

14 a §. Behandlingen av utkomststödsärenden. Det föreslås att paragrafens innehåll enligt gällande lag upphävs och innehållet som berör vistelse samt fördelningen av befogenheter mellan välfärdsområdena flyttas till en ny 27 § om den personkrets som bestämmelserna gäller. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det om behandling av utkomststödsärenden i icke-brådskande fall. Innehållet motsvarar i huvudsak 14 c § i den gällande lagen. Dessutom har innehållet i 14 a § 3 och 4 mom. i den gällande lagen flyttats till 1 mom. första och tredje meningen. Ett utkomststödsärende ska behandlas så att sökandens eller familjens rätt till nödvändig försörjning och omsorg inte äventyras, och beslut om utkomststöd ska fattas utan dröjsmål.

14 c §. Överföring av ett ärende som gäller utkomststöd från Folkpensionsanstalten till välfärdsområdet. Det föreslås att paragrafens innehåll enligt gällande lag upphävs och att innehållet flyttas till 14 a §. Den föreslagna paragrafens innehåll motsvarar 14 d § med den ändringen att ordet kommun har ändrats till välfärdsområde.

14 d §. *Ordnanande av kundkontakt för utkomststöd och klientens rätt till personlig service.* Det föreslås att paragrafens innehåll enligt gällande lag upphävs och att innehållet flyttas till 14 c §. De föreslagna 1 och 3 mom. är nya.

I 1 mom. föreskrivs det att kundkontakten för utkomststöd ska ordnas på ett tillgängligt och åtkomligt sätt med beaktande av olika klientkategoriers behov. Med tillgänglighet och åtkomlighet avses att klienter av olika slag har lika möjlighet att uträtta sina ärenden såväl digitalt som fysiskt på plats. På kundkontakten tillämpas också 7 § i förvaltningslagen (434/2003), där det föreskrivs om serviceprincipen och adekvat service. Enligt den bestämmelsen ska möjligheterna att uträtta ärenden och behandlingen av ärenden hos en myndighet om möjligt ordnas så att den som vänder sig till förvaltningen får behörig service och att myndigheten kan sköta sin uppgift med gott resultat. Enligt förarbetena till förvaltningslagen ska uträttandet av ärenden såväl ur klientens som ur myndighetens perspektiv ske "så snabbt, smidigt och enkelt samt kostnadsinbesparande som möjligt". Möjligheterna att uträtta ärenden ska i mån av möjlighet ordnas så att den som uträttar ärenden hos förvaltningen lätt kan bilda sig en helhetsuppfattning om innehållet i den service som behövs för skötseln av hans eller hennes ärende och om de åtgärder som ansluter sig till detta. Som ett exempel på tillämpning av serviceprincipen nämns i förarbetena välplanerade serviceställen där ärenden kan uträttas. Alla som behöver tjänster ska om möjligt garanteras lika möjlighet att uträtta sina ärenden, oberoende av servicens art. Möjligheterna att uträtta ärenden skall också såväl som möjligt motsvara behoven hos särskilda grupper i samhället, t.ex. äldre, sjuka och handikappade. Verksamheten ska om möjligt ordnas så att tillgången till tjänster kan tryggas i olika situationer, också i exceptionella situationer.

Det föreslagna 2 mom. motsvarar innehållet i 14 e § i den gällande lagen i delvis förändrad form. Liksom i nuläget ska klienten i fråga om grundläggande utkomststöd ges tillfälle till ett personligt samtal med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten senast den sjunde vardagen efter det att klienten har begärt detta av Folkpensionsanstalten. I fråga om kompletterande eller förebyggande utkomststöd ska klienten inom motsvarande tid ges tillfälle till ett personligt samtal med en yrkesutbildad person inom socialvården vid välfärdsområdet. Dessutom föreskrivs det att information om rätten till personligt samtal ska ges i tydlig form i samband med anvisningarna för ansökan, och klienten ska vid behov ges råd om utövandet av rätten.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs det att Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet också träffa klienten tillsammans, om situationen för den som ansöker om utkomststöd kräver det. Klienten har också rätt att begära möjlighet till ett gemensamt möte. Ett gemensamt möte ska ordnas på det sätt som föreskrivs i 2 mom., om begäran inte är uppenbart ogrundad. Begäran kan vara uppenbart ogrundad om klienten inte har något ärende under behandling vid Folkpensionsanstalten eller socialvården och inte har motiverat behovet ett möte på något sätt. På gemensamma möten tillämpas det som föreskrivs i 14 e § om samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet. Mötet kan också genomföras via videokonferens eller per telefon.

14 e §. *Samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden.* Det föreslås att paragrafens innehåll enligt gällande lag upphävs och att det innehåll som berör personligt samtal flyttas till 14 d § 2 mom. i delvis förändrad form. Den föreslagna 14 e § är ny. I den föreskrivs det om samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet på klientnivå. Också i nuläget genomförs samarbetet med stöd av olika hänvisningsbestämmelser i den gällande lagen, bland annat i 4 § om verkställighet av lagen. Nu föreslås närmare bestämmelser om samarbetet i samband med bestämmelserna om ansökan.

Enligt 1 mom. ska Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet samarbeta i klientens ärende för att uppnå målen i lagen om utkomststöd inom sina respektive verksamhetsområden. Till Folkpensionsanstaltens verksamhetsområde hör handläggningen av klientens ärende avseende

grundläggande utkomststöd och handläggningen av eventuella andra förmånsärenden. Till välfärdsområdets socialvårds verksamhetsområde hör handläggningen av klientens ärende avseende kompletterande eller förebyggande utkomststöd samt socialvård. Förvaltningslagens (434/2003) bestämmelser är tillämpliga på behandlingen av utkomststödsärenden, och de kompletteras av bestämmelserna i lagen om utkomststöd. I 10 § i förvaltningslagen föreskrivs det om samarbete mellan myndigheter.

I 1 mom. ingår en informativ hänvisning till 41 § i socialvårdslagen, som också berör Folkpensionsanstalten. Där föreskrivs det om sektorsövergripande samarbete för socialvårdsklienter. Dessutom hänvisas det till 35 § i socialvårdslagen, som också tillämpas på Folkpensionsanstalten. Bestämmelsen gäller kontakt med socialvården för bedömning av klientens stödbehov.

Ser samarbetet inom respektive verksamhetsområde vid behandlingen av ett utkomststödsärende syns i praktiken som följer. Om Folkpensionsanstalten vid behandlingen ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd upptäcker att socialvårdens åsikt behövs vid bedömningen av personens situation för beviljande av grundläggande utkomststöd, kan den kontakta socialvården vid välfärdsområdet. Samtidigt ska klienten underrättas. Socialvården ska bedöma självständigt om det finns behov av sektorsöverskridande samarbete enligt 41 § i socialvårdslagen eller av ett utlåtande från socialvården till Folkpensionsanstalten. Bestämmelser om utlåtande finns i 15 §. Bestämmelser om bedömning av servicebehovet inom socialvården och om klientplan finns i 36 och 39 § i socialvårdslagen.

I 31–34 i förvaltningslagen föreskrivs det om utredningsskyldighet, begäran om utredning, frist för framläggande av utredning och hörande av part. Dessa tillämpas också på behandlingen av utkomststödsärenden. Bestämmelserna i socialvårdslagen och lagen om utkomststöd preciserar förvaltningslagens allmänna bestämmelser. Det har inte föreskrivits om någon frist för att ta kontakt eller svara, men Folkpensionsanstalten kan i sin begäran uppge inom vilken tid den handlägger klientens ansökan om grundläggande utkomststöd och behöver uppgifterna. Välfärdsområdets socialvård ska kunna kontrollera om samma klient också är klient hos socialvården. Om klienten är klient hos socialvården kan socialvården om den så önskar ge klienten ett utlåtande för behandlingen av grundläggande utkomststöd enligt 15 §.

En anmälan enligt 35 § i socialvårdslagen blir aktuellt i en situation när en tjänsteinnehavare vid Folkpensionsanstalten i sitt uppdrag har fått vetskap om en person som har ett uppenbart behov av socialvård styras till att söka socialservice. om personen ger sitt samtycke, ska den myndighet som ansvarar för den kommunala socialvården kontaktas så att stödbehovet kan bedömas. Bestämmelsen förpliktar myndigheten.

Om välfärdsområdet när det verkställer socialvård märker att det kan finnas behov att avgöra en persons rätt till grundläggande utkomststöd, är det skäl att kontakta Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten kan därefter kontrollera om ett ärende som berör grundläggande utkomststöd för klienten är anhängigt. När välfärdsområdet tar emot en ansökan om kompletterande och förebyggande utkomststöd, kontrollerar socialvården i praktiken vanligen först i FPA:s system Kelmu om klienten har ett beslut om grundläggande utkomststöd. Om inget sådant finns, informeras klienten om saken och uppmanas att först ansöka om grundläggande utkomststöd. I en del fall kan socialvården göra ansökan tillsammans med klienten.

I 18 f § 2 mom. sägs att bestämmelser om antecknande av uppgifter i sektorsövergripande samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet finns i 48 § i kunduppgiftslagen.

14 g §. *Folkpensionsanstaltens skyldighet att lämna uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd.* Det föreslås att bestämmelsen upphävs och innehållet flyttas till en ny 27 d §.

14 h §. *Folkpensionsanstaltens rätt att lämna uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd.* Det föreslås att bestämmelsen upphävs och innehållet flyttas till en ny 27 d §.

15 §. *Socialvårdens utlåtande.* Bestämmelsens innehåll är nytt. Innehållet i gällande lag om tiden för vilken utkomststöd fastställs har flyttats till 13 §.

I 1 mom. föreskrivs det att socialvården vid välfärdsområdet kan ge Folkpensionsanstalten utlåtanden om sina klienter för behandlingen av ärenden som berör grundläggande utkomststöd. Bestämmelsens syfte är att betona vikten av socialvårdens åsikt vid behandlingen av ärenden gällande grundläggande utkomststöd samt att föreskriva i vilka situationer ett utlåtande kan bli aktuellt. Utlåtandet gäller en socialvårdsklient och syftet med utlåtandet är att främja beaktandet av klientens ställning och individuella situation. Socialvården kan ge utlåtandet på eget initiativ och Folkpensionsanstaltens utlåtande förutsätts inte. I praktiken kan behovet av utlåtande bli aktuellt när socialvårdsmyndigheten via sin klient får veta att ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd för honom eller henne är anhängigt. Initiativet kan också komma från Folkpensionsanstalten enligt 14 e § 2 mom. Där föreskrivs det att om Folkpensionsanstalten vid behandlingen ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd upptäcker att socialvårdens åsikt behövs vid bedömningen av personens situation för beviljande av grundläggande utkomststöd, ska den kontakta socialvården vid välfärdsområdet. Socialvården ska bedöma om det finns behov av sektorsöverskridande samarbete enligt 41 § i socialvårdslagen eller av ett utlåtande från socialvården till Folkpensionsanstalten enligt 15 §. Socialvården ska höra klienten innan utlåtandet ges och han eller hon ska informeras om uppgifterna i utlåtandet och som syftet med utlåtandet. Bestämmelsens ordalydelse förutsätter inte att socialvårdsklienten ska ge uttryckligt samtycke till ett enskilt utlåtande, utan att samtycke erhålls när man samarbetar med klienten och samförstånd med klienten har uppnåtts.

Enligt 2 mom. kan utlåtandet gälla klientens omständigheter och situation som har betydelse för Folkpensionsanstaltens bedömning av det behövliga beloppet av övriga grundutgifter enligt 7 a och 7 b §. Utlåtandet kan också gälla faktorer som inverkar på en sänkning av klientens grunddel eller behovet av brådskande handläggning. Med omständigheter avses också familjen och familjens omständigheter.

Enligt 3 mom. får utlåtandet inte innehålla uppgifter som inte behövs för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. Därför ska utlåtandet begränsas till endast de uppgifter som anges i paragrafen. Den som ger utlåtandet ska se till att utlåtandet motiveras på ett lättförståeligt sätt och att det är tydligt tidsmässigt avgränsat. Eftersom Folkpensionsanstalten är behörig myndighet i ärenden som gäller grundläggande utkomststöd är utlåtandet inte bindande för Folkpensionsanstalten, men Folkpensionsanstalten ska beakta utredningen i utlåtandet vid beslut om grundläggande utkomststöd. Paragrafen kompletterar förvaltningslagens bestämmelser om samarbete mellan myndigheter och om utredningsskyldighet, som ingår i 10 och 31 § i förvaltningslagen. I 44 och 45 § i förvaltningslagen föreskrivs det om beslutets innehåll och motivering av beslut.

Det föreskrivs inte närmare i lagen om utlåtandets form, men om det ges muntligen ska det ses till att det antecknas på behörigt sätt såväl i Folkpensionsanstaltens förmånssystem som i socialvårdens klientdatasystem.

16 §. Utbetalning av utkomststöd. Det föreslås att till paragrafen fogas nya 3 och 4 mom. I övrigt kvarstår paragrafen oförändrad. I 3 mom. föreskrivs det om förfarandet för betalningsförbindelse. I momentet ingår också en definition av betalningsförbindelse för utkomststöd. Utkomststöd kan helt eller delvis betalas ut genom att sökanden ges en betalningsförbindelse. Betalningsförbindelse föreslås alltså bli ett betalningssätt. En betalningsförbindelse innebär att den som beviljar utkomststöd förbinder sig att för sökandens räkning betala för en produkt eller tjänst som anges i förbindelsen. Det har inte funnits någon bestämmelse om betalningsförbindelse i lagen om utkomststöd, men den etablerade uppfattningen har varit att stödet också kan beviljas i form av en betalningsförbindelse och så har också skett. Utkomststöds klienter har beviljats betalningsförbindelser till exempel för läkemedel, identitetshandlingar, resekostnader, hyressäkerheter, hushållsel, eluppvärmning, hemförsäkringar, livsmedel, tandproteser, optikerprodukter samt flytt- och lagertjänster.

Enligt bestämmelsen kan Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet förbinda sig genom betalningsförbindelsen att betala utgifter som avses i 7 a–8 § i lagen om utkomststöd. Det är fråga om övriga grundutgifter som täcks av det grundläggande utkomststödet; boendeutgifter, hälso- och sjukvårdsutgifter, övriga utgifter samt utgifter som täcks med kompletterande utkomststöd. Också utgifter som täcks med förebyggande stöd kan täckas av en betalningsförbindelse. Med klientens samtycke kan också utgifter som avses i 7 § 1 mom., det vill säga utgifter som ingår i grunddelen, betalas i brådskande situationer. Klientens samtycke kan ges muntligen eller skriftligen i samband med ansökan. Också annars finns det skäl att beakta klientens önskemål och åsikter, om klienten i samband med ansökan uttrycker önskemål angående användningen av betalningsförbindelsen.

I många situationer är en betalningsförbindelse ett fungerande sätt att snabbt ge klienten tillgång till stödet. Genom en betalningsförbindelse säkerställs det att klienten faktiskt skaffar den tjänst eller produkt han eller hon behöver. Utkomststöds klienter har inte i alla situationer möjlighet att först betala hela inköpet själv och sedan ansöka om utkomststöd för utgiften. Folkpensionsanstalten har konkurrensutsatt vissa tjänster och produkter (flyttservice, lagertjänster, optier), och genom att använda en betalningsförbindelse kan klienten dra nytta av det förmånliga priset. En klient som själv skaffar motsvarande produkt betalar normalt pris, men i utkomststödet beaktas som behövlig kostnad endast kostnaden enligt det konkurrensutsatta priset. Klienten drar alltså nytta av förfarandet med betalningsförbindelse. I brådskande situationer kan nödvändigt stöd betalas helt med betalningsförbindelser. Annars används betalningsförbindelser till behövliga delar.

I 4 mom. föreskrivs det om användning av betalningsförbindelse för säkerheter för utgifter som avses i 7 a § FPA har i sin verkställighet beviljat betalningsförbindelser för olika slags säkerheter, såsom hyressäkerheter eller elsäkerheter, inom ramen för de kostnader för boende och flyttning som beaktas i det grundläggande utkomststödet. I momentet ingår också en definition av säkerhet för utgifter som täcks av utkomststöd. En säkerhet innebär sökandens förbindelse att betala ett överenskommet belopp som säkerhet för fullgörande av ett avtal som sökanden ingår. En betalningsförbindelse för en säkerhet ska vara villkorlig. Endast av särskilt vägande skäl kan en säkerhet beviljas i form av pengar.

För att betalningsförbindelser ska kunna användas för säkerheter krävs bestämmelser i lag för att säkerställa att betalningsförbindelser är huvudregeln i stället för säkerheter i pengar. Den vanligaste säkerhet som beaktas är hyressäkerhet, men bland annat för avfallsservice kan det också krävas säkerhet. Med hyressäkerhet avses en säkerhet enligt 8 § i lagen om hyra av bostadslägenhet. Enligt den paragrafen kan hyresgästen och hyresvärden komma överens om att en skälig säkerhet skall ställas med tanke på den skada som uppstår om en avtalspart inte uppfyller sina förpliktelser. Avsikten är att det ska vara möjligt att betala säkerheten i pengar endast

i undantagsfall. Det kan betraktas som särskilt vägande skäl om klientens boende äventyra om säkerheten inte beviljas i form av pengar i en situation när klienten till exempel inte har möjlighet att hitta en bostad eller få ett elavtal med hjälp av en betalningsförbindelse.

17 §. Sökandens skyldighet att lämna uppgifter och anmälningskyldighet. Det föreslås att paragrafens rubrik preciseras genom att det nämns att den gäller sökanden. I övrigt motsvarar bestämmelsen 17 § i den gällande lagen, men till 2 mom. har fogats en hänvisning till den nya klientlagen och i 1 och 2 mom. har kommunen ersatts med välfärdsområdet.

3 a kap. Utlämnande av uppgifter mellan myndigheter

Kapitlet är nytt.

18 a §. Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter. Bestämmelsen motsvarar den tidigare 18 a § om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter samt 18 b § om utlämnande av uppgifter, men bestämmelsen gäller enbart Folkpensionsanstalten.

18 b §. Välfärdsområdets skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till Folkpensionsanstalten. 1 mom. motsvarar den tidigare 18 a § om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter samt 18 b § om utlämnande av uppgifter, men bestämmelsen gäller enbart välfärdsområdet. Till 1 mom. fogas en formulering om socialvårdens utlåtandet om vilket det föreskrivs i 15 §.

2 mom. är nytt. Där föreskrivs det att välfärdsområdet ska lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten.

18 f §. Antecknande av klientuppgifter som gäller grundläggande utkomststöd. Det föreslås att den gällande lagens innehåll om Folkpensionsanstaltens anslutning till en riksomfattande informationssystemtjänst och samarbete med Institutet för hälsa och välfärd upphävs. Bestämmelsen behöver inte längre vara i kraft, eftersom utgångspunkten för informationsutbytet mellan Folkpensionsanstalten och socialvården är att Folkpensionsanstalten står utanför socialvården. Informationsutbyte är möjligt antingen via utveckling av nuvarande system eller så att uppgifter förmedlas från Kanta till Folkpensionsanstalten via en förmedlingsserver som ansluts till Kanta.

Bestämmelsen gäller Folkpensionsanstalten och behandlingen av ärenden som gäller grundläggande utkomststöd. På välfärdsområdets socialvårdsmyndigheter ska kunduppgiftslagens bestämmelser tillämpas. Enligt 1 mom. ska en anställd vid Folkpensionsanstalten som handlägger ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd i kundinformationssystemet för uppgifter om utkomststöd anteckna nödvändiga och tillräckliga uppgifter för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. Det motsvarar i stor utsträckning bestämmelsen om antecknande av klientuppgifter enligt 17 § i kunduppgiftslagen. Bestämmelsen innebär att när välfärdsområdets socialvård kontaktas i en klients ärende till exempel per telefon, ska behövliga och tillräckliga uppgifter antecknas i Folkpensionsanstaltens klientinformationssystem. Det föreskrivs inte om något egentligt register. Med behövliga och tillräckliga uppgifter avses uppgifter som är behövliga och tillräckliga för att avgöra ett utkomststödsärende. Behövliga uppgifters omfattning och noggrannhet kan variera beroende på fallet. Ju mer utmanande klientens situation är eller ju fler beaktansvärda faktorer det finns som påverkar avgörandet desto noggrannare uppgifter ska antecknas. Å andra sidan måste man också beakta dataskyddsförordningens uppgiftsminimeringsprincip och hålla sig till att anteckna endast de uppgifter som är nödvändiga och tillräckliga för avgörandet. Förvaltningslagen innehåller också en allmän bestämmelse om antecknande av uppgifter. Enligt 42 § i förvaltningslagen ska uppgifter om muntligen framförda yrkanden och utredningar som kan inverka på avgörandet i ett ärende antecknas eller registreras på något annat sätt. Detsamma gäller uppgifter som har inhämtats ur ett personregister.

RP 139/2022 rd

I 2 mom. föreskrivs det att bestämmelser om antecknande av uppgifter i sektorsövergripande samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet finns i 48 § i kluentuppgiftslagen (). Detta gäller situationer som avses i 14 d § 3 mom. och 14 e §, där Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet samarbetar.

18 g §. *Välfärdsområdets rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter.* Den föreslagna paragrafen är ny. Dess innehåll motsvarar 18 a § 2 mom. i den gällande lagen, med ändringar i fråga om anordnaren och paragrafhänvisningen. I paragrafen hänvisas det till 63 § i kunduppgiftslagen, där det föreskrivs om välfärdsområdets socialvårdsmyndighets rätt att på begäran för skötseln av sina uppgifter enligt denna lag få nödvändiga uppgifter av Folkpensionsanstalten.

18 h §. *Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet.* Den föreslagna paragrafen är ny. Dess innehåll motsvarar 18 a § 3 mom. om Folkpensionsanstalten i den gällande lagen, med ändringar i fråga om anordnaren och paragrafhänvisningen. Enligt paragrafen ska, trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter, Folkpensionsanstalten på eget initiativ lämna välfärdsområdet uppgifter om beslut om sänkning av det grundläggande utkomststödet enligt 10 § 2 mom. i denna lag samt uppgifter om behandlingen av ansökningar om utkomststöd i de situationer som anges i 14, 14 c och 14 e §.

20 §. *Grunderna för återkrav.* I paragrafen föreslås ändringar till följd av överföringen av organiseringsansvaret för social- och hälsovården, så att kommunen ersätts med välfärdsområdet.

23 §. *Uttagande och kvittning ur emotsedd förmån.* I paragrafen föreslås ändringar till följd av överföringen av organiseringsansvaret för social- och hälsovården, så att kommunen ersätts med välfärdsområdet.

24 §. *Ändringssökande.* Bestämmelserna om ändringssökande och verkställighet ändras så att de följer den allmänna lagstiftningen.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att hänvisningarna i paragrafen motsvarar de allmänna bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003) samt så att hänvisningen i fråga om begäran om omprövning ändras till att gälla lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

Ändring i beslut av en förvaltningsmyndighet får sökas genom begäran om omprövning, besvär eller extraordinära rättsmedel. Allmänna bestämmelser om omprövningsförfarandet finns i 7 a § i förvaltningslagen. Vid ändringssökande tillämpas de allmänna bestämmelserna. Allmänna bestämmelser om förvaltningsbesvär, extraordinära rättsmedel och förvaltningstvistemål finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). I lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs att ett beslut som en regional förvaltningsdomstol har fattat i ett förvaltningsprocessuellt ärende får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Dessutom kan förvaltningslagens allmänna bestämmelser om kundrådgivning bli aktuella när en person som ansöker om utkomststöd vill överklaga beklaga beslutet. Strävan ska då vara att hänvisa honom eller henne att anföra besvär hos behörig besvärsmyndighet.

27 §. *Personkrets som bestämmelserna gäller.* Paragrafens innehåll är nytt. Det föreslås att det allmänna bemyndigandet att utfärda förordning med stöd av lagen upphävs, eftersom det inte motsvarar nuvarande krav på bemyndiganden att utfärda förordning.

RP 139/2022 rd

I 1 mom. föreskrivs det att utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande. Det innebär att utredningen ska baseras på en helhetsbedömning av sökandens individuella omständigheter. Utredning ska inte behövas i fråga om en sökande vars vistelse är normal och det inte förefaller finnas någon orsak att särskilt utreda eller bedöma vistelsen. Avsaknad av uppehållstillstånd enligt utlänningslagen och avsaknad av hemkommun är exempel på situationer där vistelsens karaktär bör utredas närmare.

Villkoren för beviljande av utkomststöd ska inte bestämmas enbart utifrån uppehållstillstånd eller avsaknad av sådant, uppehållstillståndets slag eller grunden för rätten till vistelse, trots att bland annat dessa omständigheter kan beaktas vid bedömningen av sökandens vistelses faktiska karaktär. Om tryggad försörjning är en grund för att sökanden beviljats uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (301/2004), innebär inte enbart detta att sökandens vistelse ska betraktas som annan än stadigvarande enligt lagen om utkomststöd. Sökandens vistelses karaktär kan inte heller fastställas enbart beroende på om sökanden har en hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994). Avsaknad av uppehållstillstånd eller hemkommun kan dock ge den myndighet som beviljar utkomststöd skäl att närmare utreda sökandens vistelses karaktär, till exempel genom att begära tilläggsinformation av sökanden. Som andra omständigheter som tyder på stadigvarande vistelse kan till exempel beaktas familjeband, band som uppkommit via arbetet, boendeformen, att sökanden omfattas av den finländska sociala tryggheten samt att syftet med vistelsen i Finland framgår av sökandens omständigheter. Med boendeform avses i detta sammanhang att det till exempel kan beaktas om personen bor i nödinkvartering, hyresbostad eller ägbostad. Också hur länge sökanden faktiskt har vistats i Finland kan beaktas.

Trots att det föreskrivs i 1 mom. att vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande, ska enhetliga avgöranden eftersträvas för en familj. En sådan tolkning kan inte betraktas som eftersträvansvärd mänskligt sett att en sökande anses höra till ett hushåll eller en familj, men när beslut fattas om hans eller hennes rätt till utkomststöd anses det att personen i fråga inte vistas i Finland i den mening som avses i lagen om utkomststöd. En sådan tolkning har en betydande inverkan på personens rättsställning till exempel vid beaktandet av boendekostnaderna. Situationen är annorlunda när man bedömer vistelse och inriktning av kostnaderna inom landet i fråga om personer som vistas i olika kommuner. I dessa situationer kan en person inte lämnas helt beroende av enbart existensminimum, som det kan gå vid bedömningen av en persons vistelse i Finland.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det att var och en som vistas i landet har dock rätt att i brådskande situationer få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg inte äventyras. Det innebär att om sökandens faktiska vistelse i Finland inte ska betraktas som stadigvarande, ska en sökande som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv åtminstone ha rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Oftast tolkas detta så att nödvändighetsartiklar omfattar kost, nödvändiga läkemedel och kläder samt logi. Stödets minimibelopp kan inte entydigt fastslås i lagen, eftersom det grundar sig på en situationsbunden prövning. Trots att dessa personer inte har rätt till grunddel enligt lagen om utkomststöd som sådan och det för deras del således inte blir fråga om att sänka grunddelen, kan 10 § i lagen om utkomststöd ändå vara vägledande för hur mycket utkomststödet som beviljas i sista hand på en gång högst kan sänkas i en situation när grunddelen sänks. Grunddelen kan sänkas med högst 40 %. Sänkningen kan göras endast under förutsättning att den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen. Rätten till att trygga nödvändig hjälp för andra än sådana som vistas stadigvarande i landet betyder alltså att de inte har rätt till så kallat utkomststöd till fullt belopp, som det föreskrivs om i 6 § och andra bestämmelser om fastställande

av stöd. Det stöd som avses i 27 § 2 mom. kan vara mindre än så. Med brådskande situation hänvisas till prövning i den enskilda situationen och att det är fråga om hjälp av akut karaktär.

I 3 mom. föreskrivs det om välfärdsområdenas ansvar att ordna kompletterande och förebyggande utkomststöd. Kompletterande och förebyggande utkomststöd beviljas på ansökan av det välfärdsområde inom vilket sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Om sökanden eller familjen vistas mer än tillfälligt i flera än ett välfärdsområde, beviljas kompletterande utkomststöd av det välfärdsområde inom vilket sökandens eller familjens vistelse har föranlett utgifterna. Om behovet av kompletterande eller förebyggande utkomststöd är brådskande, beviljas detta stöd av det välfärdsområde där familjen eller personen vistas då ansökan görs.

Enligt 6 § i lagen om utkomststöd är det vid beviljande av utkomststöd fråga om att täcka vissa av klientens utgifter. Av motiveringen till paragrafen om organiseringsansvar i den regeringsproposition som ledde till att lagen om utkomststöd stiftades har framgått en sådan princip i anslutning till utkomststödet att de utgifter som beaktas när utkomststöd beviljas ska ha uppkommit i någon kommun i Finland. Enligt motiveringen är avsikten med bestämmelsen inte att utvidga kommunernas organiseringsansvar så att kommunerna blir skyldiga att betala utkomststöd för utgifter som orsakats av vistelse på någon annan kommuns område än den egna kommunens. Från detta har också härletts den slutsatsen att kostnader som uppkommit utomlands i princip inte har beaktats när utkomststödet fastställts. Det finns också rättspraxis i saken. Denna tolkning är fortfarande aktuell.

27 a §. Finansiering. I den föreslagna paragrafen föreskrivs det liksom i 5 § i den gällande lagen om finansiering, men med avseende på välfärdsområdet i stället för kommunen. På verksamhet som välfärdsområdet ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021).

27 b §. Förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet samt fastställande och betalning av förskott. Bestämmelsens innehåll motsvarar 5 a § i gällande lag.

27 c §. Uppföljning av att tidsfristerna iakttas. Bestämmelsens innehåll motsvarar 14 f § i gällande lag. Paragrafhänvisningarna i bestämmelsen ändras.

27 d §. Utlämnande av uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik från Folkpensionsanstalten till Institutet för hälsa och välfärd. Bestämmelsens innehåll motsvarar 14 g och 14 h § i den gällande lagen, som har sammanförts i samma paragraf. Paragrafens rubrik ändras.

27 e §. Regional delegation för utkomststödsärenden. Bestämmelsen är ny.

I paragrafen föreskrivs det att välfärdsområdet ska tillsätta en regional delegation för utkomststödsärenden med uppgift att ge förslag och utlåtanden om utveckling av handläggningen av utkomststödsärenden samt ärenden som berör samarbete inom välfärdsområdet. Till delegationen ska åtminstone höra företrädare för Folkpensionsanstalten och välfärdsområdets socialvård. Bestämmelser om delegationens uppgifter och närmare sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet, så sammansättningen kan vara större.

Den regionala delegationen spelar en viktig roll för uppföljningen av hur bestämmelserna om samarbete genomförs samt för utvecklingen av verkställigheten i övrigt. Via de regionala delegationerna fås information om den praktiska tillämpningen för den riksomfattande delegationen.

ens arbete samt för social- och hälsovårdsministeriets beredning av ärenden som berör utkomststödet. Delegationerna kan till exempel följa upp ärenden som berör det regionala servicenätet samt ta ställning till hur arbetet ska bedrivas till exempel i ärenden som berör arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller sysselsättning. De regionala delegationerna kan också diskutera de regionala särdrag som påverkar verkställigheten, såsom till exempel regionala boendefrågor, samt hur samarbetet med olika instanser ska ordnas. En delegation ska utses för varje välfärdsområde, också för Helsingfors. Delegationen är inget hinder för annat nätverkssamarbete mellan verkställarna och olika instanser.

27 f §. *Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet.* Bestämmelsen motsvarar i övrigt innehållet i 5 b § i den gällande lagen, men paragrafhänvisningen i 2 mom. har ändrats.

Enligt 1 mom. är kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet 50 %. Enligt 2 mom. ska kommunens finansieringsandel beaktas genom en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021).

7.2 Socialvårdslagen

14 §. *Socialservice som möter stödbehoven.* Det föreslås att till paragrafens 1 mom. fogas en ny 3 a-punkt om service för att främja ekonomisk funktionsförmåga.

Genom bestämmelsen etableras stöd för den ekonomiska ställningen som helhet som en omfattande uppgift inom den allmänna socialvårdslagstiftningen. Uppgiften är inte ny för socialvården, utan innebär att det arbete som redan utförs för att stöda klientens ekonomiska ställning i övrigt, såsom genom beviljande av utkomststöd, lyfts fram tydligare.

Klienternas behov av stöd och rådgivning i ekonomiska frågor har samband med situationer när en person inte har tillräckliga tillgångar eller inkomster för att trygga sin egen eller sin familjs försörjning och inte genom egen verksamhet kan eller förmår avhjälpa situationen. Behovet av ekonomiskt stöd kan vara tillfälligt eller mer långvarigt. För att svara mot behov av materiellt stöd beviljas stöd enligt lagen om utkomststöd eller lagen om social kreditgivning (1133/2002). Utöver materiellt stöd behövs också olika stödformer inom socialt arbete för utredning av klienternas ekonomiska situation, stöd för självständig skötsel av ekonomin och i sista hand tryggnad av den ekonomiska situationen.

Socialt arbete spelar en viktig roll för att kartlägga och söka lösningar på problem som klienten möter. Utöver socialt arbete på individnivå är det fråga om arbete med familjen och gemenskaper, strukturellt socialt arbete och sektorsövergripande samarbete. Verktyg för beviljande av ekonomiskt stöd kan utnyttjas i arbetet, klienten kan stödjas i ett mer ändamålsenligt bruk av egna inkomster och tillgångar, och i sista hand hör det också till uppdraget att bedöma om klientens ekonomiska handlingsförmåga är tillräcklig i förhållande till kriterierna för intressebevakning.

Socialvården beviljar kompletterande och förebyggande utkomststöd samt svarar för socialarbete med avseende på beviljande av ekonomiskt stöd. Syftet med utkomststöd är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv. Förebyggande utkomststöd är avsett för främmande av personens och familjens sociala trygghet och möjligheter att klara sig på egen hand samt förebyggande utslagning

och långvarigt beroende av utkomststöd. Syftet kan inte uppnås i alla situationer enbart genom beviljande av materiellt stöd, utan också socialt arbete behövs som stöd för klientens ekonomiska funktionsförmåga. Därför föreslås bestämmelser om service för att främja ekonomisk funktionsförmåga i socialvårdslagen.

Enligt gällande lagstiftning är social kreditgivning en frivillig socialservice hos kommunen. Dess syfte är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldssättning samt att främja en persons eller en familjs förmåga att klara sig på egen hand. Social kredit kan av grundad anledning beviljas en person som på grund av små inkomster och tillgångar inte på något annat sätt kan få kredit på rimliga villkor och som har förmåga att klara av återbetalningen av krediten. (Lagen om social kreditgivning 1133/2002). Vid social kreditgivning betonas behovet av att bedöma klientens rätt till ekonomisk rådgivning. Samarbetet med ekonomi- och skuldrådgivningen är också viktigt.

Service för att främja ekonomisk funktionsförmåga kan organiseras på flera olika sätt inom välfärdsområdet, dock med beaktande av att förutsättningarna för utövning av offentlig makt ska uppfyllas vid beslutsfattandet om utkomststöd och social kreditgivning. Enligt 45 § i socialvårdslagen har klienten rätt att få ett skriftligt beslut om ordnandet av socialservicen. Detta gäller även service för att främja ekonomisk funktionsförmåga. I praktiken ska tjänsten utföras av yrkesutbildade personer inom socialvården men delvis kan tjänsten också innefatta andra yrkesgrupper, såsom byråsekreterares och förmånshandläggares, arbetsinsatser. Tjänstens syfte är att stödja klientens förmåga att klara av ekonomiska problem på egen hand genom socialt arbete på individuell nivå, gruppnivå och strukturell nivå. Vid ekonomiska problem krävs samarbete med samarbetsparter för att klienten ska ha möjlighet att få stöd och handledning med låg tröskel, och en del av arbetet sker i nätverk. Den förmedlingskontoservice som hör till den kommunala socialvårdens verktygsback kan ingå i helheten för att stödja en persons ekonomiska handlingsförmåga.

7.3 Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

2 §. Definitioner. Det föreslås att till paragrafen fogas nya 7 och 8 punkter. I 7 punkten definieras termen sysselsättningspenning, som avser den ersättning per dag som betalas till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, och enligt 8 punkten avses med reseersättning den ersättning som betalas för resekostnader som uppkommer i samband med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

18 §. Sysselsättningspenning och reseersättning. Det föreslås att paragrafen ändras så att hänvisningen till lagen om utkomststöd upphävs och innehållet i den bestämmelse i lagen om utkomststöd till vilken det hänvisats flyttas till denna lag.

7.4 Lagen om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice

29 §. Minskning av statsandelen för kommunal basservice med det belopp av grundläggande utkomststöd som betalats till kommunen. Det föreslås att hänvisningsbestämmelsen i 1 mom. ändras. På grund av ändringen hänvisas det till 27 f § i lagen om utkomststöd.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I förslaget ingår ett bemyndigande att utfärda förordning om den närmare sammansättningen för den riksomfattande delegation som avses i 4 § samt om närmare sammansättning och uppgifter för de regionala delegationer som avses i 27 e §. Bestämmelser om dem utfärdas genom förordning av statsrådet. Också i 13 § ingår ett bemyndigande att utfärda förordning. Enligt den

bestämmelsen får närmare bestämmelser om vilka uppgifter beräkningen ska innehålla samt om detaljerna för utarbetandet av den utfärdas genom förordning av statsrådet..

9 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

10 Verkställighet och uppföljning

Det är tänkt att den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden och de regionala delegationerna som ingår i propositionen ska ha en central roll för att utveckla och följa verkställigheten. Genom de regionala delegationerna kan man få information om verkställigheten samt om specialfrågor som gäller tillämpningen av lagen om utkomststöd samt samarbete även för den riksomfattande delegationens arbete. Den riksomfattande delegationens roll är att fungera som riksomfattande samarbetsorgan som koordinerar utkomststödsärenden. Efter att delegationerna varit verksamma någon tid, kan uppföljningen ge information om behoven av att utveckla lagstiftningen om utkomststöd.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

Social- och hälsovårdsministeriet har berett regeringens proposition med förslag till lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (kunduppgiftslagen) och till vissa lagar som har samband med den. Propositionen har varit ute på remiss till och med den 18 mars 2022. I den propositionen ingår bestämmelser till vilka det hänvisas i denna proposition. I den propositionen ingår det bestämmelser som det hänvisas till i denna proposition. Ändringen av lagen om utkomststöd har också kopplingar till lagen om främjande av integration (1386/2010, i fortsättningen integrationslagen). Den 25 maj 2022 överlämnades till riksdagen regeringens proposition med lagar om ändring av lagen om sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen, lagen om främjande av integration och lagen om ett kommunförsök som gäller främjande av sysselsättningen (RP 84/2022). I lagen om utkomststöd hänvisas det till 10 § i integrationslagen om sänkning av grunddelen.

Vid behandlingen av propositionen är det skäl att också beakta regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen samt till lagar som har samband med dem. Propositionen gäller i synnerhet mentalvårds- och missbrukartjänster. Den överlappande regleringen av propositionerna gäller 14 § 1 mom. i socialvårdslagen.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Inledning

Denna proposition har nära samband med rätten till oundgänglig försörjning och omsorg som tryggas i grundlagen (GrL 19 § 1 mom.) och med jämlikheten och förbudet mot särbehandling (GrL 6 §). Dessutom behandlas i propositionen hur principerna för god förvaltning ska uppfyllas, vilket har samband med rättsstatsprincipen enligt grundlagen (GrL 2 § 3 mom.) samt bestämmelserna om rättsskydd och tjänsteansvar (GrL 21 och 118 §). I propositionen berörs också behandling av känsliga personuppgifter, för vilket skyddet för privatliv och personuppgifter (GrL 10 § 1 mom.) är av betydelse. Bestämmelsen om kommunal självstyrelse (GrL 121 §) har också samband med den kommunala finansieringen av grundläggande utkomststöd.

12.2 Överföringen av utkomststödet till FPA

Organiseringsansvaret för grundläggande utkomststöd överfördes till Folkpensionsanstalten från den 1 januari 2017. Den så kallade överföringen till FPA innebar att beviljandet och utbetalningen av grundläggande utkomststöd överfördes från kommunerna till Folkpensionsanstalten. Kommunernas socialvård behöll ansvaret för kompletterande och förebyggande utkomststöd. Överföringen till FPA påverkade inte utkomststödet karaktär. Också efter reformen är utkomststödet enligt 1 § i lagen ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand och syftet med det är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Regeringens proposition om överföringen till FPA (RP 358/2014 rd) och den kompletterande propositionen RP 217/2016 bedömdes inte av grundlagsutskottet under riksdagsbehandlingen. Det uppfattades snarast som en teknisk reform som innebar tekniska förändringar i verkställigheten och administrationen av utkomststödet. När riksdagen godkände reformen förutsatte den att utkomststödet ses över som helhet och att översynen bör fokuseras på att stärka utkomststödet karaktär av förmån i sista hand och för temporära behov.

I kapitel 2 Nuläge och bedömning av nuläget redogörs det närmare för olika bedömningar av de problempunkter i lagen om utkomststöd och tillämpningen av den, som denna proposition syftar till att avhjälpa. Utredningar har visat att i synnerhet ställningen för dem i allra mest sårbar ställning har kunnat försvagas i och med reformen. En klient som behöver socialvårdstjänster kanske inte söker sig till eller nås av socialservice. Det beror på att en klientrelation hos socialvården inte automatiskt inleds samtidigt som en person ansöker om grundläggande utkomststöd hos Folkpensionsanstalten. Däremot underlättade överföringen till FPA situationen för dem som ansöker om utkomststöd och som behöver ekonomiskt stöd men inte någon annan socialservice.

Propositionens syfte är att stärka ställningen i synnerhet för socialvårdsklienter och personer i utsatt ställning som ansöker om utkomststöd. Därför föreslås mer exakta bestämmelser än i nuläget om klientens rätt till personlig service (14 d §), samarbete mellan myndigheter (14 e §) och socialvårdens utlåtande (15 §). I propositionen föreslås preciseringar av bestämmelserna om fastställande av stöd, och strävan är att med hjälp av motiveringen till dem förtydliga prövningen för utkomststöd samt ansvarsfördelningen mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdets socialvård vid beviljande av stöd.

12.3 Utkomststödet förhållande till 19 § 1 mom. i grundlagen

Utkomststödet har ett nära samband med rätten till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Enligt förarbetena till 19 § i grundlagen är rätten till oundgänglig försörjning och omsorg nära förbunden med 7 § i grundlagen om rätten till liv. Med oundgänglig utkomst och omsorg avses i grundlagen "en sådan inkomstnivå och sådana tjänster som tryggar förutsättningarna för ett människovärdigt liv". Det är till exempel fråga om den föda och har möjlighet till sådant boende som är en förutsättning för att hälsan och livskraften skall bevaras (RP 309/1993 rd s. 73/II). På ett annat ställe i förarbetena till 19 § 1 mom. i grundlagen anges syftet att trygga miniminivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv, dvs. ett s.k. existensminimum (RP 309/1993 rd s. 20/II).

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen tillkommer denna subjektiva rättighet alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv. Hjälpbehovet utreds genom individuell behovsprövning, och för att få det krävs det att personen inte kan skaffa tillräcklig

trygghet genom egen verksamhet eller får den i andra system för social trygghet eller av andra personer, såsom till exempel sin make eller sina föräldrar. Bestämmelsen avspeglar Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter, och i synnerhet artikel 13.1 i den reviderade europeiska sociala stadgan (FödrS 80/2002). Enligt den konventionsbestämmelsen ska personer som saknar och som inte genom egna ansträngningar eller på annat sätt kan skaffa sig tillräckliga medel för sin försörjning och som inte heller kan få sådana medel från andra källor, såsom socialförsäkringssystem, få nödvändig hjälp samt, vid sjukdom, den vård deras tillstånd kräver.

Trots att vars och ens rätt enligt 19 § 1 mom. är en subjektiv rättighet, behövs det för att alla skall kunna tillförsäkras denna rättighet i praktiken lagstiftning på lägre nivå, där det ingår bestämmelser om stödformer, förutsättningarna för att få stöd och behovsprövning samt procedurer (GrUB 25/1994 rd s. 10/II). Utkomststödet är en stödform som konkretiserar den rättigheten.

I samband med överföringen av utkomststödet granskade grundlagsutskottet sambandet mellan utkomststödet och 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd s. 2–5). Enligt utskottet kan utkomststödet betraktas som en garanti för den oundgängliga försörjning och omsorg som krävs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen i den mån stödet ges i pengar. Å andra sidan har man med hjälp av utkomstskyddssystemet velat trygga en socialt acceptabel levnadsstandard, som i de flesta fall går utöver den rättighet som garanteras i 19 § 1 mom. i grundlagen. Utkomststödet grunddel är avsedd att räcka till för större utgifter än vad som krävs av en oundgänglig utkomst för att trygga ett människovärdigt liv. Utkomststödet (dåvarande) nivå skulle med andra ord inte uppfattas som en miniminivå enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Grundlagsutskottet föreslog att ordet "oundgängliga" stryks i 1 § som beskriver utkomststödet syfte, och att följande mening fogas till paragrafen: "Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den utkomst som oundgängligen behövs för ett människovärdigt liv för en person och familj." Riksdagen godkände 1 § i lagförslaget med den ändringen (ShUB 33/1997 rd). Enligt grundlagsutskottet är varken skyddet enligt 19 § 1 mom. i grundlagen eller utkomststödet avsedda att täcka sådana risksituationer som nämns i 19 § 2 mom. (tryggandet av grundläggande försörjning), trots att det i praktiken varit nödvändigt att betala stödet kontinuerligt som ett komplement till den primära trygghet som avses i 2 mom.

Eftersom utkomststödet syftar till att trygga en socialt acceptabel levnadsstandard täcks genom stödet också sådana utgifter som inte ingår i en oundgänglig försörjning enligt grundlagen. Därav följer att 19 § 1 mom. i grundlagen inte som utgångspunkt hindrar en sänkning av utkomststödet nivå så länge som det i samband med sänkningen alltid bedöms på individnivå att ingens rätt till den oundgängliga försörjning som krävs för att människovärdigt liv äventyras. Vilket penningbelopp som ger det skydd som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen bestäms alltså i sista hand på individnivå, och det kan vara lägre än utkomststödet grunddel.

En utveckling där utkomststödet med tiden blir en förmån som normalt sett kompletterar grundtryggheten är inte oproblematiserad med avseende på tryggandet av oundgänglig försörjning enligt 19 § 1 mom. i grundlagen och det successiva tryggandet av grundläggande försörjning enligt 2 mom. i samma paragraf. I flera utlåtanden har grundlagsutskottet tagit ställning till förhållandet mellan 19 § 1 mom. i grundlagen och 2 mom. i samma paragraf. Vanligen är det fråga om förslag till försvagning av förmånssystemet som tryggar den grundläggande försörjningen, såsom brutna och/eller frusna index. Grundlagsutskottet har upprepat sin uppfattning, enligt vilken utkomststödet i praktiken utgör en garanti för den oundgängliga försörjning och omsorg som krävs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen i den mån stödet ges i pengar. I fråga om det inbördes förhållandet mellan grundläggande försörjning och den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har utskottet hänvisat till förarbetena till 19 § i grund-

RP 139/2022 rd

lagen, enligt vilka tryggandet av grundläggande försörjning innebär "en mer långtgående trygghet" än rätten till oundgänglig försörjning. I situationer som avses i 19 § 2 mom. får systemet för tryggad grundläggande försörjning alltså inte utgöras av den trygghet som i sista hand följer av 1 mom. (t.ex. GrUU 40/2018 rd s. 3–4; RP 309/1993 rd s. 70/I, GrUB 25/1994 s. 10). I samband med detta har utskottet uttryckt sin oro för att försvagningar av primära trygghetssystem kan styra förmånstagare till utkomststöd, som är avsett att beviljas i sista hand (t.ex. GrUU 51/2017 rd s. 3 och GrUU 47/2017 rd s. 5 och de utlåtanden som nämns där). Rätten till trygghet enligt 19 § 1 mom. i grundlagen avgörs utifrån behovsprövning i det enskilda fallet, medan skyddet enligt 2 mom. har samband med de livssituationer som räknas upp i momentet och villkoren för respektive förmåner enligt lagen. Prövningen sker då på gruppnivå i stället för prövning i det enskilda fallet.

I denna proposition föreslås inga ändringar i fråga om syftet med utkomststödet (1 §), rätten till stöd (2 §) eller skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande som har samband med den (2 a §). Propositionen innebär inte heller någon förändring i beloppet av utkomststödet grunddel (9 §). Utkomststödet förblir alltså ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand, och dess ställning i förhållande till 19 § 1 mom. i grundlagen förändras inte. Förhållandet mellan minimityggheten och övrig social trygghet behandlas av socialskyddskommittén, och därför behandlas utkomststödet inte mer ingående i denna proposition. Den 19 mars 2020 tillsatte statsrådet en parlamentarisk kommitté för beredning av en reform av den sociala tryggheten. Kommitténs mandatperiod är från den 12 mars 2020 till den 31 mars 2027.

I 2 kap. i lagen föreslås bestämmelser om fastställande av utkomststöd samt dess struktur. Preciseringar görs i bestämmelserna om fastställande av utkomststöd och stödets olika delar, och de grupperas på ett något annat sätt än i gällande lag. I 6 § om fastställande av utkomststöd är syftet att på ett samlat och tydligare sätt än i nuläget lyfta fram stödets karaktär av prövningsbaserat stöd i sista hand. Det skiljer stödet åt från tryggandet av grundläggande försörjning enligt 19 § 2 mom. i grundlagen.

I 14 § 3 mom. om ansökan om stöd i den gällande lagen föreskrivs: "En kommun kan bevilja förebyggande utkomststöd för att trygga brådskande och nödvändig hjälp oberoende av vad som i 2 mom. föreskrivs om beslut om grundläggande utkomststöd." Bestämmelsen fogades till lagen i samband med den kompletterande propositionen RP 217/2016 om överföringen till FPA. Bestämmelsens syfte var att säkerställa att om Folkpensionsanstalten av någon orsak inte kan betjäna, till exempel under veckoslut, ska stöd också kunna sökas hos kommunen utan att klientens rätt till grundläggande försörjning under den aktuella perioden har bedömts och avgjorts i ett beslut. I sådana situationer beviljas stödet i form av förebyggande utkomststöd. Före överföringen till FPA ingick 14 § 3 mom. om så kallat brådskande utkomststöd i lagen om utkomststöd. Där föreskrevs: "Om behovet av utkomststöd är brådskande, beviljas utkomststödet av det kommunala organet i den kommun där sökanden eller familjen vistas då ansökan görs." Med stöd av den gällande 14 § 3 mom. och den tidigare 14 § 3 mom. har utkomststöd både beviljats i brådskande situationer och till personer som inte vistas stadigvarande i landet men bör garanteras oundgänglig akut hjälp.

Bestämmelsens placeringar i kapitlet om förfarande har varit oändamålsenlig, och därför har kapitlet förtydligats genom att enbart bestämmelser som berör förfarandet har hållits kvar i det. I denna proposition fogas till 5 kap. Särskilda bestämmelser en 27 §, där det föreskrivs om den personkrets bestämmelserna gäller. Enligt 1 mom. beviljas utkomststöd en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas, såsom också hittills har varit praxis, individuellt för varje sökande. Enligt 2 mom. har dock var och en som vistas i landet rätt att i brådskande situationer få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt

till oundgänglig försörjning och omsorg inte äventyras. I 3 mom. föreskrivs det om ansvarsfördelningen mellan välfärdsområdena enligt var personen vistas.

I motiveringen definieras det närmare utifrån nuvarande tolkningspraxis vilka faktorer som ska beaktas vid bedömningen av stadigvarande vistelse. Eftersom det är fråga ett tillfälligt, prövningsbaserat stöd som beviljas i sista hand har det inte ansetts motiverat att vistelsen i lagen om utkomststöd entydigt knyts till exempel till uppehållstillstånd enligt utlänningslagen. 2 mom. innebär att om sökandens faktiska vistelse i Finland inte ska betraktas som stadigvarande, ska en sökande som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv åtminstone ha rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Det motsvarar skyddet enligt 19 § 1 mom. i grundlagen, som tillkommer alla som vistas inom finländsk jurisdiktion. Det innebär den miniminivå som behövs för ett människovärdigt liv. I specialmotiveringen till 27 § anges det att detta oftast tolkas så att nödvändighetsartiklar omfattar kost, nödvändiga läkemedel och kläder samt logi. Det har inte ansetts möjligt att entydigt fastställa stödets minimibelopp i lagen, eftersom det grundar sig på en situationsbunden prövning. I motiveringen hänvisas det som exempel till 10 § i lagen om utkomststöd om sänkt grunddel. Det kan vara vägledande för hur mycket utkomststödet som beviljas i sista hand på en gång högst kan sänkas i en situation när grunddelen sänks, dock med beaktande av att den oundgängliga försörjningen för den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv inte får äventyras för någon. Vid fastställande och ansökan om stöd ska 2 och 3 kap. i lagen om utkomststöd iaktas.

12.4 Sänkning av grunddelen

I 10 § i lagen om utkomststöd föreskrivs det om sänkt grunddel. Grunderna för sänkning av grunddelen har samband med skyldigheten att sörja för sin egen försörjning och sysselsättning. Enligt 2 § 2 mom. i lagen om utkomststöd är var och en skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle. Dessutom föreskrivs det i 2 a § om skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande. Om behovet av utkomststöd orsakas av att personen inte har uppfyllt sina förpliktelser, kan grunddelen sänkas med 20 % eller undantagsvis med 40 % på de villkor som anges i paragrafen.

Sänkningen med 40 % har motiverats så i regeringens proposition som ledde till att lagen om utkomstskydd stiftades (RP 217/1997 rd) att utkomststödet betydelse som den tillfälliga förmån som är avsedd att beviljas i sista hand fördunklas, om det börjar användas som en permanent utkomstförmån, trots att nivån redan skulle ha sänkts. För undvikande av dylika situationer föreslås att grunddelen för den som upprepade gånger vägrar ta emot arbete eller aktivering eller som försummar en aktiveringsmöjlighet ska kunna sänkas ytterligare. Sänkningen inbegriper alltid prövning i det enskilda fallet. Sänkningen kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Det villkoret togs in i lagen på förslag av grundlagsutskottet i samband med att lagen om utkomststöd stiftades (ShUB 33/1997 rd).

Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen. Sänkning kommer i fråga till exempel om personen utan grundad anledning vägrar ta emot arbete eller arbetskraftsservice som erbjuds. Vid sänkningen berör prövningen alltså sänkningens skälighet, belopp och varaktighet samt huruvida det kan anses finnas grund för att vägra ta emot arbete eller arbetskraftsservice och därmed avstå från anmälningskyldigheten. Allt detta förutsätter kännedom om klientens individuella situation.

10 § om sänkt grunddel har ändrats flera gånger, främst i fråga om hänvisningsbestämmelserna, när annan lagstiftning som berör olika sänkningsskäl ändrats. Det har varit fråga om ändringar i lagstiftningen om utkomststöd och arbetslöshetstjänster samt främjande av integration

och arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. De ändringarna har ofta också bedömts av grundlagsutskottet, men främst i fråga om bestämmelser i andra lagar än lagen om utkomststöd.

I denna proposition föreslås inga ändringar i grunderna för sänkning av grunddelen (med undantag för tekniska paragrafhänvisningar), och bestämmelsen kvarstår i huvudsak i samma form som i gällande lag. I samband med överföringen till FPA gjordes preciseringar i fråga om förfarandet. Folkpensionsanstalten ansvarar för sänkning av grunddelen och prövningen i samband med det. I gällande lag föreskrivs följande om förfarande i 10 § 2 mom.: "I samband med sänkningen av grunddelen ska det alltid, om möjligt tillsammans med den som ansöker om utkomststöd och vid behov i samarbete med arbets- och näringsmyndigheterna och andra myndigheter, upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om kommunens skyldighet att upprätta en plan och hänvisa sökanden till kommunens socialväsande för att som klient få planen upprättad. Folkpensionsanstalten ska också omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till kommunens socialväsande för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till kommunen."

Folkpensionsanstalten har utfört en självständig prövning för sänkningen, och det har inte tydligt framgått av bestämmelsen om socialvårdens handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand ska upprättas före eller efter sänkningen. Eftersom det förutsätts att beslutet om sänkning sänds för kännedom till kommunen har den slutsatsen kunnat dras att planeringen och verkställigheten av den sker efter sänkningen. Uttrycket "om möjligt" i fråga om handlingsplanen har också medfört att just inga planer har upprättats. Folkpensionsanstalten har strävat efter att höra sig för hos socialvårdsmyndigheterna om klientens situation före sänkningen, men inga tydliga bestämmelser har funnits i frågan. Socialvården kan inte heller uttala sig om situationen för personer som inte är klienter hos dem.

I fråga om sänkning av grunddelen är samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och socialvården synnerligen viktigt. Bestämmelser om samarbete, som också är tillämpliga på situationer när en sänkning är aktuell, har tagits in i propositionen. I den nya 14 e § föreslås bestämmelser om samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet, och i 15 § föreskrivs det om socialvårdens utlåtande. Ett utlåtande kan också beröra faktorer som inverkar på sänkning av grunddelen. Dessutom är bestämmelsen i 14 d § 3 mom. om gemensamt möte med klienten ny, och enligt den kan Folkpensionsanstalten och socialvården träffa klienten tillsammans. Före sänkningen kan Folkpensionsanstalten med stöd av de bestämmelser som nämns ovan begära ett utlåtande från välfärdsområdets socialvård om de faktorer som inverkar på sänkningen av klientens grunddel. I fråga om en socialvårdsklient kan välfärdsområdets socialvårdsmyndighet ge ett utlåtande som Folkpensionsanstalten kan beakta.

I propositionen föreslås det att 10 § 2 mom., som beskrivs ovan, i ändrad form blir 10 a § om förfarande. Dessutom ändras 10 § 3 mom. i den gällande lagen, som gäller sänkning av grunddelen med högst 40 %. Det föreslås bli 10 § 2 mom. I 10 § 3 mom. i den gällande lagen föreskrivs det att grunddelens belopp kan sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 %, på de villkor som anges i 1 och 2 punkten. Det första av dem är om det av en persons upprepade förfarande enligt 1 mom. kan dras den slutsatsen att han eller hon inte vill ta emot arbete eller delta i åtgärder som avses i lagen om offentlig arbeidskrafts- och företagsservice (916/2012), lagen om främjande av integration eller lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Den andra punkten lyder: "om en person, efter att utkomststödet grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., utan grundad anledning vägrar delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom sin verksamhet föranleder att ingen arbetskraftspolitisk åtgärd kan erbjudas honom eller henne och om han eller hon dessutom utan grundad anledning vägrar delta i handlingsfrämjande verksamhet enligt planen i 2 mom."

Enligt 2 punkten som nämns ovan har "en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand" utöver övriga villkor enligt punkten varit ett villkor för sänkning av grunddelen med högst 40 %. Vid verkställigheten har handlingsplanens betydelse såväl för Folkpensionsanstalten som för socialvården, och dess förhållande till övriga klientplaner, i någon mån blivit otydlig, och just inga sådana har upprättats. Handlingsplanen har också fjärmats från beslutsfattandet om sänkt grunddel. Enligt det föreslagna nya 10 § 2 mom. förutsätts det därför utöver övriga förutsättningar enligt punkten deltagande i bedömning av servicebehovet enligt socialvårdslagen. Det föreskrivs om detta i 10 a § som berör förfarandet. Vidare föreskrivs det fortfarande att sänkningen enligt 1 och 2 mom. kan göras endast under förutsättning att den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Vid bedömningen kan socialvårdens och klientens egen information utnyttjas.

I 10 a § som berör sänkning av grunddelen föreskrivs det om förfarandet när sänkning av grunddelen övervägs. Förfarandet är olika beroende på om man överväger sänkning med högst 20 % eller om det är fråga om situationer där förfarandet redan har upprepats och man överväger sänkning med högst 40 %. Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att ge en utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När sänkning av grunddelen övervägs ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten kan pröva om klienten behöver anvisas för bedömning till exempel när klientens egen utredning kan betraktas som tillräcklig. Folkpensionsanstalten är behörig att sänka grunddelen.

När man överväger att sänka grunddelen med 40 % på grund av upprepat förfarande efter att grunddelen sänkts redan tidigare, ska Folkpensionsanstaltens i dessa situationer alltid innan grunddelen sänks anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård. Socialvården gör en bedömning av klientens servicebehov enligt 36 § i socialvårdslagen. Detta är motiverat därför att det senast då är skäl att få klientens omständigheter och övriga livssituation bedömd inom välfärdsområdets socialvård.

Enligt 3 mom. ska Folkpensionsanstalten informera sökanden i förväg om att sökanden kan undvika att grunddelen sänks genom att delta i bedömning av servicebehovet eller annars kan grunddelen sänkas med högst 40 %. Folkpensionsanstalten ska ge sökanden en skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet innan grunddelen sänks. Om grunddelen skulle sänkas innan servicebehovet bedöms, skulle klienten inte nödvändigtvis delta i bedömningen och bestämmelsens mål att utreda klientens omständigheter och de bakomliggande orsaker uppnås inte. Därför behöver Folkpensionsanstalten vänta så att beslutet om sänkning av grunddelen fattas först efter att personen deltagit i bedömningen av servicebehovet. Å andra sidan kan avgörandet som gäller klientens grundläggande utkomststöd inte fördröjas särskilt mycket med beaktande av tidsfristen för behandlingen av utkomststödet och av att enligt lagen om utkomststöd ska ett utkomststödsärende behandlas så att sökandens eller familjens rätt till nödvändig försörjning och omsorg inte äventyras. Detta betyder att i samband med verkställigheten måste man när tidsfristen fastställs beakta att sökandens försörjning och omsorg inte får äventyras därför att ansökan om grundläggande utkomststöd väntar på bedömning av servicebehovet.

I praktiken kan klienten förutsättas delta i bedömning av servicebehovet personligen hos välfärdsområdets socialvårdsmyndighet, om inte något annat sätt är mer ändamålsenligt. Andra sätt som kan komma på fråga är kontakt via distansförbindelser eller per telefon. Även bestämmelsen i 14 d § om träff med klienten lämpar sig för dessa situationer. Välfärdsområdets socialvårdsmyndighet avgör på basis av en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen separat vilken service klienten erbjuds och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter. I lagen om utkomststöd föreslås dock inte längre några

närmare bestämmelser om den plan som socialvården ska utarbeta i detta sammanhang eller om vilken service för klienten den eventuellt ska inkludera. Eftersom det är fråga om sänkning av grunddelen, ska det naturligtvis utredas i socialvårdens bedömning varför klienten inte har tagit emot erbjudet arbete eller deltagit i en sysselsättningsfrämjande plan samt vilken förmåga klienten har att dra försorg om sitt eller sin familjs uppehälle. I en del remissvar framfördes det att i vissa situationer kan klientens ansvar för minderåriga barn medföra svårigheter att i praktiken ta emot erbjudet arbete.

Sänkningen av grunddelen visar att delad behörig mellan två myndigheter gör processen till en utmanande helhet som består av många moment. Strävan med att klienten kan undvika att grunddelen sänks med 40 % om han eller hon deltar i socialvårdens bedömning av servicebehovet är att förbättra klientens ställning. På så vis kan socialvården erbjuda klienten stöd och service som inte hör till Folkpensionsanstaltens behörighet. Inom socialvården har yrkesutbildade personer inom socialvården de bästa förutsättningarna att reda ut klientens omständigheter och situation. För klienten kan förfarandet dessutom genomföras smidigt och utan dröjsmål bara det fästas särskild uppmärksamhet vid samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i samband med verkställigheten i enlighet med de föreslagna bestämmelserna om samarbete.

12.5 Fullgörandet av god förvaltning och jämlikhet

Det föreskrivs om rättsstatsprincipen i 2 § 3 mom. i grundlagen. Enligt grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag. Offentlig makt utövas i förvaltningsverksamhet när förvaltningsbeslut fattas och när faktisk offentlig makt utövas. Rättsstatsprincipen förutsätter att det tillräckligt exakt föreskrivs i lag om grunderna för den behöriga myndighetens utövning av sin behörighet och om dess innehåll, så att det också entydigt framgår vilken myndighet som är behörig att behandla ett ärende. Av lagen ska det också alltid framgå vilken myndighet som ansvarar för skötseln av en lagstadgad uppgift och är behörig att utöva den offentliga makt uppgiften kräver. Rättsprincipen förutsätter, liksom bestämmelserna i grundlagen om rättssäkerhet och tjänsteansvar (GrL 118 §), att det entydigt framgår av lagen hur behörigheten fördelats mellan myndigheterna.

Utkomststödet hör till socialvården, men Folkpensionsanstalten beviljar grundläggande utkomststöd. Behörighetsfördelningen mellan Folkpensionsanstalten och socialvården framgår av 4 § i lagen om utkomststöd. Gällande lagstiftning både möjliggör och förpliktar Folkpensionsanstalten och socialvårdsmyndigheterna att samarbeta i fråga om utkomststödklienter, att lämna ut behövliga uppgifter till varandra och att se till att klientens ärenden sköts i enlighet med lagstiftningens syften. Problem har dock upptäckts i hur Folkpensionsanstalten utnyttjar socialvårdens sakkunskap och handleder klienter till socialvårdens tjänster, liksom också i socialvårdens beredskap och möjligheter att reagera när Folkpensionsanstalten tar kontakt och svara mot klienternas behov av stöd.

Genom uttryckliga bestämmelser i propositionen preciseras arbetsfördelningen mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdets socialvård, och det föreskrivs om det samarbete som beskrivs i det stycke som berör sänkning av grunddel. Syftet har också varit att ge socialvårdens åsikter större vikt och göra det möjligt att bättre än i nuläget beakta dem i beslutsfattandet om grundläggande utkomststöd. Det syftar till att med hjälp av socialvårdens sakkunnigsynpunkter närma beslutsfattandet om grundläggande utkomststöd till beslutsfattandet om socialvård.

Den föreslagna 15 § om socialvårdens utlåtande innebär att välfärdsområdets socialvård kan ge Folkpensionsanstalten utlåtanden om sina klienter för behandling av ärenden som gäller grundläggande utkomststöd. Utlåtandet innebär att socialvårdens uppfattning om det grundläggande utkomststödet meddelas den myndighet som har beslutsrätt, det vill säga Folkpensionsanstalten. Utlåtandet gäller en klient inom socialvården och dess syfte är att främja beaktandet av klientens ställning och individuella situation i beslutsfattandet om grundläggande utkomststöd. Socialvården kan ge utlåtande på eget initiativ och det förutsätter inte Folkpensionsanstaltens begäran. Utlåtandet kan gälla klientens omständigheter och situation, som är av betydelse när Folkpensionsanstalten bedömer det behövliga beloppet av övriga grunduppgifter enligt 7 a och 7 b §. Utlåtandet kan också gälla faktorer som inverkar på sänkningen av grunddelen eller behov av att behandla beslutet brådskande. Till utlåtandet ska inte fogas sådana uppgifter som inte behövs för Folkpensionsanstaltens beslut om grundläggande utkomststöd. Utlåtandet har ingen rättsligt bindande verkan när Folkpensionsanstalten utövar sin prövningsrätt som behörig myndighet. Den myndighet som fattat beslutet ansvarar för beslutets innehåll, men Folkpensionsanstalten ska naturligtvis beakta utredningen i utlåtandet när den fattar beslutet om grundläggande utkomststöd.

I propositionen föreslås också nya organ, nämligen en riksomfattande delegation och regionala delegationer för utkomststödsärenden. Deras syfte är att stärka växelverkan och samarbetet mellan myndigheterna. Delegationerna är inte behöriga att fatta bindande beslut i utkomststödsärenden.

Enligt 21 § 2 mom. ska offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt ”andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning” tryggas genom lag. Enligt förarbetena till den paragrafen avser termen god förvaltning såväl de i 1 mom. nämnda kraven på saklig myndighetsverksamhet utan dröjsmål som den i 2 mom. framlagda förteckningen över delfrågorna som hänför sig till god förvaltning. Kravet på behörig handläggning innefattar åtminstone kravet på myndighetsverksamhetens oberoende och serviceprincipen, om vilken det i nuläget föreskrivs i 7 § i förvaltningslagen (434/2003). (RP 309/1993 rd s. 78).

Serviceprincipen inom förvaltningen förutsätter att möjligheterna att uträtta ärenden och behandlingen av ärenden hos en myndighet ordnas så att ”den som vänder sig till förvaltningen får behörig service och att myndigheten kan sköta sin uppgift med gott resultat” (7 § 1 mom. i förvaltningslagen). Principens innehåll beskrivs närmare i motiveringen till förvaltningslagen. Enligt den ska uträttandet av ärenden såväl ur klientens som ur myndighetens perspektiv ske ”så snabbt, smidigt och enkelt samt kostnadsinbesparande som möjligt”. Möjligheterna att uträtta ärenden ska i mån av möjlighet ordnas så att den som uträttar ärenden hos förvaltningen lätt kan bilda sig en helhetsuppfattning om innehållet i den service som behövs för skötseln av hans eller hennes ärende och om de åtgärder som ansluter sig till detta. Som ett exempel på tillämpning av serviceprincipen nämns i förarbetena välplanerade serviceställen där ärenden kan uträttas. Alla som behöver tjänster ska om möjligt garanteras lika möjlighet att uträtta sina ärenden, oberoende av servicens art. Möjligheterna att uträtta ärenden skall också såväl som möjligt motsvara behoven hos särskilda grupper i samhället, t.ex. äldre, sjuka och handikappade.

För närmare genomförande av serviceprincipen har i denna proposition tagits in 14 d § som gäller ordnande av kundkontakt för utkomststöd och klientens rätt till personlig service. I 1 mom. föreskrivs det att kundkontakten för utkomststöd ska ordnas på ett tillgängligt och åtkomligt sätt med beaktande av olika klientkategoriers behov. Syftet är att säkerställa att det också är möjligt att uträtta ärenden vid fysiska verksamhetsställen, och att olika klientkategoriers behov beaktas också i övrigt. I gällande lag föreskrivs det om möjligheten för klienten att samtala

personligen med en anställd vid Folkpensionsanstalten eller en yrkesutbildad person inom socialvården. Den bestämmelsen kompletteras genom kravet att information om rätten till personligt samtal ska ges i tydlig form i samband med anvisningarna för ansökan, och klienten ska vid behov ges råd om utövandet av rätten. Dessutom föreskrivs det i 3 mom. att Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet också kan träffa klienten tillsammans. Klienten har också rätt att begära möjlighet till ett gemensamt möte.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Bestämmelsen uttrycker ett krav på enahanda bemötande i likadana fall. Kravet på lika behandling riktas också till lagstiftaren. Utöver formell jämlikhet ska lagstiftaren och myndigheterna även främja faktisk jämlikhet. Detta innebär möjlighet att avvika från den formella jämlikheten för att förbättra ställningen eller förhållandena för en viss grupp (om faktisk jämlikhet och positiv särbehandling, se närmare RP 309/1993 rd, s. 42, 44). Den allmänna jämlikhetsbestämmelsen hänför sig också till skyldigheten att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna enligt 22 § i grundlagen, som innebär att det allmänna även aktivt ska främja jämlikhet i all verksamhet.

Propositionens mål är att förbättra klienternas ställning när de ansöker om utkomststöd, men genom ändringarna eftersträvas i synnerhet en förbättring av ställningen för socialvårdsklienter och klienter som är i en sårbar ställning, eftersom de i allmänhet är i mest behov av stöd och service. Genom 14 d § har man velat betona att särskilt när det gäller utkomststödet måste särskild uppmärksamhet fästas vid grupper med särskilda behov, eftersom det är fråga om den stödform som kommer i sista hand. Aldre, långtidsarbetslösa, invandrare och personer med låg utbildningsnivå eller som har mycket hälsoproblem kan oftare än andra ha svårigheter att använda digitala tjänster. Dessa förutsättningar varierar dock i hög grad. I en särskilt besvärlig ställning som användare av digitala tjänster befinner sig personer med kriminell bakgrund, personer som genomgår psykisk rehabilitering och bostadslösa, som har ett stort behov av omedelbara social- och hälsovårdstjänster. Användningen av elektroniska tjänster förutsätter mångsidiga digitala färdigheter. Användningen av digitala tjänster förutsätter dessutom att man förstår servicesystemet och tjänstespråket. Bristfälliga färdigheter förekommer hos personer i alla åldrar och särskilt hos lågutbildade samt sådana personer med utländsk bakgrund som just börjat öva sig att använda finska. Hos många begränsas utträttandet av ärenden också av nedsatt kognitiv funktionsförmåga, varvid det är svårt att förstå digitala tjänsters komplicerade textinnehåll och funktioner. Av dessa orsaker har man i propositionen särskilt velat framhäva möjligheten till även personlig service och att särskild uppmärksamhet ska fästas vid detta i samband med verkställigheten.

Den individuella prövningen i samband med utkomststöd är stödets viktigaste egenskap börjande med att stödet preciserar 19 § 1 mom. i grundlagen till skillnad från grundtrygghetsförmånerna, som hänför sig till 19 § 2 mom. i grundlagen. Inom utkomststödet finns en permanent spänning mellan formell jämlikhet och individualitet. Eftersom personer ska bemötas på samma sätt i likadana situationer, måste de särskilda drag som hänför sig till varje klients situation beaktas i högre grad vid prövningen av utkomststöd. I propositionen är strävan att med hjälp av socialvårdens åsikter säkerställa att Folkpensionsanstalten har tillgång till bredare information om klientens omständigheter. Detta gäller inte på samma sätt de klienter vilkas stödbehov hänför sig endast till en tillfällig fluktuation i den ekonomiska situationen, utan mera sådana klienter som har ett utdraget behov av stöd och även i övrigt en sårbar ställning.

12.6 Behandling av personuppgifter

Europaparlamentets och rådets allmänna dataskyddsförordning (EU) 2016/679 har tillämpats från och med den 25 maj 2018. Den allmänna dataskyddsförordningen innehåller nationellt

handlingsutrymme. Dataskyddsförordningen preciseras av den nationella dataskyddslagen (1050/2018). Artikel 9 i den allmänna dataskyddsförordningen innehåller en bestämmelse om behandling av särskilda kategorier av personuppgifter. I artikel 9.1 konstateras att behandling av personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning ska vara förbjuden. I leden i artikel 9.2 uppräknas de situationer där punkt 1 ändå inte ska tillämpas. I 11 § i den tidigare gällande personuppgiftslagen ingick ett motsvarande förbud mot att behandla känsliga uppgifter. I 11 § 1 mom. 6 punkten i personuppgiftslagen avsågs med känsliga uppgifter personuppgifter som beskriver eller vilkas syfte är att beskriva någons behov av socialvård eller de socialvårdstjänster, stödåtgärder och andra förmåner inom socialvården som någon erhållit.

Trots att uppgifter om socialvård i den allmänna dataskyddsförordningen inte hör till särskilda kategorier av personuppgifter enligt artikel 9, betyder detta ändå inte att uppgifter om socialvård kan behandlas fritt. I vår nationella lagstiftning föreskrivs att uppgifter om socialvård är sekretessbelagda, och gällande tolkningspraxis utgår ifrån att redan det att en person är klient hos socialvården är sekretessbelagd information. Grundlagsutskottet har i samband med behandlingen av dataskyddslagen konstaterat att bestämmelserna om behandling av känsliga uppgifter fortfarande bör analyseras utifrån praxisen för tidigare bestämmelser på lagnivå. Uppgifter om socialvård är fortfarande känsliga uppgifter, så när det föreskrivs om deras behandling måste bland annat grundlagsutskottets ställningstaganden om behandlingen av känsliga uppgifter beaktas. Det måste finnas exakta och noga avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt (t.ex. GrUU 14/2018 rd och 15/2018 rd s, 40).

Trots att uppgifter om socialvård i princip inte hör till särskilda kategorier av personuppgifter enligt artikel 9 den allmänna dataskyddsförordningen, måste det beaktas att som en del av uppgifterna om socialvård kan ingå även uppgifter enligt artikel 9, varvid deras behandling är tillåten endast under de förutsättningar som anges i artikel 9.2 a–j. Enligt artikel 9.2 b i den allmänna dataskyddsförordningen är behandlingen tillåten om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige eller den registrerade ska kunna fullgöra sina skyldigheter och utöva sina särskilda rättigheter på områdena social trygghet och socialt skydd, i den omfattning detta är tillåtet enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller ett kollektivavtal som antagits med stöd av medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder som säkerställer den registrerades grundläggande rättigheter och intressen fastställs.

I skäl 10 i den allmänna dataskyddsförordningens ingress preciseras den nationella lagstiftarens möjlighet att föreskriva om behandlingen av personuppgifter. I skäl 10 konstateras bland annat att ”Vad gäller behandlingen av personuppgifter för att fullgöra en rättslig förpliktelse, för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning som utförs av den personuppgiftsansvarige, bör medlemsstaterna tillåtas att behålla eller införa nationella bestämmelser för att närmare fastställa hur bestämmelserna i denna förordning ska tillämpas.” ”...har medlemsstaterna flera sektorsspecifika lagar på områden som kräver mer specifika bestämmelser. Denna förordning ger dessutom medlemsstaterna handlingsutrymme att specificera sina bestämmelser, även för behandlingen av särskilda kategorier av personuppgifter (nedan kallade känsliga uppgifter). Denna förordning utesluter inte att det i medlemsstaternas nationella rätt fastställs närmare omständigheter för specifika situationer där uppgifter behandlas, inbegripet mer exakta villkor för laglig behandling av personuppgifter.”

I artikel 6 i den allmänna dataskyddsförordningen uppräknas de allmänna villkoren för behandling av personuppgifter, av vilka åtminstone ett ska vara uppfyllt för att behandlingen ska vara

laglig. Enligt artikel 6.1 c är behandlingen laglig om behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. Artikel 6.1 e föreskriver att behandlingen av personuppgifter är laglig om behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning.

I fråga om utkomststöd när Folkpensionsanstalten överför uppgifter om en enskild klient till socialvården eller omvänt, blir artikel 6.1 c tillämplig. Enligt bestämmelsen ska behandlingen vara nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. När den personuppgiftsansvarige åläggs rättsliga förpliktelser som förutsätter behandling av personuppgifter, ska det föreskrivas noggrant i lag om denna förpliktelse och dess innehåll så att det blir några oklarheter om när respektive personuppgiftsansvarig har rätt att behandla hurudana uppgifter. Även artikel 5 i denna allmänna dataskyddsförordningen, där det bestäms om principer för behandling av personuppgifter, ska beaktas. Personuppgifter ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt. Behandlingen ska uppfylla kraven på ändamålsbegränsning, och personuppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Personuppgifterna ska vara korrekta och om nödvändigt uppdaterade. Personuppgifter får inte behandlas under en längre tid än vad som är nödvändigt och de ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller skada genom olyckshändelse. Den personuppgiftsansvarige ska ansvara för och kunna visa att principerna i artikel 5 efterlevs vid behandlingen av personuppgifter.

Aktörer inom socialvården har omfattande rätt att få uppgifter, som baserar sig på lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) och dess 20 §. Folkpensionsanstalten är inte en sådan socialvårdsmyndighet som avses i paragrafen. När man vill lämna ut uppgifter från socialvården till Folkpensionsanstalten måste det därför alltid föreskrivas i lag om möjligheten att överföra uppgifter med beaktande av de specialvillkor som den allmänna dataskyddsförordningen ställer. Vid utlämnande av känsliga uppgifter, som uppgifter om socialvård är, måste man också alltid beakta grundlagsutskottets ställningstaganden om vad som beaktas i samband med behandlingen av känsliga uppgifter.

Klientuppgifter inom socialvården omfattas av skyddet för privatlivet och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen. Bestämmelser om utlämnande av sådana uppgifter ska bedömas utifrån 10 § i grundlagen. Eftersom det är fråga om ingrepp i rättigheter enligt grundlagen ska de allmänna grunderna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna beaktas i bestämmelserna. Bestämmelser och föreskrifter om skydd för privatlivet och personuppgifter finns också i artikel 8 i europeiska människorättskonventionen, artikel 7 och 8 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna och EU:s allmänna dataskyddsförordning.

Grundlagsutskottet har behandlat utlämnande mellan myndigheter av uppgifter som omfattas av skyddet för privatlivet och personuppgifter i flera utlåtanden, och utskottets tolkningspraxis torde kunna betraktas som mycket etablerad till den delen. Ett exempel på senare utlåtandep Praxis i frågan är utlåtandet GrUU 17/2021 rd (s. 40–44, där det också hänvisas till utskottets tidigare praxis.

Grundlagsutskottet konstaterar följande: "Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelserna om myndigheternas rätt att få och skyldighet att lämna ut information trots sekretess med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen och då noterat bland annat vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet (GrUU 15/2018 rd). Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut uppgifter kan gälla "behövliga uppgifter" för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över innehållet i uppgifterna. Om datainnehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det

i lagstiftningen ingå ett krav på att "uppgifterna är nödvändiga" för ett visst syfte (se t.ex. GrUU 17/2016 rd, s. 2—3). I sina analyser av exakthet och innehåll har utskottet lagt särskild vikt vid huruvida de uppgifter som lämnas ut är av känslig art. Om de föreslagna bestämmelserna om utlämnande av information också hänför sig till känsliga uppgifter, har ett villkor för att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning varit att bestämmelserna måste preciseras så att de följer grundlagsutskottets praxis för bestämmelser som rör rätten att få och att lämna ut myndighetsuppgifter trots sekretess (GrUU 38/2016 rd, s. 3). Å andra sidan har utskottet ansett att grundlagen inte tillåter en generös och ospecificerad rätt att få uppgifter, inte ens om den är förenad med nödvändighetskriteriet (se t.ex. GrUU 71/2014 rd, GrUU 62/2010 rd och GrUU 59/2010 rd, s. 4).

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet är självständiga myndigheter som samarbetar med stöd av lagen om utkomststöd. I 10 § i förvaltningslagen finns allmänna bestämmelser om samarbete, som myndigheterna ska bedriva "inom ramen för sin behörighet och i den omfattning ärendet kräver". I fråga om myndigheters rätt att få sekretessbelagda känsliga personuppgifter av andra myndigheter och begränsningar i den rättigheten tillämpas 10 § i grundlagen och grundlagsutskottets utlåtandep Praxis i fråga om den.

I propositionen har tagits in ett nytt 3 a kap. som gäller utlämnande av uppgifter mellan myndigheter. Paragraferna i kapitlet och deras innehåll har i någon mån grupperats på nytt. Eftersom lagen om utkomststöd hör till socialvårdslagstiftningen tillämpas också lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000, nedan klientlagen) på klientens ställning. När det gäller verkställigheten av det grundläggande utkomststödet har tillämpningen av klientlagen har utsträckts till att omfatta Folkpensionsanstalten genom uttryckliga paragrafhänvisningar som berör utlämning av uppgifter.

Syftet med den nya kunduppgiftslag som är under beredning är att förtydliga och harmonisera bestämmelserna om informationshantering i social- och hälsovården så att de är tydliga och lättförståeliga för dem som ska tillämpa dem. Det föreslås att de viktigaste bestämmelserna om behandling av klientuppgifter i social- och hälsovården samlas i en lag, och att bestämmelserna som helhet utformas så att de uppfyller kraven i grundlagen och dataskyddsförordningen. En del av bestämmelserna i klientlagen kvarstår oförändrade och en del överförs till den nya lagen. Bestämmelsernas syfte är att lägga en grund för fortsatt utveckling av bestämmelserna om informationshantering i social- och hälsovården. I denna proposition ändras hänvisningarna till klientlagen så att det hänvisas till den kunduppgiftslag som är under beredning.

I 3 a kap. ingår omformulerade bestämmelser i 18 a §, där det föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter, samt i 18 b §, där det föreskrivs om uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ. I 18 f § föreskrivs det om antecknande av klientuppgifter som gäller grundläggande utkomststöd. I 18 a § utsträcks till Folkpensionsanstalten motsvarande rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter i samband med behandlingen av ärenden som gäller grundläggande utkomststöd som aktörer inom socialvården har vid behandlingen av utkomststödsärenden. I 18 b § föreskrivs om skyldighet för välfärdsområdet att lämna ut uppgifter till Folkpensionsanstalten på eget initiativ. Paragrafens 1 mom. gäller uppgifter som behövs i situationer där grunddelen sänks och i paragrafen hänvisas till 10 § om sänkning av grunddelen. På samma sätt som i den gällande lagstiftningen föreskrivs det att välfärdsområdet ska överväga hur behövt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet. När välfärdsområdet överväger utlämnandet av uppgifter ska det dessutom beakta att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig. I 2 mom. görs det möjligt för välfärdsområdet att lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i det utlåtande av socialvården som avses i 15 §. I 3 mom.

föreskrivs det att välfärdsområdet ska lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten. Dessa uppgifter behövs i Folkpensionsanstalten för att den inte i misstag ska beakta kompletterande eller förebyggande stöd som beviljats klienten som inkomst på nytt, vilket skulle minska klientens stödbelopp. Det kan gå på detta vis om Folkpensionsanstalten inte har information om varifrån klientens inkomster kommer. Enligt den föreslagna 18 f § finns bestämmelser om anteckning av uppgifter i samarbetet mellan social- och hälsovården och andra sektorer i 48 § i kunduppgiftslagen.

Bestämmelser om socialvårdens utlåtande finns i 15 §, som också förklaras i föregående avsnitt. Utlåtandet gäller en klient inom socialvården vars ärende som gäller grundläggande utkomststöd behandlas vid Folkpensionsanstalten. Syftet med utlåtandet är att förbättra ställningen som sökande av grundläggande utkomststöd för klienter inom socialvården. I utlåtandet kan socialvården ge närmare information om klientens omständigheter som ska beaktas vid prövningen av klientens grundläggande utkomststöd. Utlåtandet ges alltså till klientens fördel. Ett utlåtande på eget initiativ kan gälla endast de uppgifter som nämns i paragrafen. Detta beror på att strävan har varit att begränsa de uppgifter som utlämnas till enbart uppgifter som behövs för avgörandet av ett ärende som gäller klientens grundläggande utkomststöd, och därför har målet varit att räkna upp det avsedda uppgiftsinnehållet på ett uttömmande sätt i lagen.

Dessutom preciseras det i 15 § 3 mom. att i utlåtandet får det inte tas in sådana uppgifter som inte behövs för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. Artiklarna 13 och 14 i den allmänna dataskyddsförordningen förutsätter att den registrerade informeras om att uppgifter som gäller honom eller henne behandlas och om den rättsliga grunden för behandlingen av uppgifterna och samt om vilka uppgifter om honom eller henne som behandlas. I 15 § föreskrivs det också att socialvården ska höra klienten innan utlåtande ges samt informera honom eller henne om de uppgifter som ingår i utlåtandet och ändamålet med utlåtandet.

Det bör också nämnas att Folkpensionsanstalten kan på begäran få även andra uppgifter och bestämmelser om dem ingår i 18 a §. På samma sätt som i den gällande lagen har Folkpensionsanstalten rätt att av välfärdsrådets socialvårdsmyndighet få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende.

12.7 Kommunal självstyrelse

Kommunerna får inte påföras nya uppgifter utan att staten också garanterar finansieringen för dem. Enligt 121 § 2 mom. i grundlagen utfärdas bestämmelser om de allmänna grunderna för kommunernas förvaltning och om uppgifter som åläggs kommunerna genom lag. Grundlagsutskottet har i sin praxis betonat att det när det föreskrivs om uppgifter ska ses till att finansieringsprincipen iakttas och att kommunerna har faktiska förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepaxis ansett att finansierings- uppdrag för kommunerna på grund av grundlagsskyddet för självstyrelsen inte får vara så stora att kommunernas verksamhetsbetingelser försvagas på ett sätt som äventyrar kommunernas möjligheter att självständigt besluta om sin ekonomi och därigenom också om sin förvaltning (se GrUU 50/2005 rd, s. 2, GrUU 42/1998 rd, s. 3). I utlåtandet GrUU 41/2014 tog grundlagsutskottet ställning till en utökning av kommunernas finansieringsansvar i samband med en ändring av lagen om utkomststöd för arbetslösa. Grundlagsutskottet har ansett att lagstiftaren har tämligen stort bedömningsutrymme när den beslutar om nedskärningar i statsandelssystemet, också när nedskärningarna har stor effekt på enskilda kommuners statsandel (se GrUU 16/2014 rd). Med stöd av det som framförs ovan och med beaktande av bestämmelsernas samband med skyldigheten att främja sysselsättningen enligt 18 § 2 mom. i grundlagen, som också gäller kommunerna, var förslaget enligt utskottet inte problematiskt ur ett konstitutionellt perspektiv.

RP 139/2022 rd

Det grundläggande utkomststödet lösgjordes från ingången av 2006 från statsandelssystemet enligt lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992) (RP 164/2005 rd, s. 24/II). Avsikten med ändringen var att förenhetliga finansieringen av arbetsmarknadsstödet och utkomststödet i syfte att sporra de lokala aktörerna, i synnerhet kommunerna, till att effektivt åtgärda arbetslösheten. Genom ändringen anvisades kommunerna en ny finansieringsuppgift i fråga om arbetsmarknadsstödet samtidigt som statsandel ökade i fråga om finansieringen av utkomststödet (GrUU 50/2005 rd, s. 2/II). När grundlagsutskottet behandlade lagförslaget fäste det uppmärksamhet vid sin tidigare utlåtandepraxis (t.ex. GrUU 41/2002 rd, s. 3/II) att då man inför bestämmelser om nya uppgifter bör man också se till att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av dem. Enligt utskottet ledde det faktum att kommunerna hade faktiska möjligheter att påverka under tiden efter den i princip kostnadsneutrala översynen av finansieringssystemet till att kommunernas möjlighet att självständigt besluta om sin ekonomi inte äventyrades och förslaget framstod inte som problematisk med hänsyn till 121 § i grundlagen (GrUU 50/2005 rd, s. 2/II).

Till följd av ändringen föreskrevs det i den dåvarande 5 a § i lagen om utkomststöd (1218/2005) att till kommunen betalas en statsandel på 50 % för finansiering av det grundläggande utkomststödet. I samband med ändringen 2017 förändrades konstellationen. Där som staten från ingången av 2006 hade deltagit med 50 % i kommunens kostnader för det grundläggande utkomststödet, ålades kommunerna att delta till 50 % i kostnaderna för det grundläggande utkomststödet även efter att behörigheten att bevilja stöd och utbetalningen av stödet hade överförts på Folkpensionsanstalten. Förslaget bedömdes inte av grundlagsutskottet.

I regeringens proposition om överföringen till FPA (RP 358/2014 rd) fanns ingen omfattande motivering av finansieringsfrågan. I kapitlet om förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning i propositionen sågs följande:

"Uppgiften att trygga en grundläggande utkomst kan med tanke på dess natur eller syften inte anses vara en sådan enbart kommunal uppgift att en överföring av uppgiften till Folkpensionsanstalten på grund av det skulle vara problematisk. Eftersom en väsentlig del av de uppgifter som hör till socialvården fortfarande kommer att höra till kommunernas lagstadgade uppgifter, innebär överföringen av de uppgifter som gäller verkställigheten av det grundläggande utkomststödet till Folkpensionsanstalten inte heller att kommunernas eller en enskild kommuns rätt att med stöd av lagen sköta en betydande del av de offentliga ärendena begränsas på ett sätt som är problematiskt med tanke på självstyrelsen. Överföringen av denna enskilda uppgift till Folkpensionsanstalten innebär inte heller i övrigt något inkräktande på det kommunala uppgiftsområde som är viktigt med tanke på den kommunala självstyrelsen. Grundlagsutskottet har i sin etablerade praxis betonat att man när man lagstiftar om nya uppgifter enligt finansieringsprincipen måste se till att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av dem och att kommunerna ges möjlighet att självständigt bestämma över sin ekonomi (t.ex. GrUU 17/1994 rd, GrUU 41/2010 rd, GrUU 12/2011 rd, GrUU 30/2013 rd och GrUU 34/2013 rd). Med tanke på den finansieringsmodell som föreslås för det grundläggande utkomststödet är det alltså centralt hur väsentligt den föreslagna modellen inverkar på kommunernas faktiska förutsättningar att sköta sina förpliktelser. Att uppgifterna för verkställighet av det grundläggande utkomststödet överförs till Folkpensionsanstalten orsakar som sådant inte några ändringar i grunderna för bestämningen av de enskilda kommunernas finansieringsansvar. Kommunernas finansieringsandel av det grundläggande utkomststödet förblir lika stor som nu och finansieringsuppgiften kan därmed inte anses försämra kommunernas verksamhetsförutsättningar på ett sätt som väsentligen skulle äventyra kommunernas möjligheter att självständigt bestämma över sin ekonomi och sin egen förvaltning. Situationen vore mer problematisk, om kommunens betalningsskyldighet inte hade någon som helst innehållsmässigt samband med t.ex. de förmåner eller tjänster som kommunens invånare får. Enligt lagförslaget bestäms dock varje kommuns finansieringsuppgift i

RP 139/2022 rd

sista hand utifrån det stöd som kommunens invånare får, och därmed har den enskilda kommunens finansieringsuppgift ett nära kalkylmässigt samband med de utkomstförmåner som kommunens invånare får."

Efter den ändring som trädde i kraft 2006 har man kunnat se saken så att kommunerna så täcka en andel av såväl arbetsmarknadsstödet som det grundläggande utkomststödet så att säga av egna medel. Detta därför att ingetdera hört till det som finansieras via det allmänna statsandelsystemet och detta trots att statsandelen för basservice har allmän täckning. Jämfört med ändringen 2017 förändras situationen nu, för i och med överföringen av det allmänna organiseringsansvaret för socialvården minskar såväl skatteinkomsterna som statsandelen för basservice i kommunerna och överförs till välfärdsområdet. På 2022 års nivå är finansieringsreformen kostnadsneutral med avseende på förhållandet kommun-stat, det vill säga åtar sig ansvaret för utgiftsökningen i fråga om social- och hälsovården. Ur denna synvinkel förblir kommunernas ekonomiska bärkraft även i fråga om finansieringen av utkomststödet i genomsnitt oförändrad eller rentav förbättras, trots att dess andel av kommunernas utgifter (nedskärningen av statsandelen) ökar väsentligt. Samtidigt upphör emellertid kommunernas ansvar för social- och hälsovårdens utgifter, som hotar att öka till följd av förändringen i befolkningsstrukturen. I 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård föreskrivs det att kommunen ska främja invånarnas hälsa och välfärd. Kommunen bär det primära ansvaret för främjandet av hälsa och välfärd till den del denna uppgift är knuten till andra uppgifter som enligt lag ska skötas av kommunen. Kommunerna spelar fortfarande en central roll för bildningstjänster, bostadspolitiken och upprätthållandet av områdets livskraft. Via dessa uppgifter kan kommunen främja invånarnas välfärd, boende till skälig kostnad och möjligheter att få arbete.

När man bedömer om bestämmelserna kan bibehållas oförändrade måste uppmärksamhet fästas vid följande omständigheter: a. går det att genomföra ändringen kostnadsneutralt; b. kan kommunerna även i fortsättningen påverka slutresultatet av kostnadsutfallet; c. kvarstår sambandet med kommuninvånarnas förmåner eller service; samt d. äventyrar arrangemanget den på den kommunala självstyrelsen baserade rätt att besluta självständigt om ekonomin och förvaltningen.

I denna proposition föreslås det att paragraferna om finansiering flyttas till kap. 5, Särskilda bestämmelser. Det föreslås fortfarande att kommunens finansieringsandel enligt lagen ska vara 50 %, om vilket det föreskrivs i 27 f §. Detta slutsats bygger på att kommunernas finansieringsansvar inte ändras jämfört med tidigare, trots att kommunernas finansiella ställning i övrigt förändras samt därför att kommunerna fortfarande i någon mån kan påverka invånarnas behov av utkomststöd genom kommunens lagstadgade och frivilliga åtgärder. Uppgiften att finansiera det grundläggande utkomststödet kan fortfarande anses ha ett samband med kommunens uppgifter och finansieringsandelen försämrar inte heller kommunernas verksamhetsförutsättningar på ett sätt som äventyrar kommunernas möjligheter att besluta självständigt om sin ekonomi och sin egen förvaltning. Trots förslaget har man inom statsrådet ansett det motiverat att i fortsättningen granska kommunernas och statens finansieringshelhet i ett bredare perspektiv och dessutom beakta den pågående överföringen av arbets- och näringstjänsterna till kommunerna. Avsikten är att genomföra överföringen av arbets- och näringstjänsterna till kommunerna vid ingången av 2025. Om reformen genomförs förändrar den avsevärt kommunerna uppgiftsfält och möjligheter att påverka beloppet av utkomststödet. Även detta talar för att beredningen av kommunens och statens finansieringsandel bör fortsätta.

12.8 Bemyndiganden att utfärda förordning

I propositionen ingår bemyndiganden att utfärda förordning om den nationella förhandlingskommissionen för utkomststödsärenden (5 §), den regionala delegationen för utkomststödsärenden (27 e §) och beräkning av utkomststödet (13 §).

I 80 § i grundlagen föreskrivs det om utfärdande av förordningar och delegering av lagstiftningsbehörighet. Enligt 1 mom. ska genom lag utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag.

Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan andra myndigheter än statsrådet eller ett ministerium genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för ett sådant bemyndigande ska vara exakt avgränsat. Av grundlagen följer dessutom att de frågor som bemyndigandet omfattar ska definieras noggrant i lag.

Lagen ska innehålla bestämmelser om de grundläggande frågorna och av lagen ska det tydligt framgå vad det är meningen att utfärda föreskrifter om och tillämpningsområdet för bemyndigandet ska vara exakt avgränsat. Till exempel i grundlagsutskottets utlåtande (GrUB 10/2014 rd) betonas kraven på noggrann avgränsning och exakthet.

Den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden ska följa med praxis i fråga om tillämpningen av utkomststödsärenden och samarbetet mellan myndigheterna samt göra framställningar om ärenden som gäller utkomststöd. Enligt bestämmelsen ska delegationen bestå av företrädare för åtminstone social- och hälsovårdsministeriet, välfärdsområdets socialvård och Folkpensionsanstalten. I övrigt utfärdas bestämmelser om dess uppgifter och sammanställning genom förordning av statsrådet. Delegationen har inte behörighet att ge rådgivande rekommendationer, men den kan göra framställningar om frågor som gäller utkomststöd.

Den regionala delegationen för utkomststödsärenden har till uppgift att göra framställningar och avge utlåtanden om utvecklingen av behandlingen av utkomststödsärenden samt om frågor som gäller genomförandet av samarbetet. Enligt bestämmelsen ska till delegationen höra åtminstone Folkpensionsanstalten och företrädare för välfärdsområdets socialvård. Bestämmelser om delegationens uppgifter och närmare sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet. En delegation ska tillsättas för varje välfärdsområde.

Enligt 119 § i grundlagen ska de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Bestämmelser om statsförvaltningens enheter kan i övrigt utfärdas genom förordning. Delegationernas uppgifter innefattar inte utövning av offentlig makt och de delegationer som nämns i propositionen jämföras med rådgivande organ som verkar i anslutning till ministeriet. Eftersom verkställigheten i ärenden som gäller utkomststöd fördelar sig mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena har det ansetts motiverat att föreskriva om båda delegationerna också i lagen om utkomststöd. Folkpensionsanstalten är en självständig offentligrättslig inrättning som är fristående från de styrnings- och övervakningsförhållanden som hör till det myndighetsmaskineri som lyder under statsrådet och ministerierna (GrUU 7/2001 rd). Enligt 4 § ansvarar social- och hälsovårdsministeriet för den allmänna ledningen, styrningen och utvecklingen av utkomststödsärenden, som stöds av delegationens verksamhet.

RP 139/2022 rd

I 6 § föreskrivs det om fastställande av utkomststöd och i 13 § om fastställande av och kalkyl för utkomststöd. Enligt 6 mom. får närmare bestämmelser om de uppgifter som ska ingå i kalkylen och om detaljer som gäller upprättandet av den utfärdas genom förordning av statsrådet. Avsikten är inte att genom förordning föreskriva om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, om vilka det redan har föreskrivits på paragrafnivå. Genom förordning föreskrivs det om frågor som gäller dokumentets form, begriplighet och omständigheter av teknisk natur.

På de grunder som anförts ovan kan bemyndigandena att utfärda normer i den föreslagna lagen inte anses strida mot de krav om avgränsning och exakthet som ställs i 80 § i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om utkomststöd (1412/1997) 1 § 3 mom., 5 a, 5 b och 14 f–14 h § samt 24 § 3 mom.,
sådana de lyder, 1 § 3 mom. i lag 191/2001, 5 a § i lagarna 815/2015, 1107/2016 och 1108/2016, 5 b och 14 f samt 24 § 3 mom. i lag 815/2015, 14 g § i lagarna 815/2015 och 563/2019 samt 14 h § i lag 934/2019,
ändras 4 och 5 §, rubriken för 2 kap., 6, 7, 7a–7c, 8, 10 och 10 a §, 11 § 3 mom., 13, 14, 14 a, 14 c–14 e, 15, 17, 18 a, 18 b, 18 f, 20 och 23 §, 24 § 2 mom. samt 27 §,
av dem 4 § sådan den lyder i lagarna 815/2015 och 1107/2016, 5 § sådan den lyder i lag 1716/2009, 6 och 7 § sådana de lyder i lag 1218/2005, 7 a och 7 b § sådana de lyder i lag 815/2005, 7 c sådan den lyder i lagarna 1218/2005, 64/2006 och 815/2015, 10 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1294/2002, 1390/2010, 291/2012, 939/2012, 1004/2012, 1373/2014 och 815/2015, 10 a § sådan den lyder i lagarna 1294/2002 och 939/2012, 11 § 3 mom. sådant det lyder i lag 940/2014, 13 § sådan den lyder i lag 923/2000, 14 och 14 d § sådana de lyder i lagarna 815/2015 och 1107/2016, 14 a, 14 c, 20 och 23 § samt 24 § 2 mom. sådana de lyder i lag 815/2015, 14 e § sådan den lyder i lag 299/2016, 15 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 49/2005 och 1218/2005, 17 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 815/2015, 18 a och 18 f § sådana de lyder i lag 1107/2016 samt 18 b § sådan den lyder i lag 934/2019, samt
fogas till 16 § nya 3 och 4 mom., till lagen en ny kapitelrubrik före 18 a § samt till lagen nya 18 g, 18h och 27 a–27 f § som följer:

4 §

Verkställighet

Den allmänna ledningen, styrningen och utvecklingen av utkomststödsverksamheten hör till social- och hälsovårdsministeriets uppgifter.

Verkställigheten av utkomststödsverksamheten fördelas mellan välfärdsområdet och Folkpensionsanstalten så, att Folkpensionsanstalten ansvarar för verkställigheten av grundläggande utkomststöd enligt 7 § och välfärdsområdet ansvarar för verkställigheten av kompletterande utkomststöd enligt 7 c § och förebyggande utkomststöd enligt 8 §.

Denna lag innehåller bestämmelser om de bestämmelser i socialvårdslagstiftningen som Folkpensionsanstalten tillämpar när den sköter uppgifter enligt denna lag.

5 §

Den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden

Vid social- och hälsovårdsministeriet finns en delegation för utkomststödsärenden som utses av statsrådet med uppgift att följa tillämpningspraxis och samarbetet mellan myndigheterna i utkomststödsärenden samt att lägga fram förslag i frågor som gäller utkomststödet. Till dele-

gationen hör företrädare för socialvården i social- och hälsovårdsministeriet, Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena. Bestämmelser om delegationens uppgifter och närmare sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

2 kap.

Fastställande av utkomststöd och utkomststödet struktur

6 §

Fastställande av utkomststöd

Utkomststöd beviljas för sådana nödvändiga utgifter som fastställs enligt denna lag, som en person eller familj inte kan täcka med sina disponibla inkomster och tillgångar. Utkomststödet belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt denna lag. Inkomsterna och tillgångarna beaktas först när det grundläggande utkomststödet enligt 2 mom. beviljas. Bestämmelser om beräkningen av skillnaden mellan inkomster och tillgångar finns i 13 §.

Då utkomststöd beviljas beaktas utgifter som täcks med en grunddel och övriga grundutgifter till behövligt belopp (*grundläggande utkomststöd*) samt utgifter till följd av särskilda behov eller förhållanden till behövligt belopp (*kompletterande utkomststöd*).

Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del de ersätts eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

7 §

Grundläggande utkomststöd

Till de utgifter som beaktas då grundläggande utkomststöd beviljas och som täcks med en grunddel (*grunddel*) hör utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, användning av telefon och datakommunikation och hobby- och rekreationsverksamhet samt andra motsvarande utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehåll.

Utöver de utgifter som täcks med grunddelen beaktas som *övriga grundutgifter* till behövligt belopp andra utgifter för boende, hälso- och sjukvård och andra utgifter enligt 7 a och 7 b § än de som ingår i grunddelen.

7 a §

Boendeutgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövligt belopp följande boendeutgifter:

- 1) boendeutgifter som avses i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014);
- 2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform;
- 3) uppvärmningskostnader;
- 4) utgifter för användning av hushålls elektricitet;
- 5) hemförsäkringspremier;
- 6) separat betalda vattenavgifter;
- 7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad.

RP 139/2022 rd

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som kan anses behövt i fråga om de utgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten., ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska sökanden anvisas att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska för att skaffa sig en förmånligare bostad ges en tillräcklig tidsfrist som beaktar hans eller hennes faktiska behov. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stödmottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Detta moment gäller inte en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

Om sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad som avses i 2 mom., kan boendeutgifterna beaktas till sitt fulla belopp även efter den utsatta tidsfristen.

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen.

Som övriga grundutgifter beaktas dessutom till behövt belopp

1) utgifter för småbarnspedagogik samt utgifter för morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever,

2) utgifter för att träffa barnet i de situationer som avses i 7 a, 7 b och 9 c § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), till den del de grundar sig på ett avtal som har bekräftats av det kommunala organet eller på ett domstolsbeslut,

3) utgifter för anskaffning av en identitetshandling, uppehållshandling och resehandling.

7 c §

Kompletterande utkomststöd

Då kompletterande utkomststöd beviljas beaktas till behövt belopp utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövt för tryggnad av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand.

Som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden kan anses långvarigt utkomststöd, en långvarig eller svår sjukdom, särskilda behov i anslutning till barns hobbyverksamhet och andra med dessa jämförbara förhållanden eller behov.

8 §

Förebyggande utkomststöd

Förebyggande utkomststöd kan beviljas för uppnående av de mål som nämns i 1 § 2 mom. för åtgärder som vidtas för att aktivera stödtagaren, trygga dennes boende, lindra svårigheter till följd av överskuldssättning eller en plötsligt försämrade ekonomisk ställning samt för andra syften som främjar stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand.

Välfärdssrådet beslutar om grunderna för beviljande av stödet. Av särskilda skäl kan stöd beviljas med avvikelse från vad som föreskrivs i 6 § om fastställande av stödet, i 13 § om tiden för vilken stöd fastställs och beräkningen samt i 14 § om ansökan om stöd.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp kan sänkas med högst 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

1) personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits ho-nom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i sådan offentlig arbetskrafts-service som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig arbetskrafts-service inte har kunnat erbjudas, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån,

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration (1386/2010) utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas,

3) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt den lagen eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen (1369/2014),

4) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte har utan giltig orsak enligt 2 a kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte.

Grunddelens belopp kan sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 procent, om en person

1) efter att utkomststödets grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., fortsätter att förfara på det sätt som avses i 1 mom. 1–4 punkten, och

2) utan grundad anledning vägrar delta i bedömning av servicebehovet enligt 10 a §.

Sänkningen enligt 1 och 2 mom. kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om detta i förväg.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas. Folkpensionsanstalten ska omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till välfärdsområdet för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till välfärdsområdet.

När sänkning av grunddelen övervägs i en situation som avses i 10 § 2 mom., ska Folkpensionsanstalten alltid innan grunddelen sänks på det sätt som avses i det momentet anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen.

RP 139/2022 rd

Folkpensionsanstalten ska informera sökanden i förväg om att sökanden kan undvika att grunddelen sänks genom att delta i bedömning av servicebehovet eller annars kan grunddelen sänkas i enlighet med 10 § 2 mom. Folkpensionsanstalten ska ge sökanden en skälig tid att delta i bedömning av servicebehovet innan grunddelen sänks.

Välfärdsområdets socialvårdsmyndighet avgör på basis av en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen vilken service klienten erbjuds och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter.

11 §

Inkomster som ska beaktas

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska 150 euro per månad av förvärvsinkomsterna inte beaktas.

13 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad.

För fastställande av utkomststöd görs en beräkning, i vilken sökandens och familjens utgifter enligt 7 och 7 a–7 c § samt disponibla inkomster och tillgångar beaktas.

Då de utgifter enligt 7 och 7 a–7 c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna enligt 11 § och tillgångarna enligt 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur, grunden för inkomsten, inkomstens användningsändamål eller kvaliteten på de disponibla tillgångarna.

En sådan inkomst som inte var känd när beslutet om utkomststöd fattades kan i efterhand beaktas såsom inkomst, om utkomststöd söks under de två första kalendermånaderna som följer på beslutet, och om det inte är oskäligt att beakta inkomsten. Inkomst som beaktas i efterhand ska dessutom vara tillgänglig för klienten. Då stödet beviljas ska den sökande underrättas om möjligheten att beakta inkomsten i fråga retroaktivt.

Utkomststödet eller en del därav kan av särskilda skäl beviljas retroaktivt för betalning av styrkta utgifter som berättigar till utkomststöd.

Närmare bestämmelser om vilka uppgifter beräkningen ska innehålla samt om detaljerna för utarbetandet av den får utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 §

Ansökan om utkomststöd

Ansökan om utkomststöd görs hos Folkpensionsanstalten, som avgör sökandens rätt till grundläggande utkomststöd. Bestämmelser om överföring av ansökan till välfärdsområdet för behandling finns i 14 c §.

Ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd görs hos välfärdsområdet, om sökanden har meddelats ett beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller.

14 a §

Behandlingen av utkomststödsärenden

Ett utkomststödsärende ska behandlas så att sökandens eller familjens rätt till nödvändig försörjning och omsorg inte äventyras. Beslutet om utkomststöd ska fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter det att ansökan inkommit. Ett beslut om att utkomststöd beviljas ska verkställas utan dröjsmål.

Vid beviljande av grundläggande utkomststöd ska beslutet, när ansökan avser månaden efter ansökningstidpunkten, trots det som föreskrivs i 1 mom. fattas och verkställas senast den första vardagen i den månaden, om det då har förflutit mer än sju vardagar från den tidpunkt då ansökan inkom. Om ansökan avser en senare tidsperiod än den månad som följer efter ansökningstidpunkten, ska beslutet fattas och verkställas senast den första vardagen under den tidsperiod som avses i ansökan.

Om ansökan är bristfällig, ska klienten senast den sjunde vardagen efter det att ansökan inkommit ges eller sändas en specificerad uppmaning att komplettera ansökan inom utsatt tid. Beslutet om utkomststöd ska fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter det att den kompletterade ansökan har inkommit. Om klienten inte inom utsatt tid har kompletterat sin ansökan eller uppgett en godtagbar orsak till att kompletteringen försenats, fattas beslutet utan dröjsmål på basis av de tillgängliga uppgifterna, dock senast den sjunde vardagen efter det att tidsfristen gått ut. Med klientens samtycke kan beslutet fattas på basis av de tillgängliga uppgifterna innan den utsatta tiden har gått ut.

14 c §

Överföring av ett ärende som gäller utkomststöd från Folkpensionsanstalten till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska på begäran av sökanden utan dröjsmål sända ansökan till det välfärdsområde som är behörigt i ärendet efter att utifrån ansökan ha fattat ett beslut om grundläggande utkomststöd, om sökanden i sin ansökan uppger andra utgifter än sådana som avses i 7, 7 a eller 7 b §.

Folkpensionsanstalten ska vid behov i samarbete med välfärdsområdet i fråga bedöma om klientens behov av kompletterande eller förebyggande stöd är brådskande. Om behovet av stöd bedöms vara brådskande, ska Folkpensionsanstalten behandla ansökan som brådskande också i fråga om det grundläggande utkomststödet.

14 d §

Hur skötseln av utkomststödsärenden ska ordnas och klientens rätt till personlig service

Skötseln av utkomststödsärenden ska med tanke på webbtillgänglighet och fysisk tillgänglighet ordnas så att olika klientgruppers behov beaktas.

I fråga om grundläggande utkomststöd ska klienten ges tillfälle till ett personligt samtal med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten senast den sjunde vardagen efter det att klienten har begärt detta av Folkpensionsanstalten. I fråga om kompletterande eller förebyggande utkomststöd ska klienten inom motsvarande tid ges tillfälle till ett personligt samtal med en yrkesutbildad person inom socialvården vid välfärdsområdet. Information om rätten till personligt samtal ska ges i tydlig form i samband med anvisningarna för ansökan, och klienten ska vid behov ges handledning i hur rätten utövas.

RP 139/2022 rd

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet kan också ha en gemensam träff med klienten. Klienten har också rätt att begära möjlighet till ett gemensamt möte. Ett gemensamt möte ska ordnas i enlighet med 2 mom., om begäran inte är uppenbart ogrundad. På ett gemensamt möte tillämpas 14 e §.

14 e §

Samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet ska samarbeta i klientens ärende för att uppnå målen i lagen om utkomststöd inom sina respektive verksamhetsområden. Vad som i 41 § i socialvårdslagen föreskrivs om sektorsövergripande samarbete för socialvårdsklienter och i 35 § i den lagen om kontakt med socialvården för bedömning av klientens behov av stöd, tillämpas också på Folkpensionsanstalten.

15 §

Socialvårdens utlåtande

Socialvården vid välfärdsområdet kan ge Folkpensionsanstalten utlåtanden om sina klienter för behandlingen av ärenden som gäller grundläggande utkomststöd. Socialvården ska höra klienten innan utlåtande ges samt informera honom eller henne om de uppgifter som ingår i utlåtandet och ändamålet med utlåtandet.

Utlåtandet kan gälla

- 1) klientens omständigheter och situation som har betydelse när Folkpensionsanstalten bedömer storleken på det behövliga beloppet av övriga grundutgifter,
- 2) faktorer som inverkar på sänkningen av klientens grunddel, eller
- 3) behovet att behandla beslutet som brådskande.

I utlåtandet får det inte tas in sådana uppgifter som inte behövs för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. Utlåtandet är inte bindande för Folkpensionsanstalten, men Folkpensionsanstalten ska beakta utredningen i utlåtandet när den fattar beslut om grundläggande utkomststöd.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststöd kan helt eller delvis betalas ut genom att sökanden ges en förbindelse om betalning, för sökandens räkning, för den produkt eller tjänst som anges i förbindelsen (*betalningsförbindelse*). Genom betalningsförbindelsen kan Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet förbinda sig att betala utgifter som avses i 7 a–7 c och 8 § i lagen om utkomststöd, och med klientens samtycke i brådskande fall också utgifter som avses i 7 § 1 mom.

En betalningsförbindelse kan också beviljas för säkerheter som den som ansöker om utkomststöd gett för utgifter som avses i 7 a § i lagen om utkomststöd. En betalningsförbindelse för en säkerhet ges som villkorlig. Endast av särskilt vägande skäl kan en säkerhet beviljas i form av pengar.

17 §

Sökandens skyldighet att lämna uppgifter och anmälningsskyldighet

Den som ansöker om utkomststöd, de som är medlemmar av sökandens familj och den som är skyldig att försörja sökanden samt vid behov deras vårdnadshavare och intressebevakare ska för beviljande av grundläggande utkomststöd lämna Folkpensionsanstalten och för beviljande av kompletterande och förebyggande utkomststöd lämna välfärdsområdet alla tillgängliga nödvändiga uppgifter som inverkar på utkomststödet. Bestämmelser om lämnandet av uppgifter finns dessutom i 12 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

Mottagaren av utkomststöd ska omedelbart underrätta Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet om förändringar som sker i de uppgifter som avses i 1 mom.

En i 1 mom. avsedd person ska vid behov ges tillfälle att förete en utredning om att det är fråga om ett separat hushåll.

3 a kap.

Utlämnande av uppgifter mellan myndigheter

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Vad som i 64 § i lagen om klientens ställning och rättigheter (/), nedan *klientuppgiftslagen*, föreskrivs om tjänsteleverantörens rätt till information trots sekretessbestämmelserna gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Vad som i 63 § i klientuppgiftslagen föreskrivs om utlämnande av klientuppgifter inom socialvården till andra myndigheter oberoende av klientens samtycke gäller också de nödvändiga uppgifter som Folkpensionsanstalten får i samband med skötseln av sina utkomststödsuppgifter.

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

I de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 2 mom. ska välfärdsområdet trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om utkomststödet ska sänkas. Välfärdsområdet ska överväga hur behövligt det är att lämna ut

RP 139/2022 rd

uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig.

Dessutom kan välfärdsområdet lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i det utlåtande av socialvården som avses i 15 §.

Välfärdsområdets ska lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten.

18 f §

Antecknande av klientuppgifter som gäller grundläggande utkomststöd

En anställd vid Folkpensionsanstalten som handlägger ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd ska i kundinformationssystemet för uppgifter om utkomststöd anteckna nödvändiga och tillräckliga uppgifter för att avgöra klientens ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

Bestämmelser om antecknande av uppgifter i sektorsövergripande samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet finns i 48 § i klientuppgiftslagen.

18 g §

Välfärdsområdets rätt till information

Bestämmelser om välfärdsområdets socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten på begäran få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av socialvårdsmyndighetens uppgifter enligt denna lag finns i 64 § i klientuppgiftslagen.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna välfärdsområdet uppgifter om ett beslut enligt 10 § 2 mom. om sänkt grundläggande utkomststöd och i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

20 §

Grunderna för återkrav

När Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet fattar beslut om att bevilja utkomststöd kan de samtidigt bestämma att utkomststödet eller någon del av det ska återkrävas av

1) stödmottagaren, om han eller hon har inkomster eller tillgångar eller har rätt till en förmån som tryggar hans eller hennes uppehälle, men inkomsterna, tillgångarna eller förmånen inte står till hans eller hennes förfogande eller av annat skäl inte kan användas av honom eller henne då stöd beviljas,

2) stödmottagaren, om han eller hon uppsåtligen har försummat skyldigheten att dra försorg om sitt uppehälle,

3) stödmottagaren, om stödet har beviljats till följd av deltagande i strejk, dock endast i fråga om stöd som betalats till den som själv deltagit i strejken, samt

4) den gentemot stödmottagaren försörjningspliktige, om han eller hon uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt.

Har beviljandet av stöd grundat sig på vilseledande uppgifter som lämnats uppsåtligen eller på uppsåtlig försummelse av anmälningsskyldigheten enligt 17 §, kan Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet, till den del beviljandet av stöd av denna orsak har grundat sig på felaktiga uppgifter, återkräva stödet av den som lämnat uppgifterna eller försummat anmälningsskyldigheten.

23 §

Uttagande och kvittning ur emotsedd förmån

Har utkomststöd helt eller delvis beviljats som ett förskott på emotsedda pensioner, underhållsbidrag, understöd eller andra fortlöpande eller som engångsbelopp inflytande inkomster, ersättningar eller fordringar, kan välfärdsområdet, trots bestämmelser i annan lag, ta ut och lyfta inkomster, ersättningar eller fordringar som hänför sig till den tid för vilken stöd har betalats i förskott och kvitta stödet mot dem. Välfärdsområdet ska omedelbart betala stödmottagaren de medel som återstår efter att utkomststödet har kvittats.

Har välfärdsområdet minst två veckor före betalningsdagen meddelat den som betalar inkomster, ersättningar eller fordringar enligt 1 mom. att betalning inte får göras till stödmottagaren själv, har betalningen laglig verkan endast om den görs till välfärdsområdet.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om välfärdsområdet tillämpas också på Folkpensionsanstalten när den beviljar och betalar grundläggande utkomststöd. Om både Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet kräver betalning ur samma inkomst eller fordran, ska inkomsterna eller fordringarna först betalas till Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten ska betala välfärdsområdet de medel som återstår efter det att det grundläggande utkomststödet har kvittats.

24 §

Ändringssökande

Omprövning av ett i denna lag avsett beslut av Folkpensionsanstalten får begäras. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen. Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande.

Var och en som vistas i landet har dock rätt att i brådskande situationer få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg inte äventyras.

Kompletterande och förebyggande utkomststöd beviljas på ansökan av det välfärdsområde inom vilket sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Om sökanden eller familjen vistas mer än tillfälligt i flera än ett välfärdsområde, beviljas kompletterande utkomststöd av det välfärdsområde inom vilket sökandens eller familjens vistelse har föranlett utgifterna. Om behovet av

RP 139/2022 rd

kompletterande eller förebyggande utkomststöd är brådskande, beviljas detta stöd av det välfärdsområde där familjen eller personen vistas då ansökan görs.

27 a §

Finansiering

På verksamhet som välfärdsområdet ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021).

27 b §

Förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet samt fastställande och betalning av förskott

För att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsberedskap betalar staten månatligen till Folkpensionsanstalten förskott för det grundläggande utkomststödet till den i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001) avsedda allmänna fonden för social trygghet.

Det förskott som behövs för utbetalningen av det grundläggande utkomststödet betalas så att minst en sjättedel av det årliga förskottets belopp betalas till Folkpensionsanstalten i samband med förskottet för januari, och därefter betalas det återstående beloppet i månatliga, jämnstora poster. Om det behövs för att trygga finansieringen och en tillräcklig betalningsberedskap eller om det årliga förskottet väsentligen ändras, kan förskottet genom beslut av social- och hälsovårdsministeriet eller i de ärenden som avses i 5 mom. genom beslut av arbets- och näringsministeriet periodiseras på ett sätt som avviker från vad som föreskrivs ovan.

Det sammanlagda beloppet av det innevarande årets förskott ska omedelbart justeras, om förskottsgrunderna förändrats väsentligt.

Det månatliga förskottet ska betalas den näst sista vardagen i föregående månad.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet och om betalning av förskott ska också tillämpas när statlig ersättning betalas till Folkpensionsanstalten med stöd av 44 och 46 § samt 51 § 1 mom. i lagen om främjande av integration. Det förskott för januari som avses i detta moment ska dock betalas den första vardagen i januari.

27 c §

Uppföljning av att tidsfristerna iakttas

Institutet för hälsa och välfärd ska av välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten två gånger per kalenderår begära de uppgifter som är nödvändiga för uppföljningen av att de tidsfrister som föreskrivs i 14 a, 14 b och 14 d § iakttas. Av välfärdsområdena ska också begäras de uppgifter som är nödvändiga för övervakningen av att tidsfristerna iakttas. Uppgifterna får inte innehålla enskilda personers identifieringsuppgifter.

Välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten ska avgiftsfritt lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till Institutet för hälsa och välfärd.

Institutet för hälsa och välfärd ska lämna de i 1 mom. avsedda uppgifter som gäller välfärdsområden vidare till Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården för dess riksomfattande styrnings- och tillsynsuppgift.

27 d §

Utlämnande av uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik från Folkpensionsanstalten till Institutet för hälsa och välfärd

Folkpensionsanstalten är skyldig att på begäran av Institutet för hälsa och välfärd ge institutet sådana uppgifter om sin verksamhet i fråga om utkomststöd enligt denna lag som är nödvändiga för framställande av statistik och som inte innehåller enskilda personers identifieringsuppgifter.

Dessutom är Folkpensionsanstalten trots sekretessbestämmelserna skyldig att på begäran av Institutet för hälsa och välfärd årligen ge institutet sådana uppgifter om personer och familjer som har fått utkomststöd från Folkpensionsanstalten med stöd av denna lag och som är nödvändiga för framställande av statistik och som gäller familjens storlek och struktur, stödets belopp och varaktighet samt faktorerna bakom behovet av stöd. I fråga om en person som har fått utkomststöd lämnas personbeteckningen som identifieringsuppgift, om det är nödvändigt för framställande av statistik. Med en person som har fått utkomststöd avses i denna paragraf den på vars ansökan utkomststöd beviljats samt personens make eller den som lever tillsammans med personen under äktenskapsliknande förhållanden.

Folkpensionsanstalten har rätt att lämna i 1 och 2 mom. avsedda uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd, oberoende av klientens samtycke. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om utlämnandet av uppgifterna.

27 e §

Regional delegation för utkomststödsärenden

Välfärdsområdet ska tillsätta en regional delegation för utkomststödsärenden, vars uppgift är att lägga fram förslag och ge utlåtanden för utvecklande av handläggningen av utkomststödsärenden och om frågor som gäller genomförande av samarbete inom välfärdsområdet. I delegationen ska det ingå företrädare för Folkpensionsanstalten och välfärdsområdets socialvård. Bestämmelser om delegationens uppgifter och närmare sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

27 f §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent.

Kommunens finansieringsandel beaktas genom en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i 29 b § i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021).

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av 14 § i socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 14 § 1 mom. i socialvårdslagen (1301/2014), sådant momentet lyder delvis ändrat i
lagarna 512/2016 och 635/2021, en ny 3 a-punkt som följer:

14 §

Socialservice som möter stödbehoven

Som välfärdsområdets socialservice ska följande ordnas med det innehåll och i den omfattning
som föreskrivs i denna eller i någon annan lag:

3 a) service för att främja ekonomisk funktionsförmåga,

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 2 och 18 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 2 § 7 och 8 punkten
samt 18 § som följer:

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

7) *sysselsättningspenning* ersättning per dag som betalas till den som får utkomststöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

8) *reseersättning* ersättning som betalas för resekostnader som uppkommer i samband med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

18 §

Sysselsättningspenning och reseersättning

Till den som får utkomststöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas för varje dag som personen deltar i verksamheten en sysselsättningspenning som är lika stor som kostnadsersättningen enligt 9 kap. 2 § 1 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företags-service. Sysselsättningspenning betalas dock inte för de dagar för vilka personen får kostnadsersättning enligt 10 kap. 6 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas dessutom reseersättning enligt det billigaste färdsatset för de resekostnader som deltagandet medför.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

4.

Lag

om ändring av 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021) 29 § 1 mom. som följer:

29 §

Minskning av statsandelen för kommunal basservice med det belopp av grundläggande utkomststöd som betalats till kommunen

Kommunens i 27 f § i lagen om utkomststöd avsedda finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet beaktas genom en minskning av kommunens statsandel med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen enligt de uppgifter som avses i 2 mom. i denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 8 september 2022

Statsminister

Sanna Marin

Familje- och omsorgsminister Aki Lindén

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om utkomststöd (1412/1997) 1 § 3 mom., 5 a, 5 b och 14 f–14 h § samt 24 § 3 mom.,

sådana de lyder, 1 § 3 mom. i lag 191/2001, 5 a § i lagarna 815/2015, 1107/2016 och 1108/2016, 5 b och 14 f samt 24 § 3 mom. i lag 815/2015, 14 g § i lagarna 815/2015 och 563/2019 samt 14 h § i lag 934/2019,

ändras 4 och 5 §, rubriken för 2 kap., 6, 7, 7a–7c, 8, 10 och 10 a §, 11 § 3 mom., 13, 14, 14 a, 14 c–14 e, 15, 17, 18 a, 18 b, 18 f, 20 och 23 §, 24 § 2 mom. samt 27 §,

av dem 4 § sådan den lyder i lagarna 815/2015 och 1107/2016, 5 § sådan den lyder i lag 1716/2009, 6 och 7 § sådana de lyder i lag 1218/2005, 7 a och 7 b § sådana de lyder i lag 815/2005, 7 c sådan den lyder i lagarna 1218/2005, 64/2006 och 815/2015, 10 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1294/2002, 1390/2010, 291/2012, 939/2012, 1004/2012, 1373/2014 och 815/2015, 10 a § sådan den lyder i lagarna 1294/2002 och 939/2012, 11 § 3 mom. sådant det lyder i lag 940/2014, 13 § sådan den lyder i lag 923/2000, 14 och 14 d § sådana de lyder i lagarna 815/2015 och 1107/2016, 14 a, 14 c, 20 och 23 § samt 24 § 2 mom. sådana de lyder i lag 815/2015, 14 e § sådan den lyder i lag 299/2016, 15 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 49/2005 och 1218/2005, 17 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 815/2015, 18 a och 18 f § sådana de lyder i lag 1107/2016 samt 18 b § sådan den lyder i lag 934/2019, samt

fogas till 16 § nya 3 och 4 mom., till lagen en ny kapitelrubrik före 18 a § samt till lagen nya 18 g, 18h och 27 a–27 f § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Syftet med utkomststödet

Utkomststödet är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand och syftet med det är att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Syftet med förebyggande utkomststöd är att främja en persons och familjs sociala trygghet och förmåga att klara sig på egen hand samt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd

Syftet med reseersättning är att stöda en persons deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. (upphävs 3 mom.)

4 §

4 §

Verkställighet

Verkställighet

Den allmänna ledningen, styrningen och utvecklingen av utkomststödsverksamheten hör till social- och hälsovårdsministeriets uppgifter.

Den allmänna ledningen, styrningen och utvecklingen av utkomststödsverksamheten hör till social- och hälsovårdsministeriets uppgifter.

I en kommun sköts uppgifterna enligt denna lag av ett sådant av kommunen utsett kollegialt organ (det kommunala organet) som avses i 6 § i socialvårdslagen (710/1982). I fråga om det grundläggande utkomststöd som avses i 7 § i denna lag sköts dock uppgifterna enligt denna lag av Folkpensionsanstalten. Denna lag innehåller bestämmelser om de bestämmelser i socialvårdslagstiftningen som Folkpensionsanstalten tillämpar när den sköter uppgifter enligt denna lag.

Verkställigheten av utkomststödsverksamheten fördelas mellan välfärdsområdet och Folkpensionsanstalten så, att Folkpensionsanstalten ansvarar för verkställigheten av grundläggande utkomststöd enligt 7 § och välfärdsområdet ansvarar för verkställigheten av kompletterande utkomststöd enligt 7 c § och förebyggande utkomststöd enligt 8 §.

Kommunen och Folkpensionsanstalten ska samarbeta för att förverkliga syftet med utkomststödet. Folkpensionsanstalten ska vid behov ge den som ansöker om grundläggande utkomststöd handledning och rådgivning om hur man ansöker om kommunens socialvårdstjänster. Bestämmelser om Folkpensionsanstaltens skyldighet att handleda och agera och att bedriva sektorsövergripande samarbete och om den klientplan som ska utarbetas i kommunen finns i 35, 39 och 41 § i socialvårdslagen.

Denna lag innehåller bestämmelser om de bestämmelser i socialvårdslagstiftningen som Folkpensionsanstalten tillämpar när den sköter uppgifter enligt denna lag.

5 §

5 §

Statsandel och statsunderstöd

Den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden

På sådan verksamhet som kommunen ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om planering av och statsunderstöd för social- och

Vid social- och hälsovårdsministeriet finns en delegation för utkomststödsärenden som utses av statsrådet med uppgift att följa till-

Gällande lydelse

hälsovården (733/1992) och lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009), om inte något annat bestäms genom lag.

Föreslagen lydelse

lämpningspraxis och samarbetet mellan myndigheterna i utkomststödsärenden samt att lägga fram förslag i frågor som gäller utkomststödet. Till delegationen hör företrädare för socialvården i social- och hälsovårdsministeriet, Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena. Bestämmelser om delegationens uppgifter och närmare sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 a §

Förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet samt fastställande och betalning av förskott

För att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsberedskap betalar staten månatligen till Folkpensionsanstalten förskott för det grundläggande utkomststödet till den i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001) avsedda allmänna fonden för social trygghet.

(upphävs)

Det förskott som behövs för utbetalningen av det grundläggande utkomststödet betalas så att minst en sjättedel av det årliga förskottets belopp betalas till Folkpensionsanstalten i samband med förskottet för januari, och därefter betalas det återstående beloppet i månatliga, jämnstora poster. Om det behövs för att trygga finansieringen och en tillräcklig betalningsberedskap eller om det årliga förskottet väsentligen ändras, kan förskottet genom beslut av social- och hälsovårdsministeriet eller i de ärenden som avses i 5 mom. genom beslut av arbets- och näringsministeriet periodiseras på ett sätt som avviker från vad som föreskrivs ovan.

Det sammanlagda beloppet av det innevarande årets förskott ska omedelbart justeras, om förskottsgrunderna förändrats väsentligt.

Det månatliga förskottet ska betalas den näst sista vardagen i föregående månad.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet och om betalning av förskott ska också tillämpas när statlig ersättning betalas till

Gällande lydelse

Folkpensionsanstalten med stöd av 44 och 46 § samt 51 § 1 mom. i lagen om främjande av integration (1386/2010). Det förskott för januari som avses i detta moment ska dock betalas den första vardagen i januari.

5 b §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent.

Kommunens finansieringsandel beaktas genom en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i 34 b § i lagen om statsandel för kommunal basservice.

Föreslagen lydelse

2 kap.

Fastställande av utkomststöd och utkomststödet

6 §

Fastställande av utkomststöd

Utkomststöd beviljas för sådana nödvändiga utgifter som fastställs enligt denna lag, som en person eller familj inte kan täcka med sina disponibla inkomster och tillgångar. Utkomststödet belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt denna lag. Inkomsterna och tillgångarna beaktas först när det grundläggande utkomststödet enligt 2 mom. beviljas. Bestämmelser om beräkningen av skillnaden mellan inkomster och tillgångar finns i 13 §.

Då utkomststöd beviljas beaktas utgifter som täcks med en grunddel och övriga grundutgifter till behövtligt belopp (grundläggande

2 kap.

Utkomststödet struktur och storlek

6 §

Fastställande av utkomststöd

Utkomststödet belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt denna lag. Inkomsterna och tillgångarna beaktas först när det grundläggande utkomststödet enligt 7 § beviljas.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

utkomststöd) samt utgifter till följd av särskilda behov eller förhållanden till behövt belopp (kompletterande utkomststöd).

Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del de ersätts eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

7 §

7 §

Grundläggande utkomststöd

Grundläggande utkomststöd

Då grundläggande utkomststöd beviljas beaktas utgifter som täcks med en grunddel (grunddel) samt övriga grundutgifter så som bestäms särskilt nedan.

Till de utgifter som beaktas då grundläggande utkomststöd beviljas och som täcks med en grunddel (grunddel) hör utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, användning av telefon och datakommunikation och hobby- och rekreationsverksamhet samt andra motsvarande utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehälle.

Utöver de utgifter som täcks med grunddelen beaktas som övriga grundutgifter till behövt belopp andra utgifter för boende, hälso- och sjukvård och andra utgifter enligt 7 a och 7 b § än de som ingår i grunddelen.

7 a §

7 a §

Grunddel

Boendeutgifter

Till de utgifter som täcks med grunddelen hör utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, användning av telefon och datakommunikation och hobby- och rekreationsverksamhet samt andra motsvarande utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehälle.

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp följande boendeutgifter:

- 1) boendeutgifter som avses i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014);*
- 2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform;*
- 3) uppvärmningskostnader;*
- 4) utgifter för användning av hushållselektricitet;*
- 5) hemförsäkringspremier;*
- 6) separat betalda vattenavgifter;*
- 7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad.*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som kan anses behövt i fråga om de utgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten., ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska sökanden anvisas att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska för att skaffa sig en förmånligare bostad ges en tillräcklig tidsfrist som beaktar hans eller hennes faktiska behov. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stöd-mottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Detta moment gäller inte en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

Om sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad som avses i 2 mom., kan boendeutgifterna beaktas till sitt fulla belopp även efter den utsatta tidsfristen.

7 b §

Övriga grundutgifter

Utöver de utgifter som täcks med grunddelen beaktas följande utgifter till behövt belopp som övriga grundutgifter:

1) boendeutgifter som avses i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014), nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform samt nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad,

2) utgifter för användning av hushållselektricitet,

3) hemförsäkringspremier,

4) andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen,

5) utgifter för barndagvård samt utgifter för morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever,

6) utgifter som en förälder som inte bor i samma hushåll som sitt barn orsakas av att

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen.

Som övriga grundutgifter beaktas dessutom till behövt belopp

1) utgifter för småbarnspedagogik samt utgifter för morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever,

2) utgifter för att träffa barnet i de situationer som avses i 7 a, 7 b och 9 c § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), till den del de grundar sig på ett avtal som har bekräftats av det kommunala organet eller på ett domstolsbeslut,

3) utgifter för anskaffning av en identitetshandling, uppehållshandling och resehandling.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

träffa barnet, till den del de grundar sig på ett avtal som har bekräftats av det kommunala organet eller på ett domstolsbeslut,

7) utgifter för anskaffning av en nödvändig identitetshandling, uppehållshandling eller resehandling.

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som på det sätt som avses i 1 mom. 1 punkten, kan anses vara behövt, ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska sökanden anvisas att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska för att skaffa sig en förmånligare bostad ges en tillräcklig tidsfrist som beaktar hans eller hennes faktiska behov. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stödmottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Detta moment gäller inte en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

Om sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad som avses i 2 mom., kan boendeutgifterna beaktas till sitt fulla belopp även efter den utsatta tidsfristen.

7 c §

Kompletterande utkomststöd

Då kompletterande utkomststöd beviljas beaktas i behövt utsträckning *särskilda utgifter som omfattar*

1) *andra utgifter på grund av boende än de som avses i 7 b §, samt*

2) utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövt för tryggnad av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand.

Som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden kan anses till exempel långvarigt utkomststöd, en långvarig eller svår

7 c §

Kompletterande utkomststöd

Då kompletterande utkomststöd beviljas beaktas *till behövt belopp utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövt för tryggnad av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand.*

Som en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden kan anses långvarigt utkomststöd, en långvarig eller svår sjukdom, särskilda behov i anslutning till barns hobbyverksamhet *och andra med dessa jämförbara förhållanden eller behov.*

Gällande lydelse

sjukdom samt särskilda behov i anslutning till barns hobbyverksamhet.

8 §

Avdrag av vissa utgifter

Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del ersättning eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp kan sänkas med högst 20 procent i fråga om en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

1) personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i sådan offentlig arbetskraftsservice som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån,

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration utan grundad anledning

Föreslagen lydelse

8 §

Förebyggande utkomststöd

Förebyggande utkomststöd kan beviljas för uppnående av de mål som nämns i 1 § 2 mom. för åtgärder som vidtas för att aktivera stödtagaren, trygga dennes boende, lindra svårigheter till följd av överskuldsättning eller en plötsligt försämrad ekonomisk ställning samt för andra syften som främjar stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand.

Välfärdsområdet beslutar om grunderna för beviljande av stödet. Av särskilda skäl kan stöd beviljas med avvikelse från vad som föreskrivs i 6 § om fastställande av stödet, i 13 § om tiden för vilken stöd fastställs och beräkningen samt i 14 § om ansökan om stöd.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp kan sänkas med högst 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

1) personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i sådan offentlig arbetskraftsservice som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån,

Gällande lydelse

har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas,

3) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen (1369/2014)

4) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte har utan giltig orsak enligt 2 a kap. 13 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte.

I samband med sänkningen av grunddelen ska det alltid, om möjligt tillsammans med den som ansöker om utkomststöd och vid behov i samarbete med arbets- och näringsmyndigheterna och andra myndigheter, upprättas en handlingsplan för att hjälpa klienten att klara sig på egen hand. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om kommunens skyldighet att upprätta en plan och hänvisa sökanden till kommunens socialväsande för att som klient få planen upprättad. Folkpensionsanstalten ska också omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till kommunens socialväsande för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till kommunen.

Grunddelens belopp kan sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 procent,

1) om det av en persons upprepade förfarande enligt 1 mom. kan dras den slutsatsen att han eller hon inte vill ta emot arbete eller delta i åtgärder som avses i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012), lagen om främjande av integration eller lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, eller

Föreslagen lydelse

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration (1386/2010) utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas,

3) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt den lagen eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande samservice som främjar sysselsättningen (1369/2014),

4) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte har utan giltig orsak enligt 2 a kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte.

Grunddelens belopp kan sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 procent, om en person

1) efter att utkomststödet grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., fortsätter att förfara på sätt som avses i 1 mom. 1–4 punkten, och

2) utan grundad anledning vägrar delta i bedömning av servicebehovet enligt 10 a §.

Sänkningen enligt 1 och 2 mom. kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Gällande lydelse

2) om en person, efter att utkomststödets grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., utan grundad anledning vägrar delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom sin verksamhet föranleder att ingen arbetskraftspolitisk åtgärd kan erbjudas honom eller henne och om han eller hon dessutom utan grundad anledning vägrar delta i handlingsfrämjande verksamhet enligt planen i 2 mom.

Sänkningen enligt 1 och 3 mom. kan göras endast under förutsättning att den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och att sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

10 a §

Sysselsättningspenning och reseersättning

Till den som får utkomststöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas för varje dag som personen deltar i verksamheten en sysselsättningspenning som är lika stor som kostnadsersättningen enligt 9 kap. 2 § 1 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice. Sysselsättningspenning betalas dock inte för de dagar för vilka personen får kostnadsersättning enligt 10 kap. 6 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas dessutom i utkomststöd reseersättning enligt det billigaste färd-sättet för de resekostnader som deltagandet medför.

Föreslagen lydelse

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om detta i förväg.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas. Folkpensionsanstalten ska omedelbart sända beslutet om sänkt grunddel till välfärdsområdet för kännedom och meddela sökanden att beslutet sänts till välfärdsområdet.

När sänkning av grunddelen övervägs i en situation som avses i 10 § 2 mom., ska Folkpensionsanstalten alltid innan grunddelen sänks på det sätt som avses i det momentet anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden i förväg om att sökanden kan undvika att grunddelen sänks genom att

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

delta i bedömning av servicebehovet eller annars kan grunddelen sänkas i enlighet med 10 § 2 mom. Folkpensionsanstalten ska ge sökanden en skälig tid att delta i bedömning av servicebehovet innan grunddelen sänks.

Välfrädsområdet socialvårdsmyndighet avgör på basis av en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen vilken service klienten erbjuds och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter.

11 §

11 §

Inkomster som skall beaktas

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas ifrågavarande persons och familjemedlemmarnas disponibla inkomster.

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster som skall anses ringa och understöd,

2) regelbundna inkomster för ett barn under 18 år, till den del dessa inkomster är större än de utgifter som enligt 7 och 7 c § skall beaktas för barnets del,

3) inkomster till den del dessa motsvarar utgifter för arbetsresor och övriga av arbetet förorsakade utgifter,

4) moderskapsunderstöd enligt lagen om moderskapsunderstöd (477/1993) eller förmåner enligt lagen om handikappförmåner (570/2007),

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa eller lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice, ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), förhöjningsdel enligt 6 kap. 3 b § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skillnaden mellan förhöjd förtjänst del som avses i den paragrafen och förtjänst del som avses i 2 § 1 mom. i det kapitlet samt arbetsmarknadsstödet förhöjningsdel enligt 7 kap. 5 § i den lagen,

6) sådana ersättningar och inkomster som avses i 8 §, och inte heller

Gällande lydelse

7) sådant ekonomiskt stöd som avses i 35 § och 36 § 1 mom. 2 punkten i barnskyddslagen (417/2007) och sådant ekonomiskt stöd för tryggnad av boende och försörjning i eftervården som avses i 76 a § i den lagen,

8) det läromaterialstillägg som betalas till studiepenningen enligt 11 § 7 mom. i lagen om studiestöd (65/1994).

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska av en inkomsttagares förvärvsinkomster minst 20 procent inte beaktas som inkomst. Dock får högst 150 euro per månad inte beaktas som inkomst.

13 §

Förebyggande utkomststöd

Kommunen beviljar enligt grunder som den fastställer förebyggande utkomststöd för uppnående av de mål som nämns i 1 § 2 mom.

Förebyggande utkomststöd kan beviljas bland annat för åtgärder som vidtas för att aktivera stötagaren, trygga dennes boende, lindra svårigheter till följd av överskuldställning eller en plötsligt försämrad ekonomisk ställning samt för andra syften som främjar stötagarens förmåga att klara sig på egen hand.

Föreslagen lydelse

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska 150 euro per månad av förvärvsinkomsterna inte beaktas.

13 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad.

För fastställande av utkomststöd görs en beräkning, i vilken sökandens och familjens utgifter enligt 7 och 7 a–7 c § samt disponibla inkomster och tillgångar beaktas.

Då de utgifter enligt 7 och 7 a–7 c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna enligt 11 § och tillgångarna enligt 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur, grunden för inkomsten, inkomstens användningsändamål eller kvaliteten på de disponibla tillgångarna.

En sådan inkomst som inte var känd när beslutet om utkomststöd fattades kan i efterhand beaktas såsom inkomst, om utkomststöd söks under de två första kalendermånaderna som följer på beslutet, och om det inte är oskäligt att beakta inkomsten. Inkomst som beaktas i efterhand ska dessutom vara tillgänglig för klienten. Då stödet beviljas ska den sökande

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

underrättas om möjligheten att beakta inkomsten i fråga retroaktivt.

Utkomststödet eller en del därav kan av särskilda skäl beviljas retroaktivt för betalning av styrkta utgifter som berättigar till utkomststöd.

Närmare bestämmelser om vilka uppgifter beräkningen ska innehålla samt om detaljerna för utarbetandet av den får utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 §

14 §

Ansökan om utkomststöd

Ansökan om utkomststöd

Ansökan om utkomststöd görs hos Folkpensionsanstalten, som utifrån ansökan ska fatta ett beslut om grundläggande utkomststöd. Bestämmelser om överföring av ansökan till kommunen för behandling finns i 14 d §.

Ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd görs hos det kommunala organet, om sökanden har meddelats ett beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller.

En kommun kan bevilja förebyggande utkomststöd för att trygga brådskande och nödvändig hjälp oberoende av vad som i 2 mom. föreskrivs om beslut om grundläggande utkomststöd.

Ansökan om utkomststöd görs hos Folkpensionsanstalten, som avgör sökandens rätt till grundläggande utkomststöd. Bestämmelser om överföring av ansökan till välfärdsområdet för behandling finns i 14 c §.

Ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd görs hos välfärdsområdet, om sökanden har meddelats ett beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller.

(upphävs 3 mom.)

14 a §

14 a §

Beviljande av utkomststöd

Behandlingen av utkomststödsärenden

Grundläggande utkomststöd beviljas av Folkpensionsanstalten på ansökan till en sökande eller en familj som vistas i Finland. Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Om sökanden eller familjen vistas mer än tillfälligt i flera än en kommun, ska kostnaderna riktas till den kommun inom vilken sökandens eller familjens vistelse har föranlett de utgifter som ska

Ett utkomststödsärende ska behandlas så att sökandens eller familjens rätt till nödvändig försörjning och omsorg inte äventyras. Beslutet om utkomststöd ska fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter det att ansökan inkommit. Ett beslut om att utkomststöd beviljas ska verkställas utan dröjsmål.

Vid beviljande av grundläggande utkomststöd ska beslutet, när ansökan avser månaden efter ansökningstidpunkten, trots det som föreskrivs i 1 mom. fattas och verkställas senast

Gällande lydelse

beaktas i det grundläggande utkomststödet. Kostnaderna för grundläggande utkomststöd som har beviljats som brådskande riktas till den kommun där sökanden eller familjen vistas då ansökan görs.

Kompletterande och förebyggande utkomststöd beviljas på ansökan av det kommunala organet i den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Om sökanden eller familjen vistas mer än tillfälligt i flera än en kommun, beviljas kompletterande utkomststöd av det kommunala organet i den kommun inom vilken sökandens eller familjens vistelse har föranlett utgifterna. Om behovet av utkomststöd som avses i detta moment är brådskande, beviljas utkomststödet av det kommunala organet i den kommun där familjen eller personen vistas då ansökan görs.

Ett utkomststödsärende ska behandlas så att sökandens eller familjens rätt till nödvändig försörjning och omsorg inte äventyras.

Ett beslut om att utkomststöd beviljas ska verkställas utan dröjsmål.

Föreslagen lydelse

den första vardagen i den månaden, om det då har förflutit mer än sju vardagar från den tidpunkt då ansökan inkom. Om ansökan avser en senare tidsperiod än den månad som följer efter ansökningstidpunkten, ska beslutet fattas och verkställas senast den första vardagen under den tidsperiod som avses i ansökan.

Om ansökan är bristfällig, ska klienten senast den sjunde vardagen efter det att ansökan inkommit ges eller sändas en specificerad uppmaning att komplettera ansökan inom utsatt tid. Beslutet om utkomststöd ska fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter det att den kompletterade ansökan har inkommit. Om klienten inte inom utsatt tid har kompletterat sin ansökan eller uppgett en godtagbar orsak till att kompletteringen försenats, fattas beslutet utan dröjsmål på basis av de tillgängliga uppgifterna, dock senast den sjunde vardagen efter det att tidsfristen gått ut. Med klientens samtycke kan beslutet fattas på basis av de tillgängliga uppgifterna innan den utsatta tiden har gått ut.

14 c §

Behandlingen av utkomststödsärenden i andra än brådskande fall

I andra än brådskande fall ska beslutet om utkomststöd fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter det att ansökan inkommit.

Vid beviljande av grundläggande utkomststöd ska beslutet, när ansökan avser månaden efter ansökningstidpunkten, trots det som föreskrivs i 1 mom. fattas och verkställas senast den första vardagen i den månaden, om det då har förflutit mer än sju vardagar från den tidpunkt då ansökan inkom. Om ansökan avser en senare tidsperiod än den månad som följer efter ansökningstidpunkten, ska beslutet fattas och verkställas senast den första vardagen under den tidsperiod som avses i ansökan.

Om ansökan är bristfällig, ska klienten senast den sjunde vardagen efter det att ansökan

14 c §

Överföring av ett ärende som gäller utkomststöd från Folkpensionsanstalten till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska på begäran av sökanden utan dröjsmål sända ansökan till det välfärdsområde som är behörigt i ärendet efter att utifrån ansökan ha fattat ett beslut om grundläggande utkomststöd, om sökanden i sin ansökan uppger andra utgifter än sådana som avses i 7, 7 a eller 7 b §.

Folkpensionsanstalten ska vid behov i samarbete med välfärdsområdet i fråga bedöma om klientens behov av kompletterande eller förebyggande stöd är brådskande. Om behovet av stöd bedöms vara brådskande, ska Folkpensionsanstalten behandla ansökan som brådskande också i fråga om det grundläggande utkomststödet.

Gällande lydelse

inkommit ges eller sändas en specificerad uppmaning att komplettera ansökan inom utsatt tid. Beslutet om utkomststöd ska fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter det att den kompletterade ansökan har inkommit. Om klienten inte inom utsatt tid har kompletterat sin ansökan eller uppgett en godtagbar orsak till att kompletteringen försejats, fattas beslutet utan dröjsmål på basis av de tillgängliga uppgifterna, dock senast den sjunde vardagen efter det att tidsfristen gått ut. Med klientens samtycke kan beslutet fattas på basis av de tillgängliga uppgifterna innan den utsatta tiden har gått ut.

14 d §

Överföring av ett ärende som gäller utkomststöd från Folkpensionsanstalten till kommunen

Folkpensionsanstalten ska på begäran av sökanden utan dröjsmål sända ansökan till den kommun som är behörig i ärendet efter att utifrån ansökan ha fattat ett beslut om grundläggande utkomststöd, om sökanden i sin ansökan uppger andra utgifter än sådana som nämns i 7 a eller 7 b §.

Folkpensionsanstalten ska, vid behov i samarbete med kommunen i fråga, bedöma om klientens behov av kompletterande eller förebyggande stöd är brådskande. Om behovet av stöd bedöms vara brådskande, ska Folkpensionsanstalten behandla ansökan som brådskande också i fråga om det grundläggande utkomststödet.

Föreslagen lydelse

14 d §

Hur skötseln av utkomststödsärenden ska ordnas och klientens rätt till personlig service

Skötseln av utkomststödsärenden ska med tanke på webbtillgänglighet och fysisk tillgänglighet ordnas så att olika klientgruppers behov beaktas.

I fråga om grundläggande utkomststöd ska klienten ges tillfälle till ett personligt samtal med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten senast den sjunde vardagen efter det att klienten har begärt detta av Folkpensionsanstalten. I fråga om kompletterande eller förebyggande utkomststöd ska klienten inom motsvarande tid ges tillfälle till ett personligt samtal med en yrkesutbildad person inom socialvården vid välfärdsområdet. Information om rätten till personligt samtal ska ges i tydlig form i samband med anvisningarna för ansökan, och klienten ska vid behov ges handledning i hur rätten utövas.

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet kan också ha en gemensam träff med klienten. Klienten har också rätt att begära möjlighet till ett gemensamt möte. Ett gemensamt möte ska ordnas i enlighet med 2 mom., om begäran inte är uppenbart ogrundad. På ett gemensamt möte tillämpas 14 e §.

Gällande lydelse

14 e §

En utkomststödsclients rätt till personligt samtal

En utkomststödsclient ska ges tillfälle till ett personligt samtal med en socialarbetare eller socionom i kommunen eller, när det gäller beviljande av grundläggande utkomststöd, med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten senast den sjunde vardagen efter det att klienten har begärt detta av kommunen eller, när ärendet gäller grundläggande utkomststöd, av Folkpensionsanstalten. När kommunen eller Folkpensionsanstalten behandlar ett ärende som gäller utkomststöd ska den meddela utkomststödsclienten om rätten till personligt samtal och vid behov ge klienten handledning i hur rätten utövas.

14 f §

Uppföljning av att tidsfristerna iakttas

Institutet för hälsa och välfärd ska av kommunerna, samkommunerna och Folkpensionsanstalten två gånger per kalenderår begära de uppgifter som är nödvändiga för uppföljningen av att de tidsfrister som föreskrivs i 14 b, 14 c och 14 e § iakttas. Av kommunerna och samkommunerna ska också begäras de uppgifter som är nödvändiga för övervakningen av att tidsfristerna iakttas. Uppgifterna får inte innehålla enskilda personers identifieringsuppgifter.

Kommunerna, samkommunerna och Folkpensionsanstalten ska avgiftsfritt lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till Institutet för hälsa och välfärd.

Institutet för hälsa och välfärd ska lämna de i 1 mom. avsedda uppgifter som gäller kommuner och samkommuner vidare till Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården för dess riksomfattande styrnings- och tillsynsuppgift.

Föreslagen lydelse

14 e §

Samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet i utkomststödsärenden

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet ska samarbeta i klientens ärende för att uppnå målen i lagen om utkomststöd inom sina respektive verksamhetsområden. Vad som i 41 § i socialvårdslagen föreskrivs om sektorsövergripande samarbete för socialvårdsklienter och i 35 § i den lagen om kontakt med socialvården för bedömning av klientens behov av stöd, tillämpas också på Folkpensionsanstalten.

(upphävs)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

14 g §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att lämna uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd

Folkpensionsanstalten är skyldig att på begäran av Institutet för hälsa och välfärd ge institutet sådana uppgifter om sin verksamhet i fråga om utkomststöd enligt denna lag som är nödvändiga för framställande av statistik och som inte innehåller enskilda personers identifieringsuppgifter. (upphävs)

Dessutom är Folkpensionsanstalten trots sekretessbestämmelserna skyldig att på begäran av Institutet för hälsa och välfärd årligen ge institutet sådana uppgifter om personer och familjer som har fått utkomststöd från Folkpensionsanstalten med stöd av denna lag och som är nödvändiga för framställande av statistik och som gäller familjens storlek och struktur, stödets belopp och varaktighet samt faktorerna bakom behovet av stöd. I fråga om en person som har fått utkomststöd lämnas personbeteckningen som identifieringsuppgift, om det är nödvändigt för framställande av statistik. Med en person som har fått utkomststöd avses i denna paragraf den på vars ansökan utkomststöd beviljats samt personens make eller den som lever tillsammans med personen under äktenskapsliknande förhållanden.

14 h §

Folkpensionsanstaltens rätt att lämna uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd

Folkpensionsanstalten har rätt att lämna i 14 g § avsedda uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd, oberoende av klientens (upphävs)

Gällande lydelse

samtycke. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om utlämnandet av uppgifterna.

15 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 och 7 c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna och tillgångarna enligt 11 och 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för den eller dess användningsändamål. (29.12.2005/1218)

En sådan förvärvsinkomst som inte var känd när beslutet om utkomststöd fattades kan i efterhand beaktas såsom inkomst, om utkomststöd söks under de två första kalendermånaderna som följer på beslutet och det inte kan anses oskäligt att beakta inkomsten. Då stödet beviljas skall den sökande underrättas om möjligheten att beakta inkomsten i fråga retroaktivt. (28.1.2005/49)

Utkomststödet eller en del därav kan av särskilda skäl beviljas retroaktivt för betalning av styrkta utgifter som berättigar till utkomststöd.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet betalas till sökanden för att användas för hans och familjens uppehälle.

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller

Föreslagen lydelse

15 §

Socialvårdens utlåtande

Socialvården vid välfärdsområdet kan ge Folkpensionsanstalten utlåtanden om sina klienter för behandlingen av ärenden som gäller grundläggande utkomststöd. Socialvården ska höra klienten innan utlåtande ges samt informera honom eller henne om de uppgifter som ingår i utlåtandet och ändamålet med utlåtandet.

Utlåtandet kan gälla

1) klientens omständigheter och situation som har betydelse när Folkpensionsanstalten bedömer storleken på det behövliga beloppet av övriga grundutgifter,

2) faktorer som inverkar på sänkningen av klientens grunddel, eller

3) behovet att behandla beslutet som bråds-kande.

I utlåtandet får det inte tas in sådana uppgifter som inte behövs för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. Utlåtandet är inte bindande för Folkpensionsanstalten, men Folkpensionsanstalten ska beakta utredningen i utlåtandet när den fattar beslut om grundläggande utkomststöd.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Gällande lydelse

annars användas för betalning av utgifter för hans uppehälle.

17 §

Skyldighet att lämna uppgifter och anmälningskyldighet

Den som ansöker om utkomststöd, de som är medlemmar av sökandens familj och den som är skyldig att försörja sökanden samt vid behov deras vårdnadshavare och intressebevakare ska för beviljande av grundläggande utkomststöd lämna Folkpensionsanstalten och för beviljande av kompletterande och förebyggande utkomststöd lämna det kommunala organet alla tillgängliga nödvändiga uppgifter som inverkar på utkomststödet. På lämnandet av uppgifter tillämpas bestämmelserna i 11–13 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

Mottagaren av utkomststöd ska omedelbart underrätta Folkpensionsanstalten och det kommunala organet om förändringar som sker i de uppgifter som avses i 1 mom.

En i 1 mom. avsedd person skall vid behov ges tillfälle att förete en utredning om att det är fråga om ett separat hushåll.

Föreslagen lydelse

Utkomststöd kan helt eller delvis betalas ut genom att sökanden ges en förbindelse om betalning, för sökandens räkning, för den produkt eller tjänst som anges i förbindelsen (betalningsförbindelse). Genom betalningsförbindelsen kan Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet förbinda sig att betala utgifter som avses i 7 a–7 c och 8 § i lagen om utkomststöd, och med klientens samtycke i brådskande fall också utgifter som avses i 7 § 1 mom.

En betalningsförbindelse kan också beviljas för säkerheter som den som ansöker om utkomststöd gett för utgifter som avses i 7 a § i lagen om utkomststöd. En betalningsförbindelse för en säkerhet ges som villkorlig. Endast av särskilt vägande skäl kan en säkerhet beviljas i form av pengar.

17 §

Sökandens skyldighet att lämna uppgifter och anmälningskyldighet

Den som ansöker om utkomststöd, de som är medlemmar av sökandens familj och den som är skyldig att försörja sökanden samt vid behov deras vårdnadshavare och intressebevakare ska för beviljande av grundläggande utkomststöd lämna Folkpensionsanstalten och för beviljande av kompletterande och förebyggande utkomststöd lämna välfärdsområdet alla tillgängliga nödvändiga uppgifter som inverkar på utkomststödet. Bestämmelser om lämnandet av uppgifter finns dessutom i 12 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

Mottagaren av utkomststöd ska omedelbart underrätta Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet om förändringar som sker i de uppgifter som avses i 1 mom.

En i 1 mom. avsedd person ska vid behov ges tillfälle att förete en utredning om att det är fråga om ett separat hushåll.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a kap.

Utlämnande av uppgifter mellan myndigheter

18 a §

18 a §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av en kommunal socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos den kommunala socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten.

Bestämmelser om en kommunal socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten på begäran få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av socialvårdsmyndighetens uppgifter enligt denna lag finns i 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

I de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 3 mom. ska kommunen trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om utkomststödet grunddel ska sänkas. Kommunen ska överväga hur behövligt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig. Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna kommunen uppgifter om ett beslut enligt 10 § 2 mom. om sänkt grundläggande utkomststöd och i de situationer som avses i 14 och 14 d § uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av *välståndsområdets* socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. *Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.*

Vad som i 64 § i lagen om klientens ställning och rättigheter (/), nedan klientuppgiftslagen, föreskrivs om tjänsteleverantörens rätt till information trots sekretessbestämmelserna gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Vad som i 63 § i klientuppgiftslagen föreskrivs om utlämnande av klientuppgifter inom socialvården till andra myndigheter oberoende av klientens samtycke gäller också de nödvändiga uppgifter som Folkpensionsanstalten får i samband med skötseln av sina utkomststödsuppgifter.

Gällande lydelse

Vad som i 18 § 1–4 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården föreskrivs om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter oberoende av klientens samtycke gäller också de nödvändiga uppgifter som Folkpensionsanstalten får i samband med skötseln av sina utkomststödsuppgifter.

Vad som i 20 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården föreskrivs om socialvårdsmyndighetens rätt att få uppgifter gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

18 b §

Utlämnande av uppgifter

Folkpensionsanstalten har rätt att av en kommunal socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få i 18 a § avsedda sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet. Folkpensionsanstalten kan lämna en kommunal socialvårdsmyndighet sekretessbelagda personuppgifter, om rätten att lämna ut uppgifter grundar sig på en uttrycklig bestämmelse i lag.

Bestämmelser om en kommunal socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten och skattemyndigheterna få personuppgifter som motsvarar de i 1 mom. avsedda uppgifterna finns i 21 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

Föreslagen lydelse

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

I de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 2 mom. ska välfärdsområdet trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om utkomststödet grunddel ska sänkas. Välfärdsområdet ska överväga hur behövligt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig.

Dessutom kan välfärdsområdet lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i det utlåtande av socialvården som avses i 15 §.

Välfärdsområdets ska lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten.

Gällande lydelse

18 f §

Folkpensionsanstaltens anslutning till en riksomfattande informationssystemtjänst och samarbete med Institutet för hälsa och välfärd

Folkpensionsanstalten ska ansluta sig som användare av de riksomfattande informationssystemtjänster som avses i lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården (159/2007) i fråga om de uppgifter som systemet för utkomststöd producerar.

Folkpensionsanstalten ska lämna de uppgifter som systemet för utkomststöd producerat i en form som möjliggör användning, utlämnande, förvaring och skydd av uppgifterna med hjälp av en riksomfattande informationssystemtjänst.

Folkpensionsanstalten och Institutet för hälsa och välfärd ska samarbeta vid genomförandet av de riksomfattande informationssystemtjänsterna.

Föreslagen lydelse

18 f §

Antecknande av klientuppgifter som gäller grundläggande utkomststöd

En anställd vid Folkpensionsanstalten som handlägger ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd ska i kundinformationssystemet för uppgifter om utkomststöd anteckna nödvändiga och tillräckliga uppgifter för att avgöra klientens ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

Bestämmelser om antecknande av uppgifter i sektorsövergripande samarbete mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet finns i 48 § i klientuppgiftslagen.

18 g §

Välfärdsområdets rätt till information

Bestämmelser om välfärdsområdets socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten på begäran få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av socialvårdsmyndighetens uppgifter enligt denna lag finns i 64 § i klientuppgiftslagen.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

initiativ lämna välfärdsområdet uppgifter om ett beslut enligt 10 § 2 mom. om sänkt grundläggande utkomststöd och i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

20 §

20 §

Grunderna för återkrav

Grunderna för återkrav

När Folkpensionsanstalten eller det kommunala organet fattar beslut om att bevilja utkomststöd kan de samtidigt bestämma att utkomststödet eller någon del av det ska återkrävas av

1) stödmottagaren, om han eller hon har inkomster eller tillgångar eller har rätt till en förmån som tryggar hans eller hennes uppehälle, men inkomsterna, tillgångarna eller förmånen inte står till hans eller hennes förfogande eller av annat skäl inte kan användas av honom eller henne då stöd beviljas,

2) stödmottagaren, om han eller hon uppsåtligen har försummat skyldigheten att dra försorg om sitt uppehälle,

3) stödmottagaren, om stödet har beviljats till följd av deltagande i strejk, dock endast i fråga om stöd som betalats till den som själv deltagit i strejken, samt

4) den gentemot stödmottagaren försörjningspliktige, om han eller hon uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt.

Har beviljandet av stöd grundat sig på vilseledande uppgifter som lämnats uppsåtligen eller på uppsåtlig försummelse av anmälningskyldigheten enligt 17 §, kan Folkpensionsanstalten eller *kommunen*, till den del beviljandet av stöd av denna orsak har grundat sig på felaktiga uppgifter, återkräva stödet av den som lämnat uppgifterna eller försummat anmälningskyldigheten.

När Folkpensionsanstalten eller *välfärdsområdet* fattar beslut om att bevilja utkomststöd kan de samtidigt bestämma att utkomststödet eller någon del av det ska återkrävas av

1) stödmottagaren, om han eller hon har inkomster eller tillgångar eller har rätt till en förmån som tryggar hans eller hennes uppehälle, men inkomsterna, tillgångarna eller förmånen inte står till hans eller hennes förfogande eller av annat skäl inte kan användas av honom eller henne då stöd beviljas,

2) stödmottagaren, om han eller hon uppsåtligen har försummat skyldigheten att dra försorg om sitt uppehälle,

3) stödmottagaren, om stödet har beviljats till följd av deltagande i strejk, dock endast i fråga om stöd som betalats till den som själv deltagit i strejken, samt

4) den gentemot stödmottagaren försörjningspliktige, om han eller hon uppsåtligen har försummat sin försörjningsplikt.

Har beviljandet av stöd grundat sig på vilseledande uppgifter som lämnats uppsåtligen eller på uppsåtlig försummelse av anmälningskyldigheten enligt 17 §, kan Folkpensionsanstalten eller *välfärdsområdet*, till den del beviljandet av stöd av denna orsak har grundat sig på felaktiga uppgifter, återkräva stödet av den som lämnat uppgifterna eller försummat anmälningskyldigheten.

Gällande lydelse

23 §

Uttagande och kvittning ur emotsedd förmån

Har utkomststöd helt eller delvis beviljats som ett förskott på emotsedda pensioner, underhållsbidrag, understöd eller andra fortlöpande eller som engångsbelopp inflytande inkomster, ersättningar eller fordringar, kan det kommunala organet, trots bestämmelser i annan lag, ta ut och lyfta inkomster, ersättningar eller fordringar som hänför sig till den tid för vilken stöd har betalats i förskott och kvitta stödet mot dem. Det kommunala organet ska omedelbart betala stödmottagaren de medel som återstår efter att utkomststödet har kvittats.

Har det kommunala organet minst två veckor före betalningsdagen meddelat den som betalar inkomster, ersättningar eller fordringar enligt 1 mom. att betalning inte får göras till stödmottagaren själv, har betalningen laglig verkan endast om den görs till det kommunala organet.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om det kommunala organet tillämpas också på Folkpensionsanstalten när den beviljar och betalar grundläggande utkomststöd. Om både Folkpensionsanstalten och det kommunala organet kräver betalning ur samma inkomst eller fordran, ska inkomsterna eller fordringarna först betalas till Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten ska betala det kommunala organet de medel som återstår efter det att det grundläggande utkomststödet har kvittats.

24 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i ett i denna lag avsett beslut som fattats inom det kommunala socialväsendet finns i 6 kap. i socialvårdslagen (1301/2014).

Omprövning av ett i denna lag avsett beslut av Folkpensionsanstalten får begäras hos Folkpensionsanstalten på det sätt som anges i

Föreslagen lydelse

23 §

Uttagande och kvittning ur emotsedd förmån

Har utkomststöd helt eller delvis beviljats som ett förskott på emotsedda pensioner, underhållsbidrag, understöd eller andra fortlöpande eller som engångsbelopp inflytande inkomster, ersättningar eller fordringar, kan välfärdsområdet, trots bestämmelser i annan lag, ta ut och lyfta inkomster, ersättningar eller fordringar som hänför sig till den tid för vilken stöd har betalats i förskott och kvitta stödet mot dem. *Välfärdsområdet* ska omedelbart betala stödmottagaren de medel som återstår efter att utkomststödet har kvittats.

Har *välfärdsområdet* minst två veckor före betalningsdagen meddelat den som betalar inkomster, ersättningar eller fordringar enligt 1 mom. att betalning inte får göras till stödmottagaren själv, har betalningen laglig verkan endast om den görs till *välfärdsområdet*.

Vad som i 1 och 2 mom. föreskrivs om *välfärdsområdet* tillämpas också på Folkpensionsanstalten när den beviljar och betalar grundläggande utkomststöd. Om både Folkpensionsanstalten och *välfärdsområdet* kräver betalning ur samma inkomst eller fordran, ska inkomsterna eller fordringarna först betalas till Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten ska betala *välfärdsområdet* de medel som återstår efter det att det grundläggande utkomststödet har kvittats.

24 §

Ändringssökande

Omprövning av ett i denna lag avsett beslut av Folkpensionsanstalten får begäras. Bestämmelser om begäran om omprövning finns

Gällande lydelse

förvaltningslagen. Ett beslut som har meddelats med anledning av begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvären får under besvärstiden också lämnas till Folkpensionsanstalten, som ska skicka besvären till förvaltningsdomstolen tillsammans med sitt eget utlåtande.

I de fall som avses i 1 och 2 mom. får förvaltningsdomstolens beslut överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Tillstånd kan beviljas endast om det för tillämpningen av lagen i andra liknande fall eller för enhetlig rättspraxis är viktigt att ärendet behandlas av högsta förvaltningsdomstolen.

27 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

Föreslagen lydelse

i förvaltningslagen. Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

—————
(upphävs 3 mom.)

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande.

Var och en som vistas i landet har dock rätt att i brådskande situationer få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg inte äventyras.

Kompletterande och förebyggande utkomststöd beviljas på ansökan av det välfärdsområde inom vilket sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Om sökanden eller familjen vistas mer än tillfälligt i flera än ett välfärdsområde, beviljas kompletterande utkomststöd av det välfärdsområde inom vilket sökandens eller familjens vistelse har föranlett utgifterna. Om behovet av kompletterande eller förebyggande utkomststöd är brådskande, beviljas detta stöd av det välfärdsområde där familjen eller personen vistas då ansökan görs.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

27 a §

Finansiering

På verksamhet som välfärdsområdet ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021).

27 b §

Förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet samt fastställande och betalning av förskott

För att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsberedskap betalar staten månatligen till Folkpensionsanstalten förskott för det grundläggande utkomststödet till den i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001) avsedda allmänna fonden för social trygghet.

Det förskott som behövs för utbetalningen av det grundläggande utkomststödet betalas så att minst en sjättedel av det årliga förskottets belopp betalas till Folkpensionsanstalten i samband med förskottet för januari, och därefter betalas det återstående beloppet i månatliga, jämnstora poster. Om det behövs för att trygga finansieringen och en tillräcklig betalningsberedskap eller om det årliga förskottet väsentligen ändras, kan förskottet genom beslut av social- och hälsovårdsministeriet eller i de ärenden som avses i 5 mom. genom beslut av arbets- och näringsministeriet periodiseras på ett sätt som avviker från vad som föreskrivs ovan.

Det sammanlagda beloppet av det innevarande årets förskott ska omedelbart justeras, om förskottsgrunderna förändrats väsentligt.

Det månatliga förskottet ska betalas den näst sista vardagen i föregående månad.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om förskott som ska betalas till Folkpensionsanstalten för att täcka det grundläggande utkomststödet och om betalning av förskott ska också tillämpas när statlig ersättning betalas till Folkpensionsanstalten med stöd av 44 och 46 § samt 51 § 1 mom. i lagen om främjande av

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

integration. Det förskott för januari som avses i detta moment ska dock betalas den första vardagen i januari.

27 c §

Uppföljning av att tidsfristerna iakttas

Institutet för hälsa och välfärd ska av välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten två gånger per kalenderår begära de uppgifter som är nödvändiga för uppföljningen av att de tidsfrister som föreskrivs i 14 a, 14 b och 14 d § iakttas. Av välfärdsområdena ska också begäras de uppgifter som är nödvändiga för övervakningen av att tidsfristerna iakttas. Uppgifterna får inte innehålla enskilda personers identifieringsuppgifter.

Välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten ska avgiftsfritt lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till Institutet för hälsa och välfärd.

Institutet för hälsa och välfärd ska lämna de i 1 mom. avsedda uppgifter som gäller välfärdsområden vidare till Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården för dess riksomfattande styrnings- och tillsynsuppgift.

27 d §

Utlämnande av uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik från Folkpensionsanstalten till Institutet för hälsa och välfärd

Folkpensionsanstalten är skyldig att på begäran av Institutet för hälsa och välfärd ge institutet sådana uppgifter om sin verksamhet i fråga om utkomststöd enligt denna lag som är nödvändiga för framställande av statistik och som inte innehåller enskilda personers identifieringsuppgifter.

Dessutom är Folkpensionsanstalten trots sekretessbestämmelserna skyldig att på begäran av Institutet för hälsa och välfärd årligen

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ge institutet sådana uppgifter om personer och familjer som har fått utkomststöd från Folkpensionsanstalten med stöd av denna lag och som är nödvändiga för framställande av statistik och som gäller familjens storlek och struktur, stödets belopp och varaktighet samt faktorerna bakom behovet av stöd. I fråga om en person som har fått utkomststöd lämnas personbeteckningen som identifieringsuppgift, om det är nödvändigt för framställande av statistik. Med en person som har fått utkomststöd avses i denna paragraf den på vars ansökan utkomststöd beviljats samt personens make eller den som lever tillsammans med personen under äktenskapsliknande förhållanden.

Folkpensionsanstalten har rätt att lämna i 1 och 2 mom. avsedda uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik till Institutet för hälsa och välfärd, oberoende av klientens samtycke. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om utlämnandet av uppgifterna.

27 e §

Regional delegation för utkomststödsärenden

Välfärdsområdet ska tillsätta en regional delegation för utkomststödsärenden, vars uppgift är att lägga fram förslag och ge utlåtanden för utvecklande av handläggningen av utkomststödsärenden och om frågor som gäller genomförande av samarbete inom välfärdsområdet. I delegationen ska det ingå företrädare för Folkpensionsanstalten och välfärdsrådets socialvård. Bestämmelser om delegationens uppgifter och närmare sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

27.f §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent.

Kommunens finansieringsandel beaktas genom en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i 29 b § i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021).

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 14 § i socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 14 § 1 mom. i socialvårdslagen (1301/2014), sådant momentet lyder delvis ändrat i lagarna 512/2016 och 635/2021, en ny 3 a-punkt som följer:

Gällande lydelse

14 §

Socialservice som möter stödbehoven

Som socialservice som hör till välfärdsområdets organiseringsansvar ska följande ordnas med det innehåll och i den omfattning som föreskrivs i denna eller i någon annan lag:

- 1) socialt arbete,
- 2) social handledning,
- 3) social rehabilitering,
- 4) familjearbete,
- 5) hemservice,
- 6) hemvård,
- 7) boendeservice,
- 8) service på en institution,
- 9) service som stöder rörlighet,
- 10) alkohol- och drogarbete,
- 11) mentalvårdsarbete,
- 12) rådgivning i uppfostrings- och familje-frågor,
- 13) övervakning av umgänge mellan barn och förälder,
- 13 a) ledighet för personer som vårdar en anhörig eller närstående, (29.6.2016/512)
- 13 b) elevhälsans kuratorstjänster,
- 14) annan socialservice som är nödvändig för klientens välfärd och som tillgodoser de behov som avses i 11 §.

Föreslagen lydelse

14 §

Socialservice som möter stödbehoven

3 a) service för att främja ekonomisk funktionsförmåga,

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 2 och 18 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 2 § 7 och 8 punkten
samt 18 § som följer:

Gällande lydelse

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) aktiveringsplan en plan som syftar till förbättring av sysselsättningsförutsättningarna och livskompetensen för långtidsarbetslösa och som utarbetas av arbets- och näringsbyrån och välfärdsområdet tillsammans med personen i fråga,

2) arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte en tjänst som syftar till att förbättra en persons livskompetens samt skapa sysselsättningsförutsättningar och som inte ger upphov till något tjänsteförhållande eller anställningsförhållande mellan personen och den instans som anordnar eller genomför verksamheten,

3) utkomststöd ekonomiskt stöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997),

4) arbetsmarknadsstöd stöd enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),

5) den som har rätt till arbetsmarknadsstöd en person som får arbetsmarknadsstöd samt en person som avses i 10 kap. 2 § 3 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa,

6) kostnadsersättning ersättning per dag som med stöd av 10 kap. 6 § 2 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa betalas den som får arbetsmarknadsstöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

7) sysselsättningspenning ersättning per dag som med stöd av 10 a § 1 mom. i lagen om utkomstskydd betalas till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

Föreslagen lydelse

2 §

Definitioner

7) *sysselsättningspenning ersättning per dag som betalas till den som får utkomststöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,*

Gällande lydelse

8) reseersättning ersättning som med stöd av 10 a § 2 mom. lagen om utkomststöd betalas för resekostnader som uppkommer i samband med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

9) statlig ersättning ersättning som av sysselsättningsanslagen betalas till välfärdsområdet för kostnader för anordnande av arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

10 punkten har upphävts genom L 28.12.2012/937

11) kommun en persons hemkommun enligt lagen om hemkommun (201/1994).

18 §

Reseersättning

En person har rätt att så som bestäms i 10 a § lagen om utkomststöd få ersättning för resekostnader som föranleds av deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

Föreslagen lydelse

8) reseersättning ersättning som betalas för resekostnader som uppkommer i samband med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte,

18 §

Sysselsättningspenning och reseersättning

Till den som får utkomststöd och deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas för varje dag som personen deltar i verksamheten en sysselsättningspenning som är lika stor som kostnadsersättningen enligt 9 kap. 2 § 1 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice. Sysselsättningspenning betalas dock inte för de dagar för vilka personen får kostnadsersättning enligt 10 kap. 6 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Till den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte betalas dessutom reseersättning enligt det billigaste färdstättet för de resekostnader som deltagandet medför.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021) 29 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

29 §

Minskning av statsandelen för kommunal basservice med det belopp av grundläggande utkomststöd som betalats till kommunen

Kommunens i 5 b § i lagen om utkomststöd avsedda finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet beaktas genom en minskning av kommunens statsandel med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen enligt de uppgifter som avses i 2 mom. i denna paragraf.

För beräkning av minskningen av statsandelen för det grundläggande utkomststödet lämnar Folkpensionsanstalten finansministeriet årligen före utgången av april uppgift om grundläggande utkomststöd som det föregående året betalats ut i respektive kommun, minskat med grundläggande utkomststöd som avses i 19, 46 och 51 § i lagen om främjande av integration (1386/2010) och som gäller tidsperioden i fråga.

Föreslagen lydelse

29 §

Minskning av statsandelen för kommunal basservice med det belopp av grundläggande utkomststöd som betalats till kommunen

Kommunens i 27 f § i lagen om utkomststöd avsedda finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet beaktas genom en minskning av kommunens statsandel med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen enligt de uppgifter som avses i 2 mom. i denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 20 .